This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

+ *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.

+ *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.

+ *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.

+ *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at `http://books.google.com/`

Velleius Paterculus. Historiae Romanae. Haase.

Digitized by Google

Stack

e

CONFINED
TO THE
LIBRARY

Digitized by Google

3036459771

Digitized by Google

Digitized by Google

M. VELLEI PATERCULI

EX

HISTORIAE ROMANAE

AD M. VINICIUM COS.

LIBRIS DUOBUS

QUAE SUPERSUNT.

RECENSUIT

ET RERUM INDICEM LOCUPLETISSIMUM ADIECIT

FRIDERICUS HAASE,

PROF. VRATISLAV.

LIPSIAE,

SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLI.

Digitized by Google

ASHMOLEAN
OXFORD
MUSEUM

12 SEP 1951

Digitized by Google

FRID. HAASII PRAEFATIO.

In Velleii Paterculi libris emendandis cum multi atque ipsi etiam artis criticae principes plus praestare non potuerint, quam ut singuli paucis aliquot locis corruptis certam medicinam afferrent, multo pluribus per coniecturas infelices fallacem potius quandam sanitatis speciem inducerent quam morbum ipsum tollerent, mihi dubitare non licet, quin aliis mea inventa haud rarius displicitura sint, quam aliorum multa mihi displicuerunt; itaque satis habebo, si aliquot locis recte prospexisse, coniecturis autem non necessariis aut parum consideratis non nimis indulsisse videbor. Illud enim vel maxime agendum est in libris supra vulgarem modum depravatis, ne vel vitiorum gravitate vel infinita emendationum multitudine abripi nos patiamur ad immodicam corrigendi licentiam. Atque ego quidem quamquam eorum commodo, qui hunc scriptorem sine commentariis legere cupiunt, dandum hoc censui, ut paucissima tantum vitia intacta relinquerem, plerisque aliquam vel meam vel alienam correctionem adhiberem, illud tamen inducere animum non potui, ut gravissimae depravationis vestigia omnia occultarem; quare quae in codice Murbacensi fuisse constat quamvis manifesta librariorum additamenta, non abieci plane sed appositis parenthesis signis abiicienda indicavi; ubi autem in mutandis codicis verbis coniecturas secutus sum, quae incertiores viderentur, aut ubi lacunas meis quibusdam verbis exempli causa positis explevi, ea omnia inclinatis litteris scribi iussi, additis item ad lacunarum supplementa parenthesis signis. Qua ratione non solum cavi, ne in locis dubiis fucus fieret lectoribus, sed effeci etiam, ut graviora quaedam depravationis genera manifestis documentis extarent, ex quibus de locis minus manifestis iudicari posset. Nam irrepsisse aliquando in ipsa Velleii verba varii generis e margine additamenta, adeo certum est quibusdam exemplis, veluti lib. I, c. 6, 6. lib. II, c. 10, 1. ut talia qui consideraverit, dubitare non possit, quin recte etiam alibi eo emendandi genere utamur. Neque minus certum est, praetermissa esse nonnunquam a librario festinante aliquot Velleii verba, maxime ubi a voce simili ad similem vel ad eandem iterum positam oculis aberrare facile erat; quod vitiorum genus cum et ubique frequens sit et in summa librarii Velleiani negligentia paene abesse non possit, temperare mihi non potui quin aliquotiens meis verbis Velleiana in-

Digitized by Google

tegrarem, praesertim si et corrupti loci natura et supplendi facilitas fidem facerent, non esse alio modo erratum: si quis tamen in hoc consilio nimiam accusare volet audaciam, sciendum est, me quoque ipsum verbis a me illatis fidem nullam tribuere sed velle ea signorum quorundam locum obtinere, quae simul et indicent lacunam et eius originem demonstrent. Atque haec quidem peccandi genera sintne ei tribuenda, qui codicem Murbacensem scripsit an vetustiori alicui librario, frustra quaeras; nec magis id apparet in tertio quodam vitiorum genere, quod signo aliquo notare non potui; verba dico verborumque comprehensiones e suo loco in alienum traiectas; cuius erroris cum olim iam aliquot exempla indagavi comprobata illa Kritzii iudicio, tum tria nunc addidi; nam cap. 95 extr. cum antea legeretur sic: *adulescentibus, aut obiicientes audire, quod non agnosceret senex*, ego malui *audiret* scribere et transpositione uti, quam vel delendas iudicare tres voces cum Ruhnkenio, Krausio, Cludio, vel cum Kritzio acquiescere in interpretatione vehementer incommoda. Item cap. 84, 2 verba illa: *Rex Amyntas — transmisit ad Caesarem* non recte credidi a superioribus seiungi interpositis illis: *denique in ore — classis hostium superata*; et cap. 110 extr. verba illa: *audita in senatu vox — pollicitati omnia* anteponenda putavi illis: *Habiti itaque delectus — coactae dare militem*, quo loco traiectione verborum orta etiam est lacuna, quam bis posita voce *omnia* utcunque sustuli; in cod. Murb. enim scriptum videtur fuisse: *exactae ad id bellum operae . pollicitati . omnia haec frustra praeparassemus.* Quibus locis si quis accurate et res et verba examinet, non vereor ne Velleii potius quam librarii alicuius negligentiam coercuisse videar. Quarto quodam loco suspicor tribus simul modis peccatum esse; nam primum dubium non est quin libri primi pars extrema exciderit; neque enim is est Velleius, qui in tali re, qualem cap. 18. tractat, paucis verbis contineri queat nullo adiecto sententiarum artificio; neque credibile est Romanorum hoc loco nullam mentionem factam esse, quos in superioribus studiose cum Graecis composuit; quare nihil est verisimilius quam additum fuisse locum sententiis exornatum, quo significaret Romam esse quasi alteras quasdam in Italia Athenas. Deinde adscriptum fuisse in margine lemma videtur hoc: *et in Italia*, quod cum inter ipsa Velleii verba relatum, denique alieno loco positum esset, vehementer exercuit interpretes; mihi id si servare volebam, necessario in fine ponendum fuit.

At in verbis singulis quot modis peccatum sit, longum est enarrare, neque id in Murbacensi libro solum, sed etiam antea factum; accessit postea haud minor emendandi licentia, quae nunc tandem certis legibus regi posse videtur. Quaerendum enim ante omnia est, quid scriptum fuerit in codice Murbacensi; id autem adeo totum pendet ex Rhenani et Burerii testimoniis, ut Amerbachiano libro aut nulla aut exigua admodum et secundaria fides tribuenda sit. Editionem igitur principem ego quoque denuo diligenter excussi, exemplo usus

Digitized by Google

bibliothecae regiae Vratislaviensis, e quo intellexi discrepantiam illam, quam primus Orellius animadvertit in diversis eiusdem editionis exemplis deprehendi, non omnem ab eo notatam esse. Vratislaviensis enim liber pag. 37. v. 11. qui locus est lib. II, c. 35, 2. habet: *homo virtuti simillimus*, ubi in aliis non legitur *homo*, sed *non*. Item lib. II, c. 83, 2. pag. 47. v. 13. in eodem libro legitur: *ignoverat. Hunc mox auunculum*, ubi in aliis: *Mox autem hunc a.* Ceterum quamquam plurimum tribuendum est Rhenano et Burerio, non tamen credo quae silentio Burerius transmisit, ea omnia ita in Murbacensi codice scripta fuisse ut sunt in editione principe; et ut alia omittam, correctoris certe manus qualis in codice fuerit, non potest ex Burerii adnotatione cognosci, ut verendum sit, ne forte Rhenani vel alia recentior manus fraudem ei fecerit, sicuti Phil. Beroaldi manus in Taciti codice Corbeiensi multis vetustior visa est. Ipsum vero codicem Murbacensem equidem opinor seculo XI. vel etiam XII. scriptum esse; his enim seculis *a* litterae forma haec *cc*, de qua testatur Burerius, usurpari paulatim desita est, longiorum autem vocabulorum compendia talia, qualia in codice fuisse satis certum est, iisdem seculis frequentari coepta; postea igitur quae invaluerunt scribendi genera, non possunt ad indagandam depravationis originem adhiberi. Sed Murbacensis libri scriptor quamvis saepe multumque deliquerit festinatione, negligentia, inscitia, videtur tamen vetustius quoque exemplum, quo ille usus est, satis mendosum fuisse et litteris eiusmodi scriptum, quae seculi XI. vel XII. librario indocto obscurae essent; cuius rei manifesta sunt indicia. Tironianis vero notis scriptum fuisse librum illum veterem, ego coniectare non audeo, qui librum talem nunquam viderim: facilius de merovingici generis litteris minusculis lectu difficilibus assentiar Hauptio amico dilectissimo, quamquam huius quoque scripturae certa indicia eo magis me fugerunt, quod iam antea reperisse mihi videbar libri illius, e quo Murbacensis fluxit, litteraturam fuisse longobardicam; argumento est insignis ac multis exemplis prodita *t* litterae depravatio, cuius formam longobardicam satis illam singularem cum variis modis scriba posterior interpretaretur, multipliciter lapsus est. Non vacat nunc eam rem accuratius persequi, quam et facile est exemplis collectis comprobare, et utile in emendandi negotio non negligere; ita enim intellexi lib. II, c. 46, 1. spretis et aliorum coniecturis et mea olim prolata unice veram habendam esse Ursini divinationem, qui *vetus* scripsit pro eo quod in codice fuit *victus;* et lib. I, c. 17, 5. locum multum vexatum certa mihi nunc emendatione sanasse videor; cum enim in codice fuerit vel *mq.*, ut Burerius, vel *inq.*, ut Amerbachius scripsit, haud dubie legendum est *intra*, quo invento reliqua facili negotio expediuntur.

Alienum est ab hoc loco singulatim explicare, quibus ubique rationibus ductus meam aliquam aut alienam sententiam secutus sim; operam autem dedi, ut quidquid post Kritzii editionem diligentis-

Digitized by Google

simam ad emendandos Velleii libros prolatum est, cognoscerem et in huius editionis utilitatem converterem; usus etiam sum schedis Lindenbrogianis, in quibus tamen quae ad emendationem spectant, hodie usum nullum habent. Praeterea capita eorumque partes nonnumquam paulo aliter distinxi quam adhuc factum erat, ubi rerum verborumque intellectus eo modo iuvari posse videbatur; denique indicem adieci non illum quidem plane novum sed tamen eo, qui adhuc vulgabatur, ut verbis breviorem, ita rebus multo locupletiorem et mendis purgatum.

Scribebam Vratislaviae mense Maio a. MDCCCLI.

Digitized by Google

M. VELLEI PATERCULI

HISTORIAE ROMANAE

AD M. VINICIUM COS.

LIBRI DUO.

LIBER PRIOR.

I. *** [*Epeus*] *** tempestate distractus a duce suo 1
Nestore Metapontum condidit. Teucer, non receptus a
patre Telamone ob segnitiam non vindicatae fratris iniu-
riae, Cyprum adpulsus cognominem patriae suae Sala-
mina constituit. Pyrrhus, Achillis filius, Epirum occu-
pavit, Phidippus Ephyram in Thesprotia. At rex regum 2
Agamemnon tempestate in Cretam insulam reiectus tris
ibi urbis statuit, duas a patriae nomine, unam a victoriae
memoria, Mycenas, Tegeam, Pergamum. Idem mox sce-
lere patruelis fratris Aegisthi, hereditarium exercentis in
eum odium, et facinore uxoris oppressus occiditur. Regni 3
potitur Aegisthus per annos septem. Hunc Orestes matrem-
que socia consiliorum omnium sorore Electra, virilis animi
femina, obtruncat. Factum eius a diis comprobatum spatio
vitae et felicitate imperi apparuit; quippe vixit annis
nonaginta, regnavit septuaginta; qui se etiam a Pyrrho,
Achillis filio, virtute vindicavit; nam quod pactae eius,
Menelai atque Helenae filiae, Hermiones nuptias occupa-
verat, Delphis eum interfecit. Per haec tempora Lydus et 4
Tyrrhenus fratres cum regnarent in Lydia, sterilitate fru-
gum compulsi sortiti sunt, uter cum parte multitudinis
patria decederet. Sors Tyrrhenum contigit; pervectus in

Digitized by Google

Italiam et loco et incolis et mari nobile ac perpetuum a se nomen dedit.

1 II. Post Orestis interitum filii eius Penthilus et Tisamenus regnavere triennio. Tum fere anno octogesimo post Troiam captam, centesimo et vicesimo quam Hercules ad deos excesserat, Pelopis progenies, quae omni hoc tempore pulsis Heraclidis Peloponnesi imperium obtinuerat, ab Herculis progenie expellitur. Duces recuperandi imperi fuere Temenus, Cresphontes, Aristodemus, quorum aba-
2 vus fuerat. Eodem fere tempore Athenae sub regibus esse desierunt, quarum ultimus rex fuit Codrus, Melanthi filius, vir non praetereundus. Quippe cum Lacedaemonii gravi bello Atticos premerent, respondissetque Pythius, quorum dux ab hoste esset occisus, eos futuros superiores, deposita veste regia pastoralem cultum induit, immixtusque castris hostium de industria, imprudenter, rixam ini-
3 ciens, interemptus est. Codrum cum morte aeterna gloria, Atheniensis secuta victoria est. Quis eum non miretur, qui his artibus mortem quaesierit, quibus ab ignavis vita quaeri solet! Huius filius Medon primus archon Athenis fuit. Ab hoc posteri apud Atticos dicti Medontidae; sed hic insequentesque archontes usque ad Charopem dum
4 viverent eum honorem usurpabant. Peloponnesii digredientes finibus Atticis Megaram, mediam Corintho Athenisque urbem, condidere. Ea tempestate et Tyria classis plurimum pollens mari, in ultimo Hispaniae tractu, in extremo nostri orbis termino, insulam circumfusam Oceano, perexiguo a continenti divisam freto, Gadis condidit. Ab iisdem post paucos annos in Africa Utica condita est.

1 III. Exclusi ab Heraclidis Orestis liberi iactatique cum variis casibus, tum saevitia maris, quinto decimo anno sedem cepere circa Lesbum insulam. Tum Graecia maximis concussa est motibus. Achaei, ex Laconica pulsi, eas occupavere sedis, quas nunc obtinent, Pelasgi Athenas commigravere, acerque belli iuvenis, nomine Thessalus, natione Thesprotius, cum magna civium manu eam regionem armis occupavit, quae nunc ab eius nomine Thessalia appellatur, ante Myrmidonum vocitata civitas.

Digitized by Google

Quo nomine mirari convenit eos, qui Iliaca componentes 2
tempora de ea regione ut Thessalia commemorant. Quod
cum alii faciant, tragici frequentissime faciunt, quibus
minime id concedendum est; nihil enim ex persona poëtae,
sed omnia sub eorum, qui illo tempore vixerunt, disse-
runt. Quod si quis a Thessalo, Herculis filio, eos appel-
latos Thessalos dicet, reddenda erit ei ratio, cur nunquam
ante hunc insequentem Thessalum ea gens id nominis
usurpaverit. Paulo ante Aletes, sextus ab Hercule, Hippo- 3
tis filius, Corinthum, quae antea fuerat Ephyre, claustra
Peloponnesi continentem, in Isthmo condidit. Neque est
quod miremur ab Homero nominari Corinthum; nam ex
persona poëtae et hanc urbem et quasdam Ionum colonias
iis nominibus appellat, quibus vocabantur aetate eius,
multo post Ilium captum conditae.

IV. Athenienses in Euboea Chalcida et Eretriam 1
colonis occupavere, Lacedaemonii in Asia Magnesiam.
Nec multo post Chalcidenses, orti, ut praediximus, Atticis
Hippocle et Megasthene ducibus Cumas in Italia condi-
derunt. Huius classis cursum esse directum alii columbae
antecedentis volatu ferunt, alii nocturno aeris sono, qua-
lis Cerealibus sacris cieri solet. Pars horum civium magno
post intervallo Neapolim condidit. Utriusque urbis eximia 2
semper in Romanos fides facit eas nobilitate atque amoe-
nitate sua dignissimas. Sed illis diligentior ritus patrii
mansit custodia, Cumanos Osca mutavit vicinia. Viris
autem veteres earum urbium hodieque magnitudo ostentat
moenium. Subsequenti tempore magna vis Graecae iuven- 3
tutis abundantia virium sedis quaeritans in Asiam se
effudit. Nam et Iones duce Ione profecti Athenis nobilis-
simam partem regionis maritimae occupavere, quae hodie-
que appellatur Ionia, urbisque constituere Ephesum, Mi-
letum, Colophona, Prienen, Lebedum, Myuntem, Erythram,
Clazomenas, Phocaeam, multasque in Aegaeo atque Ica-
rio occupavere insulas, Samum, Chium, Andrum, Tenum,
Parum, Delum aliasque ignobilis. Et mox Aeolii eadem 4
profecti Graecia longissimisque acti erroribus non minus
illustris obtinuerunt locos clarasque urbis condiderunt,

Digitized by Google

Zmyrnam, Cymen, Larissam, Myrinam Mytilenenque et alias urbis, quae sunt in Lesbo insula.

1 V. Clarissimum deinde Homeri inluxit ingenium, sine exemplo maximum, qui magnitudine operis et fulgore carminum solus appellari poëta meruit; in quo hoc maximum est, quod neque ante illum quem ille imitaretur, neque post illum qui eum imitari posset, inventus est; neque quenquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo perfectissimum praeter Homerum et Archilochum
2 reperiemus. Hic longius a temporibus belli, quod composuit, Troici, quam quidam rentur, abfuit; nam ferme ante annos nongentos quinquaginta floruit, intra mille natus est. Quo nomine non est mirandum, quod saepe illud usurpat: [*οἷοι νῦν βροτοί εἰσιν*;] hoc enim ut hominum, ita seculorum notatur differentia. Quem si quis caecum genitum putat, omnibus sensibus orbus est.

1 VI. Insequenti tempore imperium Asiaticum ab Assyriis, qui id obtinuerant annis mille septuaginta, translatum est ad Medos, abhinc annos ferme octingentos septuaginta.
2 Quippe Sardanapalum eorum regem mollitiis fluentem et nimium felicem malo suo, tertio et tricesimo loco ab Nino et Semiramide, qui Babylona condiderant, natum, ita ut semper successor regni paterni foret filius, *Pharnaces*
3 Medus imperio vitaque privavit. Ea aetate clarissimus Graii nominis Lycurgus Lacedaemonius, vir generis regii fuit, severissimarum iustissimarumque legum auctor et disciplinae convenientissimae viris, cuius quam diu Sparta
4 diligens fuit, excelsissime floruit. Hoc tractu temporum ante annos quinque et sexaginta quam urbs Romana conderetur, ab Elissa Tyria, quam quidam Dido autumant,
5 Carthago conditur. Circa quod tempus Caranus, vir generis regii, undecimus ab Hercule, profectus Argis regnum Macedoniae occupavit; a quo Magnus Alexander cum fuerit septimus decimus, iure materni generis Achille au-
6 ctore, paterni Hercule gloriatus est. [*Aemilius Sura de annis populi Romani: Assyrii principes omnium gentium rerum potiti sunt, deinde Medi, postea Persae, deinde Macedones; exinde duobus regibus Philippo et Antiocho, qui a*

Digitized by Google

Macedonibus oriundi erant, haud multo post Carthaginem subactam devictis summa imperii ad populum Romanum pervenit. Inter hoc tempus et initium regis Nini Assyriorum, qui princeps rerum potitus, intersunt anni MDCCCCXCV.]

VII. Huius temporis aequalis Hesiodus fuit, circa 1
centum viginti annos distinctus ab Homeri aetate, vir perelegantis ingeni et mollissima dulcedine carminum memorabilis, oti quietisque cupidissimus, ut tempore tanto viro, ita operis auctoritate proximus; qui vitavit, ne in id quod Homerus incideret, patriamque et parentes testatus est, sed patriam, quia multatus ab ea erat, contumeliosissime. Dum in externis moror, incidi in rem domesti- 2
cam maximique erroris et multum discrepantem auctorum opinionibus; nam quidam huius temporis tractu aiunt a Tuscis Capuam Nolamque conditam ante annos fere octingentos triginta; quibus equidem adsenserim. Sed 3
M. Cato quantum differt! qui dicat Capuam ab eisdem Tuscis conditam ac subinde Nolam; stetisse autem Capuam, antequam a Romanis caperetur, annis circiter ducentis sexaginta. Quod si ita est, cum sint a Capua capta anni 4
ducenti quadraginta, ut condita est anni sunt fere quingenti. Ego, pace diligentiae Catonis dixerim, vix crediderim tam mature tantam urbem crevisse, floruisse, concidisse, resurrexisse.

VIII. Clarissimum deinde omnium ludicrum certa- 1
men et ad excitandam corporis animique virtutem efficacissimum Olympiorum initium habuit, auctorem Iphitum Elium; is eos ludos mercatumque instituit ante annos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires, octingentos tris. Hoc sacrum eodem loco instituisse fertur abhinc annos 2
ferme mille ducentos quinquaginta Atreus, cum Pelopi patri funebris ludos faceret, quo quidem in ludicro omnisque generis certaminum Hercules victor extitit. Tum Athe- 3
nis perpetui archontes esse desierunt, cum fuisset ultimus Alcmaeon, coeperuntque in denos annos creari: quae consuetudo in annos septuaginta mansit ac deinde annuis commissa est magistratibus respublica. Ex iis, qui denis annis praefuerunt, primus fuit Charops, ultimus Eryxias; ex

Digitized by Google

4 annuis primus Creon. Sexta Olympiade, post duo et viginti annos quam prima constituta fuerat, Romulus, Martis filius, ultus iniurias avi Romam urbem Parilibus in Palatio condidit, a quo tempore ad vos consules anni sunt septingenti octoginta unus; id actum post Troiam captam annis qua-
5 dringentis triginta septem. Id gessit Romulus adiutus legionibus Latinis avi sui; libenter enim his, qui ita prodiderunt, accesserim, cum aliter firmare urbem novam tam vicinis Veientibus aliisque Etruscis ac Sabinis cum imbelli et pastorali manu vix potuerit, quamquam eam asylo facto inter duos lucos auxit. Hic centum homines electos appellatosque patres instar habuit consili publici. Hanc originem nomen patriciorum habet. Raptus virginum Sabinarum * * *.

* * * Nec minus clarus ea tempestate fuit Miltiadis filius Cimon. * * * * * * * * * *

1 IX. * * * * quam timuerat hostis, expetit. Nam biennio adeo varia fortuna cum consulibus conflixerat, ut plerumque superior fuerit magnamque partem Graeciae in
2 societatem suam perduceret. Quin Rhodii quoque, fidelissimi antea Romanis, tum dubia fide speculati fortunam proniores regis partibus fuisse visi sunt, et rex Eumenes in eo bello medius [fuit] animo neque fratris initiis neque
3 suae respondit consuetudini. Tum senatus populusque Romanus L. Aemilium Paulum, qui et praetor et consul triumphaverat, virum in tantum laudandum, in quantum intellegi virtus potest, consulem creavit, filium eius Pauli, qui ad Cannas quam tergiversanter perniciosam reipubli-
4 cae pugnam inierat, tam fortiter in ea mortem obierat. Is Persam ingenti proelio apud urbem nomine Pydnam in Macedonia fusum fugatumque castris exuit deletisque eius copiis destitutum omni spe coëgit e Macedonia profugere; quam ille linquens in insulam Samothraciam profugit templique se religioni supplicem credidit. Ad eum Cn. Octavius praetor, qui classi praeerat, pervenit et ratione magis quam vi persuasit, ut se Romanorum fidei committeret.
5 Ita Paulus maximum nobilissimumque regem in triumpho duxit. Quo anno et Octavi praetoris navalis et Anici regem Illyriorum Gentium ante currum agentis triumphi fuere

Digitized by Google

celebres. Quam sit adsidua eminentis fortunae comes in- 6
vidia altissimisque adhaereat etiam hoc colligi potest,
quod cum Anici Octavique triumphum nemo interpellaret,
fuere qui Pauli impedire obniterentur; cuius tantum prio-
res excessit vel magnitudine regis Persei vel specie simu-
lacrorum vel modo pecuniae, (bis miliens centiens sester-
tium aerario contulerat) ut omnium ante actorum com-
parationem amplitudine vicerit.

X. Per idem tempus cum Antiochus Epiphanes, qui 1
Athenis Olympieum inchoavit, tum rex Syriae, Ptolemaeum
puerum Alexandreae obsideret, missus est ad eum legatus
M. Popilius Laenas, qui iuberet incepto desistere; man- 2
dataque ut exposuit, regem deliberaturum se dicentem
circumscripsit virgula iussitque prius responsum reddere,
quam egrederetur finito arenae circulo: sic cogitationem
regiam Romana disiecit constantia obeditumque imperio.
Lucio autem Paulo, magnae victoriae compoti, quattuor 3
filii fuere; ex iis duos natu maiores, unum P. Scipioni,
P. Africani filio, nihil ex paterna maiestate praeter spe-
ciem nominis vigoremque eloquentiae retinenti in ad-
optionem dederat, alterum Fabio Maximo; duos minores
natu praetextatos quo tempore victoriam adeptus est,
habuit. Is cum in contione extra urbem more maiorum 4
ante triumphi diem ordinem actorum suorum commemora-
ret, deos immortalis precatus est, ut si quis eorum invi-
deret operibus ac fortunae suae, in ipsum potius saevirent
quam in rempublicam. Quae vox veluti oraculo emissa 5
magna parte eum spoliavit sanguinis sui; nam alterum ex
suis, quos in familia retinuerat, liberis ante paucos trium
phi, alterum post pauciores amisit dies. Aspera circa haec 6
tempora censura Fulvi Flacci et Postumi Albini fuit;
quippe Fulvi censoris frater, et quidem consors, Cn. Ful-
vius, senatu motus est ab iis censoribus.

XI. Post victum captumque Persen, qui quadriennio 1
post in libera custodia Albae decessit, Pseudophilippus,
a mendacio simulatae originis appellatus, qui se Philippum
regiaeque stirpis ferebat, cum esset ultimae, armis occu-
pata Macedonia, adsumptis regni insignibus brevi teme-

Digitized by Google

2 ritatis poenas dedit. Quippe Q. Metellus praetor, cui ex
virtute Macedonici nomen inditum, praeclara victoria
ipsum gentemque superavit et immani etiam Achaeos re-
3 bellare incipientis fudit acie. Hic est Metellus Macedoni-
cus, qui porticus, quae fuere circumdatae duabus aedibus
sine inscriptione positis, quae nunc Octaviae porticibus
ambiuntur, fecerat, quique hanc turmam statuarum equestri-
um, quae frontem aedium spectant, hodieque maximum
4 ornamentum eius loci ex Macedonia detulit. Cuius turmae
hanc causam referunt, Magnum Alexandrum impetrasse a
Lysippo, singulari talium auctore operum, ut eorum equi-
tum, qui ex ipsius turma apud Granicum flumen cecide-
rant, expressa similitudine figurarum faceret statuas et
5 ipsius quoque iis interponeret. Hic idem primus omnium
Romae aedem ex marmore in iis ipsis monumentis moli-
6 tus, vel magnificentiae vel luxuriae princeps fuit. Vix
ullius gentis, aetatis, ordinis hominem inveneris, cuius
felicitatem fortunae Metelli compares; nam praeter ex-
cellentis triumphos honoresque amplissimos et principale
in republica fastigium extentumque vitae spatium et acris
innocentisque pro republica cum inimicis contentiones
quattuor filios sustulit, omnis adultae aetatis vidit, omnis
7 reliquit superstites et honoratissimos. Mortui eius lectum
pro rostris sustulerunt quattuor filii, unus consularis et
censorius, alter consularis, tertius consul, quartus candi-
datus consulatus, quem honorem adeptus est. Hoc est
nimirum magis feliciter de vita migrare quam mori.
1 XII. Universa deinde, ut praediximus, instincta in
bellum Achaia, cuius pars magna eiusdem Metelli Mace-
donici virtute armisque fracta erat, maxime Corinthiis in
arma cum gravibus etiam in Romanos contumeliis insti-
gantibus, destinatus ei bello gerendo consul Mummius.
2 Et sub idem tempus, magis quia volebant Romani quic-
quid de Carthaginiensibus diceretur credere, quam quia cre-
denda afferebantur, statuit senatus Carthaginem excidere.
3 Ita eodem tempore P. Scipio Aemilianus, vir avitis P.
Africani paternisque L. Pauli virtutibus simillimus, omni-
bus belli ac togae dotibus ingenique ac studiorum eminen-

Digitized by Google

tissimus seculi sui, qui nihil in vita nisi laudandum aut fecit
aut dixit ac sensit, quem Paulo genitum, adoptatum a Sci-
pione, Africani filio, diximus, aedilitatem petens consul
creatus [est;] bellum Carthagini iam ante biennium a priori-
bus consulibus inlatum maiore vi intulit, cum ante in Hispa-
nia murali corona, in Africa obsidionali donatus esset, in
Hispania vero etiam ex provocatione ipse modicus virium
immanis magnitudinis hostem interemisset; eamque urbem 4
magis invidia imperi quam ullius eius temporis noxiae invi-
sam Romano nomini funditus sustulit fecitque suae virtutis
monimentum, quod fuerat avi eius clementiae. Carthago 5
diruta est, cum stetisset annis sexcentis septuaginta duobus,
abhinc annos centum septuaginta tris, Cn. Cornelio Lentulo,
L. Mummio consulibus. Hunc finem habuit Romani imperi
Carthago aemula, cum qua bellare maiores nostri coepere
Claudio et Fulvio consulibus ante annos ducentos nonaginta
duos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires. Ita per annos 6
centum et viginti aut bellum inter eos populos aut belli prae-
paratio aut infida pax fuit neque se Roma iam terrarum orbe
superato securam speravit fore, si nomen usquam stantis
maneret Carthaginis: adeo odium certaminibus ortum ultra
metum durat et ne in victis quidem deponitur neque ante in-
visum esse desinit, quam esse desiit. Ante triennium, quam 7
Carthago deleretur, M. Cato, perpetuus diruendae eius au-
ctor, L. Censorino, M'. Manilio consulibus mortem obiit.

XIII. Eodem anno, quo Carthago concidit, L. Mum- 1
mius Corinthum post annos nongentos quinquaginta duos,
quam ab Alete, Hippotis filio, erat condita, funditus eruit.
Uterque imperator devictae a se gentis nomine honoratus, 2
alter Africanus, alter appellatus est Achaicus; nec quis-
quam ex novis hominibus prior Mummio cognomen vir-
tute partum vindicavit. Diversi imperatoribus mores, di- 3
versa fuere studia; quippe Scipio tam elegans liberalium
studiorum omnisque doctrinae et auctor et admirator fuit,
ut Polybium Panaetiumque, praecellentis ingenio viros,
domi militiaeque secum habuerit; neque enim quisquam
hoc Scipione elegantius intervalla negotiorum otio dis-
punxit, semperque aut belli aut pacis serviit artibus; sem-

Digitized by Google

per inter arma ac studia versatus aut corpus periculis aut
4 animum disciplinis exercuit. Mummius tam rudis fuit, ut
capta Corintho cum maximorum artificum perfectas mani-
bus tabulas ac statuas in Italiam portandas locaret, iuberet
praedici conducentibus, si eas perdidissent, novas eos
5 reddituros. Non tamen puto dubites, Vinici, quin magis
pro republica fuerit manere adhuc rudem Corinthiorum
intellectum, quam in tantum ea intelligi, et quin hac pru-
dentia illa imprudentia decori publico fuerit convenientior.

XIV. Cum facilius cuiusque rei in unum contracta
species, quam divisa temporibus oculis animisque inhae-
reat, statui priorem huius voluminis posterioremque par-
tem non inutili rerum notitia in artum contracta distin-
guere atque huic loco inserere quae quoque tempore post
Romam a Gallis captam deducta sit colonia iussu senatus;
nam militarium et causae et auctores ex ipsarum praeful-
gent nomine. Huic rei per idem tempus civitatem propa-
gatam auctumque Romanum nomen communione iuris
2 haud intempestive subtexturi videmur. Post septem an-
nos, quam Galli urbem ceperunt, Sutrium deducta colonia
est et post annum Setia novemque interiectis annis Nepe;
deinde interpositis duobus et triginta Aricini in civitatem
3 recepti. Abhinc annos autem trecentos sexaginta Sp.
Postumio, Veturio Calvino consulibus Campanis data est
civitas partique Samnitium sine suffragio, et eodem anno
4 Cales deducta colonia. Interiecto deinde triennio Fundani
et Formiani in civitatem recepti eo ipso anno, quo Alexan-
drea condita est, insequentibusque consulibus ac Sp. Po-
stumio, Philone Publilio censoribus Acerranis data civitas
et post triennium Tarracina deducta colonia interposito-
que quadriennio Luceria ac deinde interiecto triennio
Suessa Aurunca et Saticula, Interamnaque post biennium.
5 Decem deinde hoc munere anni vacaverunt; tunc Sora
atque Alba deductae coloniae, et Carseoli post biennium.
At Q. Fabio quintum, Decio Mure quartum consulibus, quo
anno Pyrrhus regnare coepit, Sinuessam Minturnasque
missi coloni, post quadriennium Venusiam; interiectoque
biennio M'. Curio et Rufino Cornelio consulibus Sabinis

Digitized by Google

sine suffragio data civitas; id actum ante annos trecentos
viginti. At Cosam et Paestum abhinc annos ferme trecen- 6
tos Fabio Dorsone et Claudio Canina consulibus, interiecto
quinquennio Sempronio Sopho et Appio, Caeci filio, con-
sulibus Ariminum et Beneventum coloni missi et suffragi
ferendi ius Sabinis datum. At initio primi belli Punici 7
Firmum et Castrum colonis occupata et post annum Ae-
sernia postque decem et septem annos Aesulum et Alsium,
Fregenaeque post biennium, proximoque anno Torquato
Semproniique consulibus Brundisium, et post triennium
Spoletium, quo anno Floralium ludorum factum est ini-
tium; postque biennium deducta Valentia et sub adventum
in Italiam Hannibalis Cremona atque Placentia.

XV. Deinde neque dum Hannibal in Italia moratur, 1
neque proximis post excessum eius annis vacavit Roma-
nis colonias condere, cum esset in bello conquirendus
potius miles quam dimittendus, et post bellum vires refo-
vendae magis quam spargendae. Cn. autem Manlio Vol- 2
sone et Fulvio Nobiliore consulibus Bononia deducta co-
lonia abhinc annos ferme ducentos septendecim et post
quadriennium Pisaurum ac Potentia interiectoque triennio
Aquileia et Gravisca et post quadriennium Luca. Eodem 3
temporum tractu, quamquam apud quosdam ambigitur,
Puteolos Salernumque et Buxentum missi coloni, Auxi-
mum autem in Picenum abhinc annos ferme centum octo-
ginta quinque, ante triennium quam Cassius censor a Lu-
percali in Palatium versus theatrum facere instituit, cui in
eo moliendo eximia civitatis severitas et consul Scipio
restitere, quod ego inter clarissima publicae voluntatis
argumenta numeraverim. Cassio autem Longino et Sextio 4
Calvino, qui Sallues apud aquas, quae ab eo Sextiae ap-
pellantur, devicit, consulibus Fabrateria deducta est ab-
hinc annos ferme centum quinquaginta tris, et post annum
Scylacium, Minervium, Tarentum, Neptunia; Carthagoque
in Africa prima, ut praediximus, extra Italiam colonia con-
dita est. De Dertona ambigitur; Narbo autem Martius in 5
Gallia Porcio Marcioque consulibus abhinc annos circiter
centum quadraginta sex deducta colonia est; post duode-

Digitized by Google

viginti annos in Bagiennis Eporedia Mario sexiens Va-
lerioque Flacco consulibus. Neque facile memoriae man-
daverim, quae, nisi militaris, post hoc tempus deducta sit.
1 XVI. Cum haec particula operis velut formam pro-
positi excesserit, quamquam intellego mihi in hac tam
praecipiti festinatione, quae me rotae pronive gurgitis ac
verticis modo nusquam patitur consistere, paene magis
necessaria praetereunda quam supervacua amplectenda,
nequeo tamen temperare mihi, quin rem saepe agitatam
animo meo neque ad liquidum ratione perductam signem
2 stilo. Quis enim abunde mirari potest, quod eminentis-
sima cuiusque professionis ingenia in eandem formam et
in idem artati temporis congruerunt spatium, et quemad-
modum clausa capso alioque septo diversi generis ani-
malia nihilominus separata alienis in unum quaeque cor-
pus congregantur, ita cuiusque clari operis capacia inge-
nia in similitudine et temporum et profectuum semetipsa
3 ab aliis separaverunt. Una neque multorum annorum
spatio divisa aetas per divini spiritus viros, Aeschylum,
Sophoclen, Euripiden, inlustravit tragoediam, una priscam
illam et veterem sub Cratino, Aristophane et Eupolide co-
moediam; ac novam [comicam] Menandrus aequalesque
eius aetatis non magis quam operis Philemo ac Diphilus
et invenere intra paucissimos annos neque imitandam re-
4 liquere. Philosophorum quoque ingenia Socratico ore
defluentia omnium, quos paulo ante enumeravimus, quanto
post Platonis Aristotelisque mortem floruere spatio? Quid
ante Isocraten, quid post eius auditores eorumque disci-
pulos clarum in oratoribus fuit? adeo quidem artatum
angustiis temporum, ut nemo memoria dignus alter ab
altero videri nequiverint.
1 XVII. Neque hoc in Graecis quam in Romanis eve-
nit magis: nam nisi aspera ac rudia repetas et inventi lau-
danda nomine, in Accio circaque eum Romana tragoedia
est; dulcesque Latini leporis facetiae per Caecilium Teren-
2 tiumque et Afranium suppari aetate nituerunt. Historicos
etiam, ut Livium quoque priorum aetati astruas, praeter
Catonem et quosdam veteres et obscuros, minus octo-

Digitized by Google

ginta annis circumdatum aevum tulit, ut nec poëtarum in
antiquius citeriusve processit ubertas. At oratio ac vis 3
forensis perfectumque prosae eloquentiae decus, ut idem
separetur Cato, pace P. Crassi Scipionisque et Laeli et
Gracchorum et Fanni et Servi Galbae dixerim, ita universa
sub principe operis sui erupit Tullio, ut delectari ante eum
paucissimis, mirari vero neminem possis, nisi aut ab illo
visum aut qui illum viderit. Hoc idem evenisse gramma- 4
ticis, plastis, pictoribus, scalptoribus quisquis temporum
institerit notis reperiet, eminentiam cuiusque operis ar-
tissimis temporum claustris circumdatam. Huius ergo re- 5
cedentis intra seculum ingeniorum similitudinis congre-
gantisque se et in studium par et in emolumentum causas
cum semper requiro, nunquam reperio quas esse veras
confidam, sed fortasse veri similes, inter quas has maxime.
Alit aemulatio ingenia et nunc invidia nunc admiratio imi- 6
tationem accendit naturaque quod summo studio petitum
est, ascendit in summum difficilisque in perfecto mora est
naturaliterque quod procedere non potest, recedit, et ut
primo ad consequendos quos priores ducimus, accendi-
mur, ita ubi aut praeteriri aut aequari eos posse despera-
vimus, studium cum spe senescit et quod adsequi non po-
test, sequi desinit et velut occupatam relinquens materiam
quaerit novam, praeteritoque eo in quo eminere non pos-
sumus, aliquid in quo nitamur, conquirimus sequiturque,
ut frequens ac mobilis transitus maximum perfecti operis
impedimentum sit.

XVIII. Transit admiratio ab conditione temporum 1
et ad urbium. Una urbs Attica pluribus *annis* eloquen-
tiae, quam universa Graecia operibusque floruit, adeo ut
corpora gentis illius separata [sint] in alias civitates, in-
genia vero solis Atheniensium muris clausa existimes.
Neque ego hoc magis miratus sim, quam neminem Argi- 2
vum, Thebanum, Lacedaemonium oratorem aut dum vixit
auctoritate, aut post mortem memoria dignum existima-
tum; quae urbes talium studiorum fuere steriles, nisi The-
bas unum os Pindari inluminaret; nam Alcmana Lacones
falso sibi vindicant. [Et in Italia * * *]

Digitized by Google

M. VELLEI PATERCULI
HISTORIAE ROMANAE
AD M. VINICIUM COS.
LIBER POSTERIOR.

---

1 I. Potentiae Romanorum prior Scipio viam ape-
ruerat, luxuriae posterior aperuit; quippe remoto Cartha-
ginis metu sublataque imperi aemula non gradu sed prae-
cipiti cursu a virtute descitum, ad vitia transcursum; ve-
tus disciplina deserta, nova inducta; in somnum a vigi-
liis, ab armis ad voluptates, a negotiis in otium conversa
2 civitas. Tum Scipio Nasica in Capitolio porticus, tum
quas praediximus Metellus, tum in Circo Cn. Octavius
multo amoenissimam moliti sunt, publicamque magnifi-
3 centiam secuta privata luxuria est. Triste deinde et con-
tumeliosum bellum in Hispania duce latronum Viriatho
secutum est, quod ita varia fortuna gestum est, ut sae-
pius Romanorum gereretur adversa. Sed interempto Vi-
riatho fraude magis quam virtute Servili Caepionis, Nu-
4 mantinum gravius exarsit. Haec urbs nunquam plura
quam decem milia propriae iuventutis armavit, sed vel
ferocia ingeni vel inscitia nostrorum ducum vel fortunae
indulgentia cum alios duces, tum Pompeium, magni no-
minis virum, ad turpissima deduxit foedera (hic primus
e Pompeiis consul fuit), nec minus turpia ac detestabilia
5 Mancinum Hostilium consulem. Sed Pompeium gratia im-
punitum habuit; Mancinum verecundia, quippe non recu-
sando, perduxit huc, ut per fecialis nudus ac post tergum
religatis manibus dederetur hostibus. Quem illi recipere

Digitized by Google

se negaverunt, sicut quondam Caudini fecerunt, dicentes publicam violationem fidei non debere unius lui sanguine.

II. Immanem deditio Mancini civitatis movit dissen- 1
sionem; quippe Tiberius Gracchus, Tiberi Gracchi, clarissimi atque eminentissimi viri filius, P. Africani ex filia nepos, quo quaestore et auctore id foedus ictum erat, nunc graviter ferens aliquid a se pactum infirmari, nunc similis vel iudici vel poenae metuens discrimen, tribunus plebis creatus, vir alioqui vita innocentissimus, ingenio florentissimus, proposito sanctissimus, tantis denique adornatus virtutibus, quantas perfecta et natura et industria mortalis condicio recipit, P. Mucio Scaevola, L. Calpurnio consulibus, abhinc annos centum sexaginta duos
descivit a bonis: pollicitusque toti Italiae civitatem, simul 2
etiam promulgatis agrariis legibus, *omnium* statum *concutientibus*, summa imis miscuit et in praeruptum atque anceps periculum adduxit rempublicam; Octavioque collegae pro bono publico stanti imperium abrogavit; triumviros agris dividendis colonisque deducendis creavit se socerumque suum, consularem Appium, et Gaium fratrem admodum iuvenem.

III. Tum P. Scipio Nasica, eius qui optimus vir a 1
senatu iudicatus erat, nepos, eius qui censor porticus in Capitolio fecerat, filius, pronepos autem Cn. Scipionis, celeberrimi viri P. Africani patrui, privatusque et togatus, cum esset consobrinus Ti. Gracchi, patriam cognationi praeferens et quicquid publice salutare non esset, privatim alienum existimans (ob eas virtutes primus omnium absens pontifex maximus factus est), circumdata laevo brachio togae lacinia ex superiore parte Capitoli summis gradibus insistens hortatus est, qui salvam vellent rempu-
blicam, se sequerentur. Tum optimates, senatus atque 2
equestris ordinis pars melior et maior et intacta perniciosis consiliis plebs inruere in Gracchum stantem in area cum catervis suis et concientem paene totius Italiae frequentiam: is fugiens decurrensque clivo Capitolino, fragmine subselli ictus vitam, quam gloriosissime degere po-
tuerat, immatura morte finivit. Hoc initium in urbe Roma 3

Digitized by Google

civilis sanguinis gladiorumque impunitatis fuit: inde ius vi obrutum potentiorque habitus prior discordiaeque civium antea condicionibus sanari solitae ferro diiudicatae bella-
4 que non causis inita sed prout eorum merces fuit. Quod haud mirum est; non enim ibi consistunt exempla, unde coeperunt, sed quamlibet in tenuem recepta tramitem latissime evagandi sibi viam faciunt et ubi semel recto deerratum est, in praeceps pervenitur nec quisquam sibi putat turpe, quod alii fuit fructuosum.

1 IV. Interim dum haec in Italia geruntur, Aristonicus, qui mortuo rege Attalo, a quo Asia populo Romano hereditate relicta erat, sicut relicta postea est a Nicomede Bithynia, mentitus regiae stirpis originem, armis eam occupaverat, is victus a M. Perperna ductusque in triumpho, sed a M'. Aquilio, capite poenas dedit, cum initio belli Crassum Mucianum, virum iuris scientissimum, de-
2 cedentem ex Asia proconsulem interemisset. Et P. Scipio Africanus Aemilianus, qui Carthaginem deleverat, post tot acceptas circa Numantiam cladis creatus iterum consul missusque in Hispaniam fortunae virtutique expertae in Africa respondit in Hispania, et intra annum ac tris mensis, quam eo venerat, circumdatam operibus Numantiam
3 excisamque aequavit solo. Nec quisquam ullius gentis hominum ante eum clariore urbium excidio nomen suum perpetuae commendavit memoriae; quippe excisa Carthagine ac Numantia ab alterius nos metu, alterius vindi-
4 cavit contumeliis. Hic, eum interrogante tribuno Carbone, quid de Ti. Gracchi caede sentiret, respondit, si is occupandae reipublicae animum habuisset, iure caesum; et cum omnis contio acclamasset: hostium, inquit, armatorum totiens clamore non territus qui possum vestro mo-
5 veri, quorum noverca est Italia? Reversus in urbem intra breve tempus, M'. Aquilio, C. Sempronio consulibus, abhinc annos centum quinquaginta septem, post duos consulatus duosque triumphos et bis excisos terrores reipublicae mane in lectulo repertus est mortuus, ita ut quaedam
6 elisarum faucium in cervice reperirentur notae. De tanti viri morte nulla habita est quaestio, eiusque corpus velato

Digitized by Google

capite elatum est, cuius opera super totum terrarum or-
bem Roma extulerat caput. Seu fatalem, ut plures, seu
conflatam insidiis, ut aliqui prodidere memoriae, mortem
obiit, vitam certe dignissimam egit, quae nullius ad id
temporis praeterquam avito fulgore vinceretur. Decessit 7
anno ferme quinquagesimo sexto, de quo si quis ambi-
get, recurrat ad priorem consulatum eius, in quem creatus
est anno tricesimo octavo; ita dubitare desinet.

V. Ante tempus excisae Numantiae praeclara in 1
Hispania militia D. Bruti fuit, qui penetratis omnibus Hi-
spaniae gentibus, ingenti vi hominum urbiumque potitus
numero, aditis quae vix audita erant, Gallaeci cognomen
meruit. Et ante eum paucis annis tam severum illius Q. 2
Macedonici in his gentibus imperium fuit, ut cum urbem
Contrebiam nomine in Hispania oppugnaret, pulsas prae-
cipiti loco quinque cohortis legionarias eodem protinus
subire iuberet, facientibusque omnibus in procinctu te-
stamenta, velut ad certam mortem eundum foret, non de-
territus proposito [perseverantia ducis], quem moriturum
miserat militem victorem recepit: tantum effecit mixtus
timori pudor spesque desperatione quaesita. Hic virtute
ac severitate facti, at Fabius Aemilianus Pauli exemplo
disciplinae in Hispania fuit clarissimus.

VI. Decem deinde interpositis annis, qui Ti. Grac- 1
chum, idem Gaium fratrem eius occupavit furor, tam virtu-
tibus eius omnibus, quam huic errori similem, ingenio etiam
eloquentiaque longe praestantiorem. Qui cum summa 2
quiete animi civitatis princeps esse posset, vel vindican-
dae fraternae mortis gratia vel praemuniendae regalis
potentiae eiusdem exempli tribunatum ingressus, longe
maiora et acriora repetens, dabat civitatem omnibus Ita-
licis, extendebat eam paene usque Alpis, dividebat agros,
vetabat quemquam civem plus quingentis iugeribus ha-
bere, quod aliquando lege Licinia cautum erat, nova con-
stituebat portoria, novis coloniis replebat provincias, iu-
dicia a senatu transferebat ad equites, frumentum plebi
dari instituerat, nihil immotum, nihil tranquillum, nihil
quietum, *nihil* denique in eodem statu relinquebat; quin

Digitized by Google

3 alterum etiam continuavit tribunatum. Hunc L. Opimius
consul, qui praetor Fregellas exciderat, persecutus armis
unaque Fulvium Flaccum, consularem ac triumphalem
virum, aeque prava cupientem, quem C. Gracchus in lo-
cum Tiberi fratris triumvirum nomine, re autem socium
4 regalis adsumpserat potentiae, morte adfecit. Id unum
nefarie ab Opimio proditum, quod capitis non dicam
Gracchi, sed civis Romani pretium se daturum idque
5 auro repensurum proposuit. Flaccus in Aventino armatus
ac pugnam ciens cum filio maiore iugulatus est; Gracchus
profugiens cum iam comprehenderetur ab iis, quos Opi-
mius miserat, cervicem Euporo servo praebuit, qui non
6 segnius se ipse interemit, quam domino succurrerat. Quo
die singularis Pomponi equitis Romani in Gracchum fides
fuit, qui more Coclitis sustentatis in ponte hostibus eius,
7 gladio se transfixit. Ut Ti. Gracchi antea corpus, ita Gai
mira crudelitate victorum in Tiberim deiectum est. Hunc
Ti. Gracchi liberi, P. Scipionis Africani nepotes, viva
adhuc matre Cornelia, Africani filia, viri optimis ingeniis
male usi, vitae mortisque habuere exitum; qui si civilem
dignitatis concupissent modum, quicquid tumultuando
adipisci gestierunt, quietis obtulisset respublica.
1 VII. Huic atrocitati adiectum scelus unicum: quippe
iuvenis specie excellens necdum duodevicesimum trans-
gressus annum immunisque delictorum paternorum, Fulvi
Flacci filius, quem pater legatum de condicionibus mise-
rat, ab Opimio interemptus est. Quem cum haruspex
Tuscus amicus flentem in vincula duci vidisset: quin tu
hoc potius, inquit, facis? protinusque inliso capite in
postem lapideum ianuae carceris effusoque cerebro ex-
piravit. Crudelesque mox quaestiones in amicos clientis-
2 que Gracchorum habitae sunt. Sed Opimium, virum alio-
qui sanctum et gravem, damnatum postea iudicio publico
memoria ipsius saevitiae, nulla civilis prosecuta est mi-
sericordia. Eadem Rupilium Popiliumque, qui consules
asperrime in Tiberi Gracchi amicos saevierant, postea
3 iudiciorum publicorum merito oppressit invidia. Rei tan-
tae parum ad notitiam pertinens interponatur. Hic est

Digitized by Google

Opimius, a quo consule celeberrimum Opimiani vini no-
men; quod iam nullum esse spatio annorum colligi potest,
cum ab eo sint ad te, M. Vinici, consulem anni centum
quinquaginta. Factum Opimi, quod inimicitiarum quae- 4
sita erat ultio, minor secuta auctoritas, et visa ultio pri-
vato odio magis quam publicae vindictae data. In legibus 5
Gracchi inter perniciosissima numeraverim, quod extra
Italiam colonias posuit. Id maiores, cum viderent tanto
potentiorem Tyro Carthaginem, Massiliam Phocaea, Sy-
racusas Corintho, Cyzicum ac Byzantium Mileto, genitali
solo, diligenter vitaverant, ut civis Romanos ad censen-
dum ex provinciis in Italiam revocaverint. Prima autem 6
extra Italiam colonia Carthago condita est; subinde Por-
cio Marcioque consulibus deducta colonia Narbo Martius.

VIII. Mandetur deinde memoriae severitas iudicio- 1
rum: quippe C. Cato consularis, M. Catonis nepos, Afri-
cani sororis filius, repetundarum ex Macedonia damnatus
est, cum lis eius HS. quattuor milibus aestimaretur: adeo
illi viri magis voluntatem peccandi intuebantur quam mo-
dum factaque ad consilium dirigebant et quid, non in
quantum admissum foret, aestimabant. Circa eadem tem- 2
pora duo Metelli fratres uno die triumphaverunt. Non
minus clarum exemplum et adhuc unicum Fulvi Flacci
eius qui Capuam ceperat, filiorum, sed alterius in ad-
optionem dati, in collegio consulatus fuit; adoptivus in
Acidini Manli familiam datus. Nam censura Metellorum
patruelium, non germanorum fratrum fuit, quod solis
contigerat Scipionibus. Tum Cimbri et Teutoni transcen- 3
dere Rhenum, multis mox nostris suisque cladibus nobi-
les. Per eadem tempora clarus eius Minuci, qui porticus,
quae hodieque celebres sunt, molitus est, ex Scordiscis
triumphus fuit.

IX. Eodem tractu temporum nituerunt oratores Sci- 1
pio Aemilianus Laeliusque, Ser. Galba, duo Gracchi,
C. Fannius, Carbo Papirius; nec praetereundus Metellus
Numidicus et Scaurus, et ante omnis L. Crassus et M. An-
tonius, quorum aetati ingeniisque successere C. Caesar
Strabo, P. Sulpicius; nam Q. Mucius iuris scientia quam

Digitized by Google

2 proprie eloquentiae nomine celebrior fuit. Clara etiam
per idem aevi spatium fuere ingenia in togatis Afrani, in
tragoediis Pacuvi atque Acci, usque in Graecorum inge-
niorum comparationem evecti magnumque inter hos ipsos
facientis operi suo locum, adeo quidem, ut in illis limae,
3 in hoc paene plus videatur fuisse sanguinis. Celebre et
Lucili nomen fuit, qui sub Publio Africano Numantino
bello eques militaverat; quo quidem tempore iuvenes ad-
huc Iugurtha ac Marius sub eodem Africano militantes in
iisdem castris didicere, quae postea in contrariis facerent.
4 Historiarum auctor iam tum Sisenna erat iuvenis; sed
opus belli civilis Sullanique post aliquot annos ab eo se-
niore editum est. Vetustior Sisenna fuit Caelius, aequalis
Sisennae Rutilius Claudiusque Quadrigarius et Valerius
5 Antias. Sane non ignoremus eadem aetate fuisse Pom-
ponium sensibus celebrem, verbis rudem, et novitate in-
venti a se operis commendabilem.

1 X. Prosequamur [notam] severitatem censorum Cassi
Longini Caepionisque, qui abhinc annos centum quinqua-
ginta tris Lepidum Aemilium augurem, quod sex milibus
HS. aedis conduxisset, adesse iusserunt; at nunc si quis
tanti habitet, vix ut senator agnoscitur: adeo mature a
rectis [in vitia vitiis] in prava, a pravis in praecipitia per-
2 venitur. Eodem tractu temporum et Domiti ex Arvernis
et Fabi ex Allobrogibus victoria fuit nobilis; Fabio, Pauli
nepoti, ex victoria cognomen Allobrogico inditum. Note-
tur Domitiae familiae peculiaris quaedam et ut clarissima,
ita artata numero felicitas. Septem ante hunc nobilissi-
mae simplicitatis iuvenem Cn. Domitium fuere singulis
omnino parentibus geniti, sed omnes ad consulatum sa-
cerdotiaque, ad triumphi autem paene omnes pervene-
runt insignia.

1 XI. Bellum deinde Iugurthinum gestum est per Q.
Metellum, nulli secundum seculi sui. Huius legatus fuit
C. Marius, quem praediximus, natus agresti loco, hirtus
atque horridus vitaque sanctus, quantum bello optimus,
tantum pace pessimus, immodicus gloriae, [insatiabilis,]
2 impotens, semperque inquietus. Hic per publicanos alios-

Digitized by Google

que in Africa negotiantis criminatus Metelli lentitudinem,
trahentis iam in tertium annum bellum, et naturalem no-
bilitatis superbiam morandique in imperiis cupiditatem,
effecit ut, cum commeatu petito Romam venisset, consul
crearetur bellique paene patrati a Metello qui bis Iugur-
tham acie fuderat, summa committeretur sibi. Metelli
tamen et triumphus fuit clarissimus et meritum virtute ei
cognomen Numidici inditum. Ut paulo ante Domitiae fa- 3
miliae, ita Caeciliae notanda claritudo est: quippe intra
duodecim ferme annos huius temporis consules fuere
Metelli aut censores aut triumpharunt amplius duodecies,
ut appareat quemadmodum urbium imperiorumque, ita
gentium nunc florere fortunam, nunc senescere, nunc
interire.

XII. At C. Marius L. Sullam iam tunc ut praecaven- 1
tibus fatis copulatum sibi quaestorem habuit et per eum
missum ad regem Bocchum Iugurtha rege abhinc annos
ferme centum triginta quattuor potitus est; designatusque
iterum consul in urbem reversus secundi consulatus initio
Kalendis Ianuariis eum in triumpho duxit. Effusa, ut 2
praediximus, immanis vis Germanarum gentium, quibus
nomen Cimbris ac Teutonis erat, cum Caepionem Man-
liumque consules, et ante Carbonem Silanumque fudissent
fugassentque in Galliis et exuissent exercitu, Scaurum-
que Aurelium consularem et alios celeberrimi nominis
viros trucidassent, populus Romanus non alium repellen-
dis tantis hostibus magis idoneum imperatorem quam
Marium est ratus. Tum multiplicati consulatus eius. Ter- 3
tius in apparatu belli consumptus; quo anno Cn. Domitius
tribunus plebis legem tulit, ut sacerdotes, quos antea
collegae sufficiebant, populus crearet. Quarto trans Alpis 4
circa Aquas Sextias cum Teutonis conflixit, amplius cen-
tum quinquaginta milia hostium priore ac postero die ab
eo trucidati, gensque excisa Teutonum. Quinto citra Al- 5
pis in campis, quibus nomen erat Raudiis, ipse consul
et proconsul Q. Lutatius Catulus fortunatissimo decerta-
vere proelio; caesa aut capta amplius ducenta milia ho-
minum. Hac victoria videtur meruisse Marius, ne eius

Digitized by Google

nati rempublicam poeniteret, ac bonis mala repensasse.
6 Sextus consulatus veluti praemium ei meritorum datus.
Non tamen huius consulatus fraudetur gloria, quo Servili
Glauciae Saturninique Apulei furorem, continuatis hono-
ribus rempublicam lacerantium et gladiis quoque et caede
comitia discutientium, consul armis compescuit homines-
que exitiabilis in Hostilia curia morte multavit.
1 XIII. Deinde interiectis paucis annis tribunatum iniit
M. Livius Drusus, vir nobilissimus, eloquentissimus, san-
ctissimus, meliore in omnia ingenio animoque quam for-
2 tuna usus. Qui cum senatui priscum restituere cuperet
decus et iudicia ab equitibus ad eum transferre ordinem,
(quippe eam potestatem nacti equites Gracchanis legibus
cum in multos clarissimos atque innocentissimos viros
saevissent, tum P. Rutilium, virum non seculi sui sed
omnis aevi optimum, interrogatum lege repetundarum
maximo cum gemitu civitatis damnaverant) in iis ipsis
quae pro senatu moliebatur, senatum habuit adversarium,
non intelligentem, si qua de plebis commodis ab eo age-
rentur, veluti inescandae inliciendaeque multitudinis causa
3 fieri, ut minoribus perceptis maiora permitteret. Denique
ea fortuna Drusi fuit, ut male facta collegarum eius quam
optime ab ipso cogitata senatus probaret magis, et hono-
rem qui ab eo deferebatur, sperneret, iniurias quae ab
illis intendebantur, aequo animo reciperet, et huius sum-
mae gloriae invideret, illorum modicam ferret.
1 XIV. Tum conversus Drusi animus, quando bene
coepta male cedebant, ad dandam civitatem Italiae; quod
cum moliens revertisset e foro immensa illa et incondita
quae eum semper comitabatur, cinctus multitudine, in
atrio domus suae cultello percussus, qui adfixus lateri
2 eius relictus est, intra paucas horas decessit. Sed cum
ultimum redderet spiritum, intuens circumstantium moe-
rentiumque frequentiam, effudit vocem convenientissi-
mam conscientiae suae: ecquandone, inquit, propinqui
3 amicique, similem mei civem habebit respublica? Hunc
finem clarissimus iuvenis vitae habuit. Cuius morum mi-
nime omittatur argumentum: cum aedificaret domum in

Digitized by Google

Palatio in eo loco, ubi est, quae quondam Ciceronis, mox Censorini fuit, nunc Statili Sisennae est, promitteretque ei architectus, ita se eam aedificaturum, ut libera a conspectu immunisque ab omnibus arbitris esset neque quisquam in eam despicere posset: tu vero, inquit, si quid in te artis est, ita compone domum meam, ut quicquid agam, ab omnibus perspici possit.

XV. Mors Drusi iam pridem tumescens bellum ex- 1
citavit Italicum; quippe L. Caesare et P. Rutilio consulibus abhinc annos centum viginti universa Italia, cum id malum ab Asculanis ortum esset, (quippe Servilium praetorem Fonteiumque legatum occiderant) ac deinde a Marsis exceptum in omnis penetrasset regiones, arma adversus Romanos cepit. Quorum ut fortuna atrox, ita causa 2
fuit iustissima; petebant enim eam civitatem, cuius imperium armis tuebantur; per omnis annos atque omnia bella duplici numero se militum equitumque fungi, neque in eius civitatis ius recipi, quae per eos in id ipsum pervenisset fastigium, per quod homines eiusdem et gentis et sanguinis ut externos alienosque fastidire posset. Id bellum amplius trecenta milia iuventutis Italicae abstulit. Clarissimi autem imperatores fuerunt Romani eo bello 3
Cn. Pompeius, Cn. Pompei Magni pater, C. Marius, de quo praediximus, L. Sulla, anno ante praetura functus, Q. Metellus, Numidici filius, qui meritum cognomen Pii consecutus erat: quippe expulsum civitate a L. Saturnino 4
tribuno plebis quod solus in leges eius iurare noluerat, pietate sua, auctoritate senatus, consensu populi Romani restituit patrem. Nec triumphis honoribusque quam aut causa exili aut exilio aut reditu clarior fuit Numidicus.

XVI. Italicorum autem fuerunt celeberrimi duces 1
Silo Popaedius, Herius Asinius, Insteius Cato, C. Pontidius, Telesinus Pontius, Marius Egnatius, Papius Mutilus; neque ego verecundia domestici sanguinis gloriae quicquam, dum verum refero, subtraham: quippe multum Minati Magi, atavi mei, Aeculanensis, tribuendum est memoriae; qui nepos Deci Magi, Campanorum prin- 2
cipis, celeberrimi et fidelissimi viri, tantam hoc bello

Digitized by Google

Romanis fidem praestitit, ut cum legione quam ipse in
Hirpinis conscripserat, Herculaneum simul cum T. Didio
caperet, Pompeios cum L. Sulla oppugnaret Compsamque
occuparet; (cuius de virtutibus cum alii, tum maxime di-
lucide Q. Hortensius in annalibus suis retulit;) cuius illi
pietati plenam populus Romanus gratiam retulit ipsum
viritim civitate donando, duos filios eius creando prae-
3 tores, cum seni adhuc crearentur. Tam varia atque atrox
fortuna Italici belli fuit, ut per biennium continuum duo
Romani consules, Rutilius ac deinde Cato Porcius, ab
hostibus occiderentur, exercitus populi Romani multis in
locis funderentur, utque ad saga iretur diuque in eo ha-
bitu maneretur. Caput imperi sui Corfinium legerant at-
4 que appellarant Italicam. Paulatim deinde recipiendo in
civitatem qui arma aut non ceperant aut deposuerant ma-
turius, vires refectae sunt Pompeio Sullaque et Mario
fluentem procumbentemque rempublicam Romanam resti-
tuentibus.

1 XVII. Finito ex maxima parte, nisi qua Nolani belli
manebant reliquiae, Italico bello, quo quidem Romani
victis adflictisque ipsi exarmati quam integri universis
civitatem dare maluerunt, consulatum inierunt Q. Pompeius
et L. Cornelius Sulla, vir qui neque ad finem victoriae
satis laudari, neque post victoriam abunde vituperari
2 potest. Hic natus familia nobili, sextus a Cornelio Rufino
qui bello Pyrrhi inter celeberrimos fuerat duces, cum
familiae eius claritudo intermissa esset, diu ita se gessit,
ut nullam petendi consulatum cogitationem habere vide-
3 retur: deinde post praeturam inlustratus bello Italico et
ante in Gallia legatione sub Mario, qua eminentissimos
duces hostium fuderat, ex successu animum sumpsit pe-
tensque consulatum paene omnium civium suffragiis factus
est; sed eum honorem undequinquagesimo aetatis suae
anno adsecutus est.

1 XVIII. Per ea tempora Mithridates, Ponticus rex,
vir neque silendus neque dicendus sine cura, bello acer-
rimus, virtute eximius, aliquando fortuna, semper animo
maximus, consiliis dux, miles manu, odio in Romanos

Digitized by Google

Hannibal, occupata Asia necatisque in ea omnibus civibus Romanis, quos quidem eadem die atque hora redditis civitatibus litteris ingenti cum pollicitatione praemiorum interimi iusserat, quo tempore neque fortitudine adversus Mithridaten, neque fide in Romanos quisquam Rhodiis par fuit, (horum fidem Mytilenaeorum perfidia inluminavit, qui M'. Aquilium aliosque Mithridati vinctos tradiderunt, quibus libertas in unius Theophanis gratiam postea a Pompeio restituta est) cum terribilis Italiae quoque videretur imminere, sorte obvenit Sullae Asia provincia. Is egressus urbe cum circa Nolam moraretur, (quippe 2
ea urbs pertinacissime arma retinebat exercituque Romano obsidebatur, velut poeniteret eius fidei, quam omnium sanctissimam bello praestiterat Punico) P. Sulpicius tribunus plebis disertus, acer, opibus, gratia, amicitiis, vigore ingeni atque animi celeberrimus, cum antea rectissima voluntate apud populum maximam quaesisset dignitatem, quasi pigeret eum virtutum suarum et bene consulta ei male cederent, subito pravus et praeceps, C. Mario post septuagesimum annum omnia imperia et omnis provincias concupiscenti addixit legemque ad populum tulit, qua Sullae imperium abrogaretur, C. Mario bellum decerneretur Mithridaticum, aliasque leges perniciosas et exitiabilis neque tolerandas liberae civitati tulit; quin etiam Q. Pompei consulis filium eundemque Sullae generum per emissarios factionis suae interfecit.

XIX. Tum Sulla contracto exercitu ad urbem rediit 1
eamque armis occupavit, duodecim auctores novarum pessimarumque rerum, inter quos Marium cum filio et P. Sulpicio, urbe exturbavit ac lege lata exules fecit; Sulpicium etiam adsecuti equites in Laurentinis paludibus iugulavere, caputque eius erectum et ostentatum pro rostris velut omen imminentis proscriptionis fuit. Marius 2
post sextum consulatum annumque septuagesimum nudus ac limo obrutus, oculis tantummodo ac naribus eminentibus, extractus arundineto circa paludem Maricae in quam se fugiens consectantis Sullae equites abdiderat, iniecto in collum loro in carcerem Minturnensium iussu duum-

Digitized by Google

3 viri perductus est. Ad quem interficiendum missus cum
gladio servus publicus natione Germanus, qui forte ab
imperatore eo bello Cimbrico captus erat, ut agnovit Ma-
rium, magno eiulatu exprimente indignationem casus tanti
4 viri, abiecto gladio profugit e carcere. Tum cives, ab
hoste misereri paulo ante principis viri docti, instructum
eum viatico conlataque veste in navem imposuerunt; at
ille adsecutus circa Aenariam filium cursum in Africam
direxit inopemque vitam in tugurio ruinarum Carthaginien-
sium toleravit, cum Marius aspiciens Carthaginem, illa
intuens Marium, alter alteri possent esse solatio.

1 XX. Hoc primum anno sanguine consulis Romani
militis imbutae manus sunt; quippe Pompeius, collega
Sullae, ab exercitu Cn. Pompei proconsulis seditione, sed
2 quam dux creaverat, interfectus est. * * * Non erat Mario
Sulpicioque Cinna temperatior. Itaque cum ita civitas
Italiae data esset, ut in octo tribus contribuerentur novi
cives, ne potentia eorum et multitudo veterum civium di-
gnitatem frangeret plusque possent recepti in beneficium
quam auctores benefici, Cinna in omnibus tribubus eos
3 se distributurum pollicitus est. Quo nomine ingentem to-
tius Italiae frequentiam in urbem acciverat. E qua pulsus
collegae optimatiumque viribus cum in Campaniam ten-
deret, ex auctoritate senatus consulatus ei abrogatus est
suffectusque in eius locum L. Cornelius Merula flamen
dialis: haec iniuria homine quam exemplo dignior fuit.
4 Tum Cinna corruptis primo centurionibus ac tribunis, mox
etiam spe largitionis militibus, ab eo exercitu qui circa
Nolam erat, receptus est. Is cum universus in verba eius
iurasset, retinens insignia consulatus patriae bellum in-
tulit, fretus ingenti numero novorum civium e quorum
delectu trecentas amplius cohortis conscripserat ac tri-
5 ginta legionum instar impleverat. Opus erat partibus au-
ctoritate, gratia, cuius augendae C. Marium cum filio de
exilio revocavit, quique cum iis pulsi erant.

1 XXI. Dum bellum autem infert patriae Cinna, Cn.
Pompeius, Magni pater, cuius praeclara opera bello Mar-
sico praecipue circa Picenum agrum, ut praescripsimus,

Digitized by Google

usa erat respublica, quique Asculum ceperat, (circa quam
urbem, cum in multis aliis regionibus exercitus dispersi
forent, quinque et septuaginta milia civium Romanorum,
amplius sexaginta milia Italicorum una die conflixerant,)
frustratus spe continuandi consulatus ita se dubium medi-
umque partibus praestitit, ut omnia ex proprio usu ageret
temporibusque insidiari videretur et huc atque illuc, unde
spes maior adfuisset potentiae, se exercitumque deflecteret.
Sed ad ultimum magno atrocique proelio cum Cinna conflixit, 2
cuius commissi patratique sub ipsis moenibus oculisque
urbis Romanae pugnantibus spectantibusque quam fuerit
eventus exitiabilis, vix verbis exprimi potest. Post hoc cum 3
utrumque exercitum velut parum bello exhaustum laceraret
pestilentia, Cn. Pompeius decessit, cuius interitus voluptas
amissorum aut gladio aut morbo civium paene damno repen-
sata est, populusque Romanus quam vivo iracundiam de-
buerat, in corpus mortui contulit. Seu duae, seu tres Pom- 4
peiorum fuere familiae, primus eius nominis ante annos
fere centum sexaginta septem Q. Pompeius cum Cn. Servilio
consul fuit. Cinna et Marius haud incruentis utrinque cer- 5
taminibus editis urbem occupaverunt; sed prior ingressus
Cinna de recipiendo Mario legem tulit.

XXII. Mox C. Marius pestifero civibus suis reditu 1
intravit moenia. Nihil illa victoria fuisset crudelius, nisi
mox Sullana esset secuta; neque licentia in mediocris sae-
vitum, sed excelsissimae quoque atque eminentissimae
claritatis viri variis suppliciorum generibus adfecti. In 2
iis consul Octavius, vir lenissimi animi, iussu Cinnae in-
terfectus est; Merula autem qui se sub adventum Cinnae
consulatu abdicaverat, incisis venis superfusoque altari-
bus sanguine, quos saepe pro salute reipublicae flamen
dialis precatus erat deos, eos in execrationem Cinnae
partiumque eius tum precatus optime de republica meri-
tum spiritum reddidit. M. Antonius, princeps civitatis 3
atque eloquentiae, gladiis militum quos ipsos facundia sua
moratus erat, iussu Mari Cinnaeque confossus est. Q. Ca-
tulus, et aliarum virtutum et belli Cimbrici gloria, quae
illi cum Mario communis fuerat, celeberrimus, cum ad

Digitized by Google

mortem conquireretur, conclusit se loco nuper calce hare-
naque perpolito inlatoque igni qui vim odoris excitaret,
simul exitiali hausto spiritu, simul incluso suo, mortem
4 magis voto quam arbitrio inimicorum obiit. Omnia erant
praecipitia in republica, nec tamen adhuc quisquam inve-
niebatur, qui bona civis Romani aut donare auderet aut
petere sustineret; postea id quoque accessit, ut saevitiae
causam avaritia praeberet et modus culpae ex pecuniae
modo constitueretur et qui fuisset locuples, fieret inde
nocens, sui*que* quisque periculi merces foret, nec quic-
quam videretur turpe quod esset quaestuosum.

1 XXIII. Secundum deinde consulatum Cinna, et se-
ptimum Marius in priorum dedecus iniit, cuius initio morbo
oppressus decessit, vir in bello hostibus, in otio civibus
2 infestissimus quietisque impatientissimus. In huius locum
suffectus Valerius Flaccus, turpissimae legis auctor, qua
creditoribus quadrantem solvi iusserat; cuius facti merita
eum poena intra biennium consecuta est. Dominante in
Italia Cinna maior pars nobilitatis ad Sullam in Achaiam
3 ac deinde post in Asiam perfugit. Sulla interim cum Mi-
thridatis praefectis circa Athenas Boeotiamque et Mace-
doniam ita dimicavit, ut et Athenas reciperet et plurimo
circa multiplicis Piraei portus munitiones labore expleto
amplius ducenta milia hostium interficeret nec minus multa
4 caperet. Si quis hoc rebellandi tempus, quo Athenae
oppugnatae a Sulla sunt, imputat Atheniensibus, nimirum
veri vetustatisque ignarus est; adeo enim certa Athenien-
sium in Romanos fides fuit, ut semper et in omni re quic-
quid sincera fide gereretur, id Romani Attica fieri prae-
5 dicarent: ceterum tum oppressi Mithridatis armis homines
miserrimae condicionis cum ab inimicis tenerentur, oppu-
gnabantur ab amicis et animos extra moenia, corpora neces-
6 sitati servientes intra muros habebant. Transgressus deinde
in Asia Sulla parentem ad omnia supplicemque Mithridaten
invenit, quem multatum pecunia ac parte navium Asia omni-
busque aliis provinciis, quas armis occupaverat, decedere
coëgit, captivos recepit, in perfugas noxiosque animadver-
tit, paternis id est Ponticis finibus contentum esse iussit.

Digitized by Google

XXIV. C. Flavius Fimbria, qui praefectus equitum 1
ante adventum Sullae Valerium Flaccum consularem virum
interfecerat, exercituque occupato imperator appellatus
forti Mithridaten pepulerat proelio, sub adventu Sullae se
ipse interemit, adulescens, quae pessime ausus erat, for-
titer exsecutus. Eodem anno P. Laenas tribunus plebis 2
Sex. Lucilium qui [in] priore anno tribunus plebis fuerat,
saxo Tarpeio deiecit, et cum collegae eius quibus diem
dixerat, metu ad Sullam profugissent, aqua ignique iis
interdixit. Tum Sulla compositis transmarinis rebus cum 3
ad eum primum omnium Romanorum legati Parthorum
venissent et in iis quidam magi ex notis corporis respon-
dissent coelestem eius vitam et memoriam futuram, reve-
ctus in Italiam haud plura quam triginta armatorum milia
adversum ducenta milia amplius hostium exposuit Brun-
dusi. Vix quicquam in Sullae operibus clarius duxerim, 4
quam quod, cum per triennium Cinnanae Marianaeque
partes Italiam obsiderent, neque inlaturum se bellum iis
dissimulavit, nec quod erat in manibus omisit, existima-
vitque ante frangendum hostem quam ulciscendum civem,
repulsoque externo metu, ubi quod alienum esset vicis-
set, superaret quod erat domesticum. Ante adventum L. 5
Sullae Cinna seditione orta ab exercitu interemptus, vir
dignior qui arbitrio victorum moreretur quam iracundia
militum; de quo vere dici potest, ausum eum quae nemo
auderet bonus, perfecisse quae a nullo nisi fortissimo
perfici possent, et fuisse eum in consultando temerarium,
in exequendo virum. Carbo nullo suffecto collega solus
toto anno consul fuit.

XXV. Putares Sullam venisse in Italiam non belli 1
vindicem, sed pacis auctorem: tanta cum quiete exercitum
per Calabriam Apuliamque cum singulari cura frugum,
agrorum, hominum, urbium perduxit in Campaniam ten-
tavitque iustis legibus et aequis condicionibus bellum com-
ponere; sed iis quibus et pessima et immodica cupiditas
erat, non poterat pax placere. Crescebat interim in dies 2
Sullae exercitus confluentibus ad eum optimo quoque et
sanissimo. Felici deinde circa Capuam eventu Scipionem

Digitized by Google

Norbanumque consules superat, quorum Norbanus acie
victus, Scipio ab exercitu suo desertus ac proditus, invio-
3 latus a Sulla dimissus est. Adeo enim Sulla dissimilis
fuit bellator ac victor, ut dum vincit, *cautissimo* lenior,
post victoriam audito fuerit crudelior. Nam et consulem,
ut praediximus, exarmatum, Quintumque Sertorium, pro
quanti mox belli facem! et multos alios, potitus eorum,
dimisit incolumis, credo ut in eodem homine duplicis ac
4 diversissimi animi conspiceretur exemplum. Post victo-
riam qua *defendens* montem Tifata cum C. Norbano con-
currerat Sulla gratis Dianae, cuius numini regio illa sa-
crata est, solvit, aquas salubritate [in] medendisque cor-
poribus nobilis agrosque omnis addixit deae. Huius gra-
tae religionis memoriam et inscriptio templi adfixa posti
hodieque et tabula testatur aerea intra aedem.
1 XXVI. Deinde consules Carbo tertium et C. Marius,
septiens consulis filius, annos natus viginti sex, vir animi
magis quam *ingeni* paterni, multa fortiterque molitus neque
usquam inferior nomine consulis, apud Sacriportum pul-
sus a Sulla acie, Praeneste quod arte et natura munitum
2 praesidiis firmaverat, se exercitumque contulit. Ne quid
usquam malis publicis deesset, in qua civitate semper vir-
tutibus certatum erat, certabatur sceleribus, optimusque
sibi videbatur, qui fuerat pessimus: quippe dum ad Sacri-
portum dimicatur, Damasippus praetor Domitium * *,
[*Mucium*] Scaevolam etiam, pontificem maximum et divini
humanique iuris auctorem celeberrimum, et C. Carbonem
praetorium, consulis fratrem, et Antistium aedilicium velut
3 faventis Sullae partibus in curia Hostilia trucidavit. Non
perdat nobilissimi facti gloriam Calpurnia, Bestiae filia,
uxor Antisti, quae iugulato, ut praediximus, viro gladio
se ipsa transfixit. Quantum huius gloriae famaeque acces-
sit! Nunc virtute eminet *, patria latet. *
1 XXVII. At Pontius Telesinus, dux Samnitium, vir
animi fortissimus bellique peritus, Romano nomini infe-
stissimus, contractis circiter octoginta milibus fortissimae
pertinacissimaeque in retinendis armis iuventutis, Carbone
ac Mario consulibus abhinc annos centum et novem, Kal.

Digitized by Google

Novembribus ita ad portam Collinam cum Sulla dimicavit,
ut ad summum discrimen et eum et rempublicam perdu-
ceret, quae non maius periculum adiit Hannibalis intra
tertium miliarium castra conspicata, quam eo die, quo
circumvolans ordines exercitus sui Telesinus dictitansque
adesse Romanis ultimum diem vociferabatur eruendam
delendamque urbem, adiiciens nunquam defuturos rapto-
res Italicae libertatis lupos, nisi silva in quam refugere
solent, esset excisa. Post primam demum horam noctis et 2
Romana acies respiravit, et hostium cessit. Telesinus
postera die semianimis repertus est victoris magis quam
morientis vultum praeferens, cuius abscisum caput ferri
gestarique circa Praeneste Sulla iussit. Tum demum de- 3
speratis rebus suis C. Marius adulescens per cuniculos qui
miro opere fabricati in diversas agrorum partis fuerant,
conatus erumpere cum foramine e terra emersisset, a dis-
positis in id ipsum interemptus est. Sunt qui sua manu,
sunt qui concurrentem mutuis ictibus cum minore fratre
Telesini una obsesso et erumpente occubuisse prodide-
rint. Utcunque cecidit, hodieque tanta patris imagine non 4
obscuratur eius memoria. De quo iuvene quid existima-
verit Sulla, in promptu est; occiso enim demum eo Felicis
nomen adsumpsit, quod quidem usurpasset iustissime, si
eundem et vincendi et vivendi finem habuisset. Oppu- 5
gnationi autem Praenestis ac Mari praefuerat Ofella Lucre-
tius, qui cum ante Marianarum fuisset partium, proditor
ad Sullam transfugerat. Felicitatem diei quo Samnitium 6
Telesinique pulsus est exercitus, Sulla perpetua ludorum
Circensium honoravit memoria, qui sub eius nomine
[Sullanae] Victoriae celebrantur.

XXVIII. Paulo ante quam Sulla ad Sacriportum dimi- 1
caret, magnificis proeliis partium eius viri hostium exer-
citum fuderant, duo Servilii apud Clusium, Metellus Pius
apud Faventiam, M. Lucullus circa Fidentiam. Videbantur 2
finita belli civilis mala, cum Sullae crudelitate aucta sunt:
quippe dictator creatus (cuius honoris usurpatio per an-
nos centum et viginti intermissa; nam proximus post an-
num, quam Hannibal Italia excesserat, uti adpareat popu-

Digitized by Google

lum Romanum usum dictatoris ut [*in*] metu desiderasse, *ita in otio* timuisse potestatem) imperio, quo priores ad vindicandam maximis periculis populi libertatem usi erant,
3 eo immodicae crudelitatis licentia usus est. Primus ille, et utinam ultimus, exemplum proscriptionis invenit, ut in qua civitate petulantis convici iudicium *histrioni exoleto* redditur, in ea iugulati civis Romani publice constitueretur auctoramentum, plurimumque haberet qui plurimos interemisset, neque occisi hostis quam civis uberius foret
4 praemium fieretque quisque merces mortis suae. Nec tantum in eos qui contra arma tulerant, sed in multos insontis saevitum; adiectum etiam, ut bona proscriptorum venirent exclusique paternis opibus liberi etiam petendorum honorum iure prohiberentur simulque, quod indignissimum est, senatorum filii et onera ordinis sustinerent et iura perderent.

1 XXIX. Sub adventum in Italiam L. Sullae Cn. Pompeius, eius Cn. Pompei filius, quem magnificentissimas res in consulatu gessisse bello Marsico praediximus, viginti tris annos natus, abhinc annos centum et tredecim, privatis ut opibus ita consiliis magna ausus magnificeque conata executus, ad vindicandam restituendamque dignitatem patriae firmum ex agro Piceno qui totus paternis eius clientelis refertus erat, contraxit exercitum; cuius viri magnitudo multorum voluminum instar exigit, sed
2 operis modus paucis eum narrari iubet. Fuit hic genitus matre Lucilia, stirpis senatoriae, forma excellens non ea qua flos commendatur aetatis, sed ea dignitate constantiaque quae in illam conveniens amplitudinem fortunamque eum ad ultimum vitae comitata est diem, innocentia eximius, sanctitate praecipuus, eloquentia medius, potentiae quae honoris causa ad eum deferretur, non ut ab eo occuparetur cupidissimus, dux bello peritissimus, civis in toga nisi ubi vereretur, ne quem haberet parem, modestissimus, amicitiarum tenax, in offensis exorabilis, in reconcilianda gratia fidelissimus, in accipienda satisfactione facillimus, potentia sua nunquam aut raro ad impotentiam usus, paene omnium vitiorum expers, nisi numera-

Digitized by Google

retur inter maxima in civitate libera dominaque gentium
indignari, cum omnis civis iure haberet pares, quemquam
aequalem dignitate conspicere. Hic a toga virili adsuetus 3
commilitio prudentissimi ducis, parentis sui, bonum et
capax recta discendi ingenium singulari rerum militarium
prudentia excoluerat, ut a Sertorió Metellus laudaretur
magis, Pompeius timeretur validius.

XXX. *** Tum M. Perperna praetorius, e proscri- 1
ptis, gentis clarioris quam animi, Sertorium inter coenam
Oscae interemit Romanisque certam victoriam, partibus
suis excidium, sibi turpissimam mortem pessimo auctora-
vit facinore. Metellus et Pompeius ex Hispaniis triumpha- 2
verunt; sed Pompeius, hoc quoque triumpho adhuc eques
Romanus, ante diem quam consulatum iniret, curru urbem
invectus est. Quem virum quis non miretur per tot extra- 3
ordinaria imperia in summum fastigium evectum iniquo
tulisse animo C. Caesaris in altero consulatu petendo se-
natum populumque Romanum rationem habere: adeo fa-
miliare est hominibus omnia sibi ignoscere, nihil aliis
remittere, et invidiam rerum non ad causam sed ad vo-
luntatem personasque dirigere. Hoc consulatu Pompeius 4
tribuniciam potestatem restituit, cuius Sulla imaginem
sine re reliquerat. Dum Sertorianum bellum in Hispania 5
geritur, sexaginta quattuor fugitivi e ludo gladiatorio Ca-
pua profugientes duce Spartaco raptis ex ea urbe gladiis
primo Vesuvium montem petiere, mox crescente in dies
multitudine gravibus variisque casibus adfecere Italiam;
quorum numerus in tantum adulevit, ut qua ultima dimi-
cavere acie, centum et viginti milia hominum se Romano
exercitui opposuerint. Huius patrati gloria penes M. Cras-
sum fuit, mox reipublicae omnis principem.

XXXI. Converterat Cn. Pompei persona totum in se 1
terrarum orbem et per omnia maior *cive* habebatur; qui
cum consul perquam laudabiliter iurasset se in nullam
provinciam ex eo magistratu iturum idque servasset, post
biennium A. Gabinius tribunus legem tulit, ut cum belli
more, non latrociniorum, orbem classibus iam, non fur-

Digitized by Google

tivis expeditionibus piratae terrerent quasdamque etiam Italiae urbis diripuissent, Cn. Pompeius ad eos opprimendos mitteretur essetque ei imperium aequum in omnibus provinciis cum proconsulibus usque ad quinquagesimum
2 miliarium a mari. Quo senatus consulto paene totius terrarum orbis imperium uni viro deferebatur; sed tamen idem hoc ante septennium in M. Antoni praetura decre-
3 tum erat. Sed interdum persona ut exemplo nocet, ita invidiam auget aut levat: in Antonio homines aequo animo passi erant; raro enim invidetur eorum honoribus, quorum vis non timetur; contra in iis homines extraordinaria reformidant, qui ea suo arbitrio aut depposituri aut retenturi videntur et modum in voluntate habent. Dissuadebant optimates, sed consilia impetu victa sunt.

1 XXXII. Digna est memoria Q. Catuli cum auctoritas tum verecundia, qui cum dissuadens legem in contione dixisset esse quidem praeclarum virum Cn. Pompeium sed nimium iam liberae reipublicae neque omnia in uno reponenda, adiecissetque: „si quid huic acciderit, quem in eius locum substituitis?“ subclamavit universa contio: „te, Q. Catule;“ tum ille victus consensu omnium et tam
2 honorifico civitatis testimonio e contione discessit. Hic hominis verecundiam, populi iustitiam mirari libet; huius, quod non ultra contendit, plebis, quod dissuadentem et adversarium voluntatis suae vero testimonio fraudare no-
3 luit. Per idem tempus Cotta iudicandi munus, quod C. Gracchus ereptum senatui ad equites, Sulla ab illis ad senatum transtulerant, aequaliter inter utrumque ordinem partitus est; Otho Roscius lege sua equitibus in theatro
4 loca restituit. At Cn. Pompeius multis et praeclaris viris in id bellum adsumptis descriptoque [*paene*] in omnis recessus maris praesidio navium brevi inexsuperabili manu terrarum orbem liberavit, praedonesque per multa ac multis locis victos circa Ciliciam classe adgressus fudit ac fugavit, et quo maturius bellum tam late diffusum conficeret, reliquias eorum contractas in urbibus remotoque
5 mari loco in certa sede constituit. Sunt qui hoc carpant; sed quamquam in auctore satis rationis est, tum ratio

Digitized by Google

quemlibet magnum auctorem faceret; data enim facultate
sine rapto vivendi rapinis arcuit.

XXXIII. Cum esset in fine bellum Piraticum, et L. Lu- 1
cullus, qui ante septem annos ex consulatu sortitus Asiam
Mithridati oppositus erat magnasque ac memorabilis res
ibi gesserat, Mithridaten saepe multis locis fuderat, egre-
gia Cyzicum liberarat victoria, Tigranen, regum maxi-
mum, in Armenia vicerat ultimamque bello manum paene
magis noluerat imponere quam non potuerat, qui alioqui
per omnia laudabilis et bello paene invictus pecuniae pel-
lebatur cupidine, idem bellum adhuc administraret, Ma-
nilius tribunus plebis, semper venalis et alienae minister
potentiae, legem tulit, ut bellum Mithridaticum per Cn.
Pompeium administraretur. Accepta ea magnisque cer- 2
tatum inter imperatores iurgiis, cum Pompeius Lucullo
infamiam pecuniae, Lucullus Pompeio interminatam cu-
piditatem obiiceret imperi, neuterque ab eo quo argueba-
tur, mentitus argui posset. Nam neque Pompeius, ut pri- 3
mum ad rempublicam adgressus est, quemquam *aequo*
animo parem tulit, et in quibus rebus primus esse debe-
bat, solus esse cupiebat, neque eo viro quisquam aut
alia omnia minus aut gloriam magis concupiit, in adpe-
tendis honoribus immodicus, in gerendis verecundissi-
mus, ut qui eos ut libentissime iniret, ita finiret aequo
animo, et quod cupisset, arbitrio suo sumeret, alieno de-
poneret, et Lucullus, summus alioqui vir, profusae huius 4
in aedificiis convictibusque et apparatibus luxuriae pri-
mus auctor fuit, quem ob iniectas molis mari et receptum
suffossis montibus in terras mare haud infacete Magnus
Pompeius Xerxen togatum vocare assueverat.

XXXIV. Per id tempus a Q. Metello Creta insula in 1
populi Romani potestatem redacta est, quae ducibus
Panare et Lasthene quattuor et viginti milibus iuvenum
coactis velocitate pernicibus, armorum laborumque pa-
tientissimis, sagittarum usu celeberrimis, per triennium
Romanos exercitus fatigaverat. Ne ab huius quidem usura 2
gloriae temperavit animum Cn. Pompeius, quin victoriae
partem conaretur vindicare; sed et Luculli et Metelli

Digitized by Google

triumphum cum ipsorum singularis virtus, tum etiam in-
vidia Pompei apud optimum quemque fecit favorabilem.
3 Per haec tempora M. Cicero, qui omnia incrementa sua
sibi debuit, vir novitatis nobilissimae et ut vita clarus ita
ingenio maximus, qui effecit, ne quorum arma viceramus,
eorum ingenio vinceremur, consul Sergi Catilinae Lentu-
lique et Cethegi et aliorum utriusque ordinis virorum con-
iurationem singulari virtute, constantia, vigilia curaque
4 aperuit. Catilina metu consularis imperi urbe pulsus est;
Lentulus consularis et praetor iterum Cethegusque et alii
clari nominis viri auctore senatu, iussu consulis in car-
cere necati sunt.

1 XXXV. Ille senatus dies, quo haec acta sunt, virtu-
tem M. Catonis, iam multis in rebus conspicuam atque
2 praenitentem in altissimo *culmine*, inluminavit. Hic geni-
tus proavo M. Catone, principe illo familiae Porciae, homo
Virtuti simillimus et per omnia ingenio diis quam homi-
nibus propior, qui nunquam recte fecit, ut facere videre-
tur, sed quia aliter facere non potuerat, cuique id solum
visum est rationem habere, quod haberet iustitiae, omni-
bus humanis vitiis immunis semper fortunam in sua po-
3 testate habuit. Hic tribunus plebis designatus et adhuc
admodum adulescens, cum alii suaderent, ut per muni-
cipia Lentulus coniuratique custodirentur, paene inter
ultimos interrogatus sententiam, tanta vi animi atque in-
geni invectus est in coniurationem, eo ardore oris ora-
tionem omnium lenitatem suadentium societate consili
suspectam fecit, sic impendentia ex ruinis incendiisque
urbis et commutatione status publici pericula exposuit, ita
consulis virtutem amplificavit, ut universus senatus in
eius sententiam transiret animadvertendumque in eos,
quos praediximus, censeret maiorque pars ordinis eius
4 Ciceronem prosequerentur domum. At Catilina non se-
gnius *conata* obiit, quam sceleris conandi consilia inierat;
quippe fortissime dimicans, quem spiritum supplicio de-
buerat, *proelio* reddidit.

1 XXXVI. Consulatui Ciceronis non mediocre adiecit
decus natus eo anno divus Augustus abhinc annos nona-

Digitized by Google

ginta, omnibus omnium gentium viris magnitudine sua
inducturus caliginem. Iam paene supervacaneum videri 2
potest eminentium ingeniorum notare tempora; quis enim
ignorat diremptos gradibus aetatis floruisse hoc tempore
Ciceronem, Hortensium, anteque *Antonium*, Crassum,
Cottam, Sulpicium, moxque Brutum, Calidium, Coelium,
Calvum, et proximum Ciceroni Caesarem, eorumque velut
alumnos Corvinum ac Pollionem Asinium, aemulumque
Thucydidis Sallustium auctoresque carminum Varronem
ac Lucretium, neque ullo in suscepti operis sui carmine
minorem Catullum. Paene stulta est inhaerentium oculis 3
ingeniorum enumeratio, inter quae maxime nostri aevi
eminent princeps carminum Vergilius Rabiriusque et con-
secutus Sallustium Livius Tibullusque et Naso, perfectis-
simi in forma operis sui; nam vivorum ut magna admira-
tio ita censura difficilis est.

XXXVII. Dum haec in urbe Italiaque geruntur, Cn. 1
Pompeius memorabile adversus Mithridaten, qui post
Luculli profectionem magnas novi exercitus viris repara-
verat, bellum gessit. At rex fusus fugatusque et omnibus 2
exutus copiis Armeniam Tigranenque socerum petiit, re-
gem eius temporis, nisi qua Luculli armis erat infractus,
potentissimum. Simul itaque duos persecutus Pompeius
intravit Armeniam. Prior filius Tigranis, sed discors patri, 3
pervenit ad Pompeium; mox ipse supplex et praesens se
regnumque dicioni eius permisit, praefatus neminem alium
neque Romanum neque ullius gentis virum futurum fuisse,
cuius se societati commissurus foret, quam Cn. Pompe-
ium; proinde omnem sibi vel adversam vel secundam,
cuius auctor ille esset, fortunam tolerabilem futuram;
non esse turpe ab eo vinci, quem vincere esset nefas,
neque inhoneste aliquem summitti *huic*, quem fortuna su-
per omnis extulisset. Servatus regi honos imperi, sed 4
multato ingenti pecunia, quae omnis, sicuti Pompeio mo-
ris erat, redacta in quaestoris potestatem ac publicis de-
scripta litteris. Syria aliaeque, quas occupaverat, pro-
vinciae ereptae et aliae restitutae populo Romano, aliae
tum primum in eius potestatem redactae, ut Syria, quae

Digitized by Google

tum primum facta est stipendiaria; finis imperi regi terminatus Armenia.

1 XXXVIII. Haud absurdum videtur propositi operis regulae paucis percurrere, quae cuiusque ductu gens ac natio redacta in formulam provinciae [stipendia pacta] sit, ut quae partibus notavimus, facilius simul universa con-
2 spici possint. Primus in Siciliam traiecit exercitum consul Claudius, et provinciam eam post annos ferme quinquaginta duos captis Syracusis fecit Marcellus Claudius; primus Africam Regulus nono ferme anno primi Punici belli **, sed post centum et novem annos P. Scipio Aemilianus eruta Carthagine abhinc annos centum septua-
3 ginta tris Africam in formulam redegit provinciae. Sardinia inter primum et secundum bellum Punicum ductu T. Manli consulis certum recepit imperi iugum. Immane bellicae civitatis argumentum, quod semel sub regibus, iterum hoc T. Manlio consule, tertio Augusto principe certae pacis argumentum Ianus geminus clausus dedit.
4 In Hispaniam primi omnium duxere exercitus Cn. et P. Scipiones initio secundi belli Punici abhinc annos ducentos quinquaginta; inde varie possessa et saepe amissa partibus, universa ductu Augusti facta stipendiaria est.
5 Macedoniam Paulus, Mummius Achaiam, Fulvius Nobilior subegit Aetoliam; Asiam L. Scipio, Africani frater, eripuit Antiocho; sed beneficio senatus populique Romani mox ab Attalis possessam regibus M. Perperna, capto
6 Aristonico, fecit tributariam. Cypri devictae nullis adsignanda gloria est; quippe senatus consulto, ministerio Catonis, regis morte, quam ille conscientia acciverat, facta provincia est. Creta Metelli ductu longissimae libertatis fine multata est. Syria Pontusque Cn. Pompei virtutis monumenta sunt.

1 XXXIX. Gallias, primum a Domitio Fabioque, nepote Pauli, qui Allobrogicus vocatus est, intratas cum exercitu, magna mox clade nostra saepe et adfectavimus et omisimus; sed fulgentissimum C. Caesaris opus in iis conspicitur; quippe eius ductu auspiciisque infractae paene idem quod totus terrarum orbis *ignavum* conferunt

Digitized by Google

stipendium. Ab eodem facta [*Numidia provincia, e qua iam olim cognomen virtute partum detulerat Metellus*] Numidicus. Ciliciam perdomuit Isauricus, et post bellum Antiochinum Vulso Manlius Gallograeciam. Bithynia, ut praediximus, testamento Nicomedis relicta hereditaria. Divus Augustus praeter Hispanias aliasque gentis, quarum titulis forum eius praenitet, *paene idem* facta Aegypto stipendiaria, quantum pater eius Galliis in aerarium reditus contulit. At Ti. Caesar, quam certam Hispanis parendi confessionem extorserat parens, Illyriis Delmatisque extorsit; Rhaetiam autem et Vindelicos ac Noricos Pannoniamque et Scordiscos novas imperio nostro subiunxit provincias; ut has armis, ita auctoritate Cappadociam populo Romano fecit stipendiariam. Sed revertamur ad ordinem. 2 3

XL. Secuta deinde Cn. Pompei militia, gloriae laborisne maioris incertum est. Penetratae cum victoria Media, Albania, Iberia; deinde flexum agmen ad eas nationes, quae dextra atque intima Ponti incolunt, Colchos Heniochosque et Achaeos, et oppressus auspiciis Pompei, insidiis fili Pharnacis Mithridates, ultimus omnium iuris sui regum praeter Parthicos. Tum victor omnium quas adierat gentium Pompeius suoque et civium voto maior et per omnia fortunam hominis egressus revertit in Italiam. Cuius reditum favorabilem opinio fecerat; quippe plerique non sine exercitu venturum in urbem adfirmabant et libertati publicae statuturum arbitrio suo modum; quo magis hoc homines timuerant, eo gratior civilis tanti imperatoris reditus fuit: omni quippe Brundusi dimisso exercitu nihil praeter nomen imperatoris retinens cum privato comitatu quem semper illi *secum trahere* moris fuit, in urbem rediit magnificentissimumque de tot regibus per biduum egit triumphum longeque maiorem omni ante se inlata pecunia in aerarium, praeterquam a Paulo, ex manubiis intulit. Absente Cn. Pompeio T. Ampius et T. Labienus tribuni plebis legem tulerunt, ut is ludis Circensibus corona laurea et omni cultu triumphantium uteretur, scenicis autem praetexta coronaque aurea; id ille 1 2 3 4

Digitized by Google

non plus quam semel, et hoc sane nimium fuit, usurpare
5 sustinuit. Huius viri fastigium tantis auctibus fortuna ex-
tulit, ut primum ex Africa, iterum ex Europa, tertio ex
Asia triumpharet, et quot partes terrarum orbis sunt, to-
6 tidem faceret monumenta victoriae suae. Nunquam emi-
nentia invidia carent: itaque et Lucullus, memor tamen
acceptae iniuriae, et Metellus Creticus, non iniuste que-
rens, (quippe ornamentum triumphi eius captivos duces
Pompeius subduxerat) et cum iis pars optimatium refra-
gabatur, ne aut promissa civitatibus a Pompeio aut bene
meritis praemia ad arbitrium eius persolverentur.

1 XLI. Secutus deinde est consulatus C. Caesaris, qui
scribenti manum iniicit et quamlibet festinantem in se
2 morari cogit. Hic nobilissima Iuliorum genitus familia et,
quod inter omnis constabat, antiquissima, ab Anchise ac
Venere deducens genus, forma omnium civium excellen-
tissimus, vigore animi acerrimus, munificentiae effusissi-
mus, animo super humanam et naturam et fidem evectus,
magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientia
periculorum Magno illi Alexandro sed sobrio neque ira-
cundo simillimus, qui denique semper et somno et cibo
in vitam, non in voluptatem uteretur, cum fuisset C. Ma-
rio sanguine coniunctissimus atque idem Cinnae gener,
cuius filiam ut repudiaret nullo metu compelli potuit, cum
M. Piso consularis Anniam quae Cinnae uxor fuerat, in
Sullae dimisisset gratiam, habuissetque fere duodeviginti
annos eo tempore, quo Sulla rerum potitus est, magis
ministris Sullae adiutoribusque partium quam ipso con-
quirentibus eum ad necem, mutata veste dissimilemque
fortunae suae indutus habitum nocte urbe elapsus est.

1 XLII. Idem postea admodum iuvenis cum a piratis
captus esset, ita se per omne spatium quo ab his reten-
tus est, apud eos gessit, ut pariter iis terrori venerationi-
que esset neque unquam aut nocte aut die (cur enim quod
vel maximum est, si narrari verbis speciosis non potest,
omittatur?) aut excalcearetur aut discingeretur, in hoc sci-
licet ne, si quando aliquid ex solito variaret, suspectus his
2 qui oculis tantummodo eum custodiebant, foret. Longum

Digitized by Google

est narrare, quid et quotiens ausus sit, quanto opere conata eius qui obtinebat Asiam magistratus populi Romani metu suo destituerit: illud referatur documentum tanti mox evasuri viri. Quae nox eam diem secuta est, 3
qua publica civitatium pecunia redemptus est, ita tamen, ut cogeret ante obsides a piratis civitatibus dari, contracta classe et privatus et tumultuaria invectus in eum locum, in quo ipsi praedones erant, partem classis fugavit, partem mersit, aliquot navis multosque mortalis cepit, laetusque nocturnae expeditionis triumpho ad suos revectus est mandatisque custodiae, quos ceperat, in Bithyniam perrexit ad proconsulem Iunium (*tum* idem enim Asiam *eamque* obtinebat) petens, ut auctor fieret sumendi de captivis supplici; quod cum ille se facturum negasset venditurumque captivos dixisset, (quippe sequebatur invidia inertiam) incredibili celeritate revectus ad mare, priusquam de ea re ulli proconsulis redderentur epistulae, omnis quos ceperat, suffixit cruci.

XLIII. Idem mox ad sacerdotium ineundum (quippe 1
absens pontifex factus erat in Cottae consularis locum, cum paene puer a Mario Cinnaque flamen dialis creatus, victoria Sullae, qui omnia ab iis acta fecerat irrita, amisisset id sacerdotium) festinans in Italiam, ne conspiceretur a praedonibus omnia tunc obtinentibus maria et merito tam infestis sibi, quattuor scalmorum navem una cum duobus amicis decemque servis ingressus effusissimum Adriatici maris traiecit sinum. Quo quidem in cursu con- 2
spectis, ut putabat, piratarum navibus cum exuisset vestem alligassetque pugionem ad femur alterutri se fortunae parans, mox intellexit frustratum esse visum suum arborumque ex longinquo ordinem antemnarum praebuisse imaginem. Reliqua eius acta in urbe, nobilissima Gn. Do- 3
labellae accusatio et maior civitatis in ea favor quam reis praestari solet, contentionesque civiles cum Q. Catulo atque aliis eminentissimis viris celeberrimae et ante praeturam victus maximi pontificatus petitione Q. Catulus, omnium confessione senatus princeps, et restituta in aedilitate adversante quidem nobilitate monumenta C. Mari

Digitized by Google

simulque revocati ad ius dignitatis proscriptorum liberi
et praetura, quaesturaque mirabili virtute atque industria
obita in Hispania, cum esset quaestor sub Vetere An-
tistio, avo huius Veteris consularis atque pontificis, duo-
rum consularium et sacerdotum patris, viri in tantum boni
in quantum humana simplicitas intellegi potest, quo no-
tiora sunt, minus egent stilo.

1 XLIV. Hoc igitur consule inter eum et Cn. Pompeium
et M. Crassum inita potentiae societas, quae urbi orbique
terrarum nec minus diverso cuique tempore ipsis exitia-
2 bilis fuit. Hoc consilium sequendi Pompeius causam ha-
buerat, ut tandem acta in transmarinis provinciis, quibus,
ut praediximus, multi obtrectabant, per Caesarem con-
firmarentur consulem; Caesar autem, quod animadverte-
bat se cedendo Pompei gloriae aucturum suam et invidia
communis potentiae in illum relegata confirmaturum viris
suas; Crassus, ut quem principatum solus adsequi non
3 poterat, auctoritate Pompei, viribus teneret Caesaris. Ad-
finitas etiam inter Caesarem Pompeiumque contracta nu-
ptiis, quippe filiam C. Caesaris Cn. Magnus duxit uxorem.
4 In hoc consulatu Caesar legem tulit, ut ager Campanus
plebei divideretur, suasore legis Pompeio: ita circiter
viginti milia civium eo deducta et ius ab his restitutum
post annos circiter centum quinquaginta duos quam bello
Punico ab Romanis Capua in formam praefecturae re-
5 dacta erat. Bibulus, collega Caesaris, cum actiones eius
magis vellet impedire quam posset, maiore parte anni
domi se tenuit; quo facto dum augere vult invidiam col-
legae, auxit potentiam. Tum Caesari decretae in quin-
quennium Galliae.

1 XLV. Per idem tempus P. Clodius, homo nobilis,
disertus, audax, qui neque dicendi neque faciendi ullum,
nisi quem vellet, nosset modum, malorum propositorum
executor acerrimus, infamis etiam sororis stupro et actus
incesti reus ob initum inter religiosissima populi Romani
sacra adulterium, cum gravis inimicitias cum M. Cicerone
exerceret (quid enim inter tam dissimilis amicum esse
poterat?) et a patribus ad plebem transisset, legem in

Digitized by Google

tribunatu tulit, qui civem Romanum indemnatum interemisset, ei aqua et igni interdiceretur; cuius verbis etsi non nominabatur Cicero, tamen solus petebatur: ita vir optime meritus de republica conservatae patriae pretium calamitatem exili tulit. Non caruerunt suspicione oppressi 2
Ciceronis Caesar et Pompeius. Hoc sibi contraxisse videbatur Cicero, quod inter vigintiviros dividendo agro Campano esse noluisset. Idem intra biennium sera Cn. Pom- 3
pei cura, verum, ut coepit, intenta votisque Italiae ac decretis senatus, virtute atque actione Anni Milonis tribuni plebis dignitati patriaeque restitutus est: neque post Numidici exilium aut reditum quisquam aut expulsus invidiosius, aut receptus est laetius; cuius domus quam infeste a Clodio disiecta erat, tam speciose a senatu restituta est. Idem P. Clodius in tribunatu sub honorificen- 4
tissimo ministeri titulo M. Catonem a republica relegavit: quippe legem tulit, ut is quaestor cum iure praetorio adiecto etiam quaestore mitteretur in insulam Cyprum ad spoliandum regno Ptolemaeum, omnibus morum vitiis eam contumeliam meritum. Sed ille sub adventum Cato- 5
nis vitae suae vim intulit; unde pecuniam longe sperata maiorem Cato Romam retulit; cuius integritatem laudari nefas est, insolentia paene argui potest, quod una cum consulibus ac senatu effusa civitate obviam cum per Tiberim subiret navibus, non ante is egressus est, quam ad eum locum pervenit, ubi erat exponenda pecunia.

XLVI. Cum deinde immanis res, vix multis volumi- 1
nibus explicandas, C. Caesar in Gallia ageret, nec contentus plurimis ac felicissimis victoriis innumerabilibusque caesis et captis hostium milibus etiam in Britanniam traiecisset exercitum, alterum paene imperio nostro ac suo quaerens orbem, vetus par consulum, Cn. Pompeius et M. Crassus, alterum iniere consulatum, qui neque petitus honeste ab iis, neque probabiliter gestus est. Caesari 2
lege, quam Pompeius ad populum tulit, prorogatae in idem spatium temporis provinciae; Crasso, bellum Parthicum in animo molienti, Syria decreta, qui vir cetera sanctissimus immunisque voluptatibus neque in pecunia neque

Digitized by Google

in gloria concupiscenda aut modum norat aut capiebat
3 terminum. Hunc proficiscentem in Syriam diris cum ominibus tribuni plebis frustra retinere conati, quorum execrationes si in ipsum tantummodo valuissent, utile imperatoris damnum salvo exercitu fuisset reipublicae.
4 Transgressum Euphraten Crassum petentemque Seleuciam circumfusis immanibus copiis equitum rex Orodes una cum parte maiore Romani exercitus interemit. Reliquias legionum C. Cassius, atrocissimi mox auctor facinoris, tum quaestor, conservavit Syriamque adeo in populi Romani potestate retinuit, ut transgressos in eam Parthos felici rerum eventu fugaret ac funderet.

1 XLVII. Per haec insequentiaque et quae praediximus tempora amplius decies centena milia hostium a C. Caesare caesa sunt, plura capta; pugnatum saepe directa acie, saepe in agminibus, saepe eruptionibus, bis penetrata Britannia, novem denique aestatibus vix ulla non iustissimus triumphus emeritus; circa Alesiam vero tantae res gestae, quantas audere vix hominis, perficere
2 paene nullius nisi dei fuerit. *Quinto* ferme anno Caesar morabatur in Galliis, cum medium iam ex invidia *potentiae male* cohaerentis inter Cn. Pompeium et C. Caesarem concordiae pignus Iulia, uxor Magni, decessit; atque omnia inter destinatos tanto discrimini duces dirimente fortuna filius quoque parvus Pompei, Iulia natus, intra breve
3 spatium obiit. Tum in gladios caedisque civium furente ambitu, cuius neque finis reperiebatur nec modus, tertius consulatus soli Cn. Pompeio etiam adversantium antea dignitati eius iudicio delatus est, cuius ille honoris gloria veluti reconciliatis sibi optimatibus maxime a C. Caesare alienatus est; sed eius consulatus omnem vim in coërci
4 tionem ambitus exercuit. Quo tempore P. Clodius a Milone, candidato consulatus, exemplo inutili, facto salutari reipublicae circa Bovillas contracta ex occursu rixa iugulatus est. Milonem reum non magis invidia facti quam Pompei damnavit voluntas; quem quidem M. Cato palam lata absolvit sententia; qui si maturius tulisset, non defuissent qui sequerentur exemplum probarentque eum

Digitized by Google

civem occisum, quo nemo perniciosior reipublicae neque bonis inimicior vixerat.

XLVIII. Intra breve deinde spatium belli civilis ex- 1
arserunt initia, cum iustissimus quisque et a Caesare et a Pompeio vellet dimitti exercitus; quippe Pompeius in secundo consulatu Hispanias sibi decerni voluerat, easque per triennium absens ipse ac praesidens urbi per Afranium et Petreium, consularem ac praetorium, legatos suos, administrabat et iis qui a Caesare dimittendos exercitus contendebant, adsentabatur, iis qui ab ipso
quoque, adversabatur. Qui si ante biennium, quam ad 2
arma itum est, perfectis muneribus theatri et aliorum operum, quae ei circumdedit, gravissima tentatus valetudine decessisset in Campania, quo quidem tempore universa Italia vota pro salute eius, primi omnium civium, suscepit, defuisset fortunae destruendi eius locus et quam apud superos habuerat magnitudinem, inlibatam detulis-
set ad inferos. Bello autem civili et tot quae deinde per 3
continuos viginti annos consecuta sunt, malis non alius maiorem flagrantioremque quam C. Curio tribunus plebis subiecit facem, vir nobilis, eloquens, audax, suae alienaeque et fortunae et pudicitiae prodigus, homo ingeniosissime nequam et facundus malo publico, cuius animo [voluptatibus vel libidinibus] neque opes ullae neque cupiditates
sufficere possent. Hic primo pro Pompei partibus, id est, 4
ut tunc habebatur, pro republica, mox simulatione contra Pompeium et Caesarem sed animo pro Caesare stetit; id gratis an accepto centies sestertio fecerit, ut accepi-
mus, in medio relinquemus. Ad ultimum saluberrimas 5
[et] coalescentis condiciones pacis, quas et Caesar iustissimo animo postulabat et Pompeius aequo recipiebat, discussit ac rupit unice cavente Cicerone concordiae pu-
blicae. Harum praeteritarumque rerum ordo cum iustis 6
aliorum voluminibus promatur, tum, uti spero, nostris explicabitur: nunc proposito operi sua forma reddatur, si prius gratulatus ero Q. Catulo, duobus Lucullis Metelloque et Hortensio, qui cum sine invidia in republica floruissent eminuissentque sine periculo, quieta aut certe

Digitized by Google

non praecipitata *ac* fatali ante initium bellorum civilium
morte functi sunt.

1 XLIX. Lentulo et Marcello consulibus post urbem
conditam annis septingentis tribus, et ante annos septua-
ginta octo, quam tu, M. Vinici, consulatum inires, bellum
2 civile exarsit. Alterius ducis causa melior videbatur, al-
terius erat firmior; hic omnia speciosa, illic valentia; Pom-
peium senatus auctoritas, Caesarem militum armavit fidu-
cia. Consules senatusque causae, non Pompeio, summam
3 imperi detulerunt. Nihil relictum a Caesare, quod ser-
vandae pacis causa tentari posset; nihil receptum a Pom-
peianis, cum alter consul iusto esset ferocior, Lentulus
vero salva republica salvus esse non posset, M. autem
Cato moriendum ante quam ullam condicionem civis ac-
cipiendam reipublicae contenderet. Vir antiquus et gravis
Pompei partis laudaret magis, prudens sequeretur Cae-
4 saris, et illa gloriosa, haec terribiliora duceret. Ut deinde
spretis omnibus, quae Caesar postulaverat, tantummodo
contentus cum una legione titulum retinere provinciae
privatusque in urbem veniret et se in petitione consulatus
suffragiis populi Romani committeret decrevere, ratus
5 bellandum Caesar cum exercitu Rubiconem transiit. Cn.
Pompeius consulesque et maior pars senatus relicta urbe
ac deinde Italia transmisere Dyrrhachium.

1 L. At Caesar Domitio legionibusque Corfini, quae
una cum eo fuerant, potitus, duce aliisque, qui voluerant
abire ad Pompeium, sine dilatione dimissis, persecutus
Brundusium, ita ut appareret malle integris rebus et con-
dicionibus finire bellum quam opprimere fugientis, cum
transgressos reperisset consules, in urbem revertit red-
ditaque ratione consiliorum suorum in senatu et in con-
tione ac miserrimae necessitudinis, cum alienis armis ad
2 arma compulsus esset, Hispanias petere decrevit. Festi-
nationem itineris eius aliquamdiu morata Massilia est,
fide melior quam consilio prudentior, intempestive prin-
cipalium armorum arbitria captans, quibus hi se debent
3 interponere, qui non parentem coërcere possunt. Exer-
citus deinde, qui sub Afranio consulari ac Petreio prae-

Digitized by Google

torio fuerat, ipsius adventus vigore ac fulgore occupatus
se Caesari tradidit; uterque legatorum et quisquis cuius-
que ordinis sequi eos voluerat, remissi ad Pompeium.

LI. Proximo anno cum Dyrrhachium ac vicina ei 1
urbi regio castris Pompei retineretur, qui accitis ex omni-
bus transmarinis provinciis legionibus, equitum ac pedi-
tum auxiliis, regumque et tetrarcharum simulque dyna-
starum copiis immanem exercitum confecerat et mare
praesidiis classium, ut rebatur, sepserat, quominus Cae-
sar legiones posset transmittere, sua et celeritate et for-
tuna C. Caesar usus nihil in mora habuit, quominus eo,
cum vellet, ipse exercitusque classibus perveniret et primo
paene castris Pompei sua iungeret, mox etiam obsidione
munimentisque eum complecteretur. Sed inopia obsiden- 2
tibus quam obsessis erat gravior. Tum Balbus Cornelius
excedente humanam fidem temeritate ingressus castra
hostium saepiusque cum Lentulo conlocutus consule, du-
bitante quanti se venderet, illis incrementis fecit viam,
quibus, non *in* Hispania *ex cive* natus sed Hispanus, in
triumphum et pontificatum adsurgeret fieretque ex pri-
vato consularis. Variatum deinde proeliis, sed uno longe 3
magis Pompeianis prospero, quo graviter impulsi sunt
Caesaris milites.

LII. Tum Caesar cum exercitu fatalem victoriae 1
suae Thessaliam petiit, Pompeius, longe diversa aliis
suadentibus, quorum plerique hortabantur, ut in Italiam
transmitteret, (neque hercules quicquam partibus illis
salubrius fuit) alii, ut bellum traheret, quod dignatione
partium in dies ipsis magis prosperum fieret, usus impetu
suo hostem secutus est. Aciem Pharsalicam et illum 2
cruentissimum Romano nomini diem tantumque utriusque
exercitus profusum sanguinis et conlisa inter se duo rei-
publicae capita effossumque alterum Romani imperi lu-
men, tot talisque Pompeianarum partium caesos viros
non recipit enarranda hic scripturae modus. Illud notan- 3
dum est: ut primum C. Caesar inclinatam vidit Pompeia-
norum aciem, neque prius neque antiquius quicquam
habuit, quam in omnis partis (ut militari et verbo et con-

Digitized by Google

suetudine utar) dimittere [*praecones parce civibus edi-*
4 *centes.*] Pro dii immortales, quod huius voluntatis erga
5 Brutum suae postea vir tam mitis pretium tulit! Nihil
in illa victoria mirabilius, magnificentius, clarius fuit,
quam quod neminem nisi acie consumptum civem pa-
tria desideravit; sed munus misericordiae corrupit per-
tinacia, cum libentius vitam victor iam daret, quam victi
acciperent.

1 LIII. Pompeius profugiens cum duobus Lentulis con-
sularibus Sextoque filio et Favonio praetorio, quos comi-
tes ei fortuna adgregaverat, aliis ut Parthos, aliis ut
Africam peteret, in qua fidelissimum partium suarum ha-
beret regem Iubam, suadentibus Aegyptum petere pro-
posuit memor beneficiorum, quae in patrem eius Ptole-
maei, qui tum puero quam iuveni propior regnabat
2 Alexandreae, contulerat. Sed quis in adversis beneficio-
rum servat memoriam? aut quis ullam calamitosis deberi
putat gratiam? aut quando fortuna non mutat fidem?
3 Missi itaque ab rege, qui venientem Cn. Pompeium (is
iam a Mytilenis Corneliam uxorem receptam in navem fu-
gae comitem habere coeperat) consilio Theodoti et Achillae
exciperent hortarenturque, ut ex oneraria in eam navem,
quae obviam processerat, transcenderet; quod cum fecis-
set, princeps Romani nominis imperio arbitrioque Ae-
gyptii mancipi C. Caesare, P. Servilio consulibus iugula-
4 tus est. Hic post tris consulatus et totidem triumphos
domitumque terrarum orbem sanctissimi ac praestantis-
simi viri in id evecti, super quod ascendi non potest,
duodesexagesimum annum agentis pridie natalem ipsius
vitae fuit exitus, in tantum in illo viro a se discordante
fortuna, ut cui modo ad victoriam terra defuerat, deesset
5 ad sepulturam. Quid aliud quam nimium occupatos
dixerim, quos in aetate et tanti et paene nostri seculi
viri fefellit quinquennium, cum a C. Atilio et Q. Servilio
consulibus tam *facilis* esset annorum digestio; quod ad-
ieci non ut arguerem, sed ne arguerer.

1 LIV. Non fuit maior in Caesarem, quam in Pompeium
fuerat, regis eorumque quorum is auctoritate regebatur,

Digitized by Google

fides: quippe cum venientem eum tentassent insidiis ac deinde bello lacessere auderent, utrique summo imperatorum alteri [*mortuo*, *alteri*] superstiti meritas poenas luere suppliciis. Nusquam erat Pompeius corpore, adhuc ubi- 2
que vivebat nomine: quippe ingens partium eius favor bellum excitaverat Africum, quod ciebat rex Iuba et Scipio, vir consularis, ante biennium quam exstingueretur Pompeius, lectus ab eo socer, eorumque copias auxerat M. Cato ingenti cum difficultate itinerum locorumque inopia perductis ad eos legionibus; qui vir, cum summum ei a militibus deferretur imperium, honoratiori parere maluit.

LV. Admonet promissae brevitatis fides, quanto 1
omnia transcursu dicenda sint. Sequens fortunam suam Caesar pervectus in Africam est, quam occiso Curione, Iulianarum duce partium, Pompeiani obtinebant exercitus: ibi primo varia fortuna, mox pugnavit sua, inclinataeque hostium copiae; nec dissimilis ibi adversus victos quam in priores clementia Caesaris fuit. Victorem Africani belli 2
C. Caesarem gravius excepit Hispaniense, (nam victus ab eo Pharnaces vix quicquam gloriae eius adstruxit) quod Cn. Pompeius, Magni filius, adulescens impetus ad bella maximi, ingens ac terribile conflaverat undique ad eum adhuc paterni nominis magnitudinem sequentium ex toto orbe terrarum auxiliis confluentibus. Sua Caesarem in 3
Hispaniam comitata fortuna est, sed nullum unquam atrocius periculosiusque ab eo initum proelium, adeo ut plus quam dubio Marte descenderet equo consistensque ante recedentem suorum aciem increpita prius fortuna, quod se in eum servasset exitum, denuntiaret militibus vestigio se non recessurum; proinde viderent, quem et quo loco imperatorem deserturi forent. Verecundia magis quam 4
virtute acies restituta et a duce quam a milite fortius. Cn. Pompeius, gravis vulnere inventus inter solitudines avias interemptus est; Labienum Varumque acies abstulit.

LVI. Caesar omnium victor regressus in urbem, quod 1
humanam excedat fidem, omnibus qui contra se arma tulerant, ignovit et magnificentissimis gladiatorii muneris, naumachiae et equitum peditumque, simul elephantorum

Digitized by Google

certaminis spectaculis epulique per multos dies dati cele-
2 bratione replevit eam. Quinque egit triumphos: Gallici apparatus ex citro, Pontici ex acantho, Alexandrini testudine, Africi ebore, Hispaniensis argento rasili constitit. Pecunia ex manubiis lata paulo amplius *sexiens* miliens
3 sestertium. Neque illi tanto viro et tam clementer omnibus victoriis suis uso plus quinque mensium principalis quies contigit: quippe cum mense Octobri in urbem revertisset, idibus Martiis coniurationis auctoribus Bruto et Cassio, quorum alterum promittendo consulatum non obligaverat, contra differendo Cassium offenderat, adiectis etiam consiliariis caedis familiarissimis omnium et fortuna partium eius in summum evectis fastigium, D. Bruto et C. Trebonio aliisque clari nominis viris, interemptus est.
4 Cui magnam invidiam conciliarat M. Antonius, omnibus audendis paratissimus, consulatus collega, imponendo capiti eius Lupercalibus sedentis pro rostris insigne regium, quod ab eo ita repulsum erat, ut non offensus videretur.

1 LVII. Laudandum experientia consilium est Pansae atque Hirti, qui semper praedixerant Caesari, ut principatum armis quaesitum armis teneret: ille dictitans mori se quam timeri malle dum clementiam, quam praestiterat, expectat, incautus ab ingratis occupatus est, cum quidem plurima praesagia atque indicia dii immortales futuri ob-
2 tulissent periculi. Nam et haruspices praemonuerant, ut diligentissime iduum Martiarum caveret diem, et uxor Calpurnia territa nocturno visu, ut ea die domi subsisteret, orabat, et libelli coniurationem nuntiantes dati neque
3 protinus ab eo lecti erant. Sed profecto ineluctabilis fatorum vis, *cuiusque* fortunam mutare constituit, consilia corrumpit.

1 LVIII. Quo anno id patravere facinus Brutus et C. Cassius, praetores erant, D. Brutus consul designatus; hi una cum coniurationis globo stipati gladiatorum D.
2 Bruti manu Capitolium occupavere. Tum consul Antonius (quem cum simul interimendum censuisset Cassius testamentumque Caesaris abolendum, Brutus repugnaverat

Digitized by Google

dictitans nihil amplius civibus praeter tyranni — ita enim appellari Caesarem facto eius expediebat — petendum esse sanguinem) convocato senatu, cum iam Dolabella, quem substituturus sibi Caesar designaverat consulem, fascis atque insignia corripuisset consulis, velut pacis auctor liberos suos obsides in Capitolium misit fidemque descendendi tuto interfectoribus Caesaris dedit; et illud decreti Atheniensium celeberrimi exemplum, relatum a Cicerone, oblivionis praeteritarum rerum decreto patrum comprobatum est.

LIX. Caesaris deinde testamentum apertum est, quo 1
C. Octavium, nepotem sororis suae Iuliae, adoptabat. De
cuius origine, etiamsi *praenitet*, pauca dicenda sunt. Fuit 2
C. Octavius ut non patricia, ita admodum speciosa equestri
genitus familia, gravis, sanctus, innocens, dives. Hic
praetor inter nobilissimos viros creatus primo loco, cum
ei dignatio Iulia genitam Atiam conciliasset uxorem, ex
eo honore sortitus Macedoniam appellatusque in ea imperator, decedens ad petitionem consulatus obiit praetextato
relicto filio. Quem C. Caesar, maior eius avunculus, edu- 3
catum apud Philippum vitricum dilexit ut suum natumque
annos duodeviginti Hispaniensis militiae adsecutum se
postea comitem habuit, nunquam aut alio usum hospitio
quam suo aut alio vectum vehiculo, pontificatusque sacerdotio puerum honoravit. Et patratis bellis civilibus ad 4
erudiendam liberalibus disciplinis singularis indolem iuvenis Apolloniam eum in studia miserat, mox belli Getici
ac deinde Parthici habiturus commilitonem. Cui ut est 5
nuntiatum de caede avunculi, cum protinus ex vicinis legionibus centuriones suam suorumque militum operam ei
pollicerentur neque eam spernendam Salvidienus et
Agrippa dicerent, ille festinans pervenire in urbem omnem
ordinem ac rationem et necis et testamenti Brundusi comperit. Cui adventanti Romam immanis amicorum occurrit 6
frequentia, et cum intraret, *circa orbem* solis orbis super
caput eius curvatus aequaliter rotundatusque in colorem
arcus velut coronam tanti mox viri capiti imponens conspectus est.

Digitized by Google

1 LX. Non placebat Atiae matri Philippoque vitrico
adiri nomen invidiosae fortunae Caesaris, sed adserebant
salutaria reipublicae terrarumque orbis fata conditorem
2 conservatoremque Romani nominis. Sprevit itaque coe-
lestis animus humana consilia et cum periculo potius
summa quam tuto humilia proposuit sequi maluitque avun-
culo et Caesari de se quam vitrico credere, dictitans nefas
esse, quo nomine Caesari dignus esset visus, semet ipsum
3 videri indignum. Hunc protinus Antonius consul superbe
excipit (neque is erat contemptus, sed metus) vixque ad-
misso in Pompeianos hortos loquendi secum tempus dedit,
mox etiam velut insidiis eius petitus sceleste insimulare
4 coepit, in quo turpiter deprehensa eius vanitas est. Aperte
deinde Antoni ac Dolabellae consulum ad nefandam do-
minationem erupit furor. Sestertium septiens miliens,
depositum a C. Caesare ad aedem Opis, occupatum ab
Antonio; actorum eiusdem insertis falsis [*regnis*] civita-
tibusque corrupti commentarii atque omnia pretio tempe-
5 rata vendente rempublicam consule. Idem provinciam D.
Bruto designato consuli decretam Galliam occupare sta-
tuit, Dolabella transmarinas decrevit sibi: interque natu-
raliter dissimillimos ac diversa volentis crescebat odium,
eoque C. Caesar iuvenis cotidianis Antoni petebatur
insidiis.

1 LXI. Torpebat oppressa dominatione Antoni civitas;
indignatio et dolor omnibus, vis ad resistendum nulli ade-
rat, cum C. Caesar undevicesimum annum ingressus, mira
ausus ac summa consecutus privato consilio maiorem se-
natu pro republica animum habuit primumque a Calatia,
mox a Casilino veteranos excivit paternos; quorum exem-
plum secuti alii brevi in formam iusti coiere exercitus.
2 Mox cum Antonius occurrisset exercitui, quem ex trans-
marinis provinciis Brundusium venire iusserat, legio
Martia et quarta cognita et senatus voluntate et tanti iuve-
nis indole, sublatis signis ad Caesarem se contulerunt.
3 Eum senatus honoratum equestri statua, quae hodieque
in rostris posita aetatem eius scriptura indicat, (qui honor
non alii per trecentos annos quam L. Sullae et Cn. Pom-

Digitized by Google

peio et C. Caesari contigerat) pro praetore una cum con-
sulibus designatis Hirtio et Pansa bellum cum Antonio
gerere iussit. [*Id*] ab eo annum agente vicesimum for- 4
tissime circa Mutinam administratum est et D. Brutus
obsidione liberatus, Antonius turpi ac nuda fuga coactus
deserere Italiam, consulum autem alter in acie, alter post
paucos dies ex vulnere mortem obiit.

LXII. Omnia ante quam fugaretur Antonius, hono- 1
rifice a senatu in Caesarem exercitumque eius decreta
sunt, maxime auctore Cicerone; sed ut recessit metus,
erupit voluntas protinusque Pompeianis partibus rediit
animus. Bruto Cassioque provinciae, quas iam ipsi sine 2
ullo senatus consulto occupaverant, decretae, laudati,
quicunque his se exercitus tradidissent, omnia transmarina
imperia eorum commissa arbitrio. Quippe M. Brutus et 3
C. Cassius, nunc metuentes arma Antoni, nunc ad augen-
dam eius invidiam simulantes se metuere, testati edictis
libenter se vel in perpetuo exilio victuros, dum respublica
constaret *et* concordia, nec ullam belli civilis praebituros
materiam, plurimum sibi honoris esse in conscientia facti
sui, profecti urbe atque Italia intento ac pari animo sine
auctoritate publica provincias exercitusque occupaverant,
et ubicunque ipsi essent, praetexentes esse rempublicam,
pecunias etiam, quae ex transmarinis provinciis Romam
ab quaestoribus deportabantur, a volentibus acceperant.
Quae omnia senatus decretis comprensa et comprobata 4
sunt et D. Bruto, quod alieno beneficio viveret, decretus
triumphus; Pansae atque Hirti corpora publica sepultura
honorata: Caesaris adeo nulla habita mentio, ut legati
qui ad exercitum eius missi erant, iuberentur summoto eo
milites adloqui. Non fuit tam ingratus exercitus, quam 5
fuerat senatus: nam cum eam iniuriam dissimulando Caesar
ferret, negavere milites sine imperatore suo ulla se audi-
turos mandata. Hoc est illud tempus, quo Cicero insito 6
amore Pompeianarum partium Caesarem laudandum et
tollendum censebat, cum aliud diceret, aliud intellegi vellet.

LXIII. Interim Antonius fuga transgressus Alpis 1
primo per conloquia repulsus a M. Lepido, (qui pontifex

Digitized by Google

maximus in C. Caesaris locum furto creatus decreta sibi Hispania adhuc in Gallia morabatur) mox saepius in conspectum veniens militum (cum et Lepido omnes imperatores forent meliores et multis Antonius, dum erat sobrius) per aversa castrorum proruto vallo *a* militibus receptus est; qui titulo imperi cedebat Lepido, cum summa virium
2 penes eum foret. Sub Antoni ingressum in castra Iuventius Laterensis, vir vita ac morte consentaneus, cum acerrime suasisset Lepido, ne se cum Antonio hoste iudicato iungeret, inritus consili gladio se ipse transfixit.
3 Plancus deinde dubia, id est sua fide diu quarum esset partium secum luctatus ac sibi difficile consentiens et nunc adiutor D. Bruti designati consulis, collegae sui, senatuique se litteris venditans, mox eiusdem proditor, Asinius autem Pollio firmus proposito et Iulianis partibus fidus, Pompeianis adversus, uterque exercitus tradidere Antonio.

1 LXIV. D. Brutus desertus primo a Planco, post etiam insidiis eiusdem petitus, paulatim relinquente eum exercitu fugiens in hospitis cuiusdam nobilis viri, nomine Cameli, domo ab his, quos miserat Antonius, iugulatus est, iustissimasque optime de se merito viro C. Caesari poenas dedit, cuius cum *in* primis omnium amicorum fuisset, interfector fuit et fortunae, ex qua fructum tulerat, invidiam in auctorem relegabat, censebatque aequum quae acceperat a Caesare retinere, Caesarem, qui illa de-
2 derat, perisse. Haec sunt tempora, quibus M. Tullius continuis actionibus aeternas Antoni memoriae inussit notas; sed hic fulgentissimo et coelesti ore, at tribunus Cannu-
3 tius continua rabie lacerabat Antonium. Utrique vindicta libertatis morte stetit; sed tribuni sanguine commissa proscriptio, Ciceronis velut satiato Antonio paene finita. Lepidus deinde a senatu hostis iudicatus est, ut ante fuerat Antonius.

1 LXV. Tum inter eum Caesaremque et Antonium commercia epistularum et condicionum iacta mentio, cum Antonius et subinde Caesarem admoneret, quam inimicae ipsi Pompeianae partes forent et in quod iam emersissent

Digitized by Google

fastigium et quanto Ciceronis studio Brutus Cassiusque
attollerentur, denuntiaretque se cum Bruto Cassioque,
qui iam decem et septem legionum potentes erant, iun-
cturum viris suas, si Caesar eius aspernaretur concordiam,
diceretque plus Caesarem patris, quam se amici ultioni
debere; * * igitur inita potentiae societas et hortantibus 2
orantibusque exercitibus inter Antonium etiam et Caesa-
rem facta adfinitas, cum esset privigna Antoni desponsa
Caesari; consulatumque iniit Caesar pridie quam viginti
annos impleret, x. Kal. Octobris, cum collega Q. Pedio,
post urbem conditam annis septingentis novem, ante
septuaginta duos, quam tu, M. Vinici, consulatum inires.
Vidit hic annus Ventidium, per quam urbem inter capti- 3
vos Picentium in triumpho ductus erat, in ea consularem
praetextam iungentem praetoria; idem hic postea trium-
phavit.

LXVI. Furente deinde Antonio simulque Lepido, 1
quorum uterque, ut praediximus, hostes iudicati erant,
cum ambo mallent sibi *imputari*, quid passi essent quam
quid emeruissent, repugnante Caesare sed frustra adversus
duos, instauratum Sullani exempli malum, proscriptio.
Nihil tam indignum illo tempore fuit, quam quod aut Caesar 2
aliquem proscribere coactus est aut ab ullo Cicero pro-
scriptus est abscisaque scelere Antoni vox publica est,
cum eius salutem nemo defendisset, qui per tot annos et
publicam civitatis et privatam civium defenderat. Nihil 3
tamen egisti, M. Antoni: cogit enim excedere propositi
formam operis erumpens animo ac pectore indignatio,
nihil, inquam, egisti mercedem coelestissimi oris et cla-
rissimi capitis abscisi numerando auctoramentoque fune-
bri ad conservatoris quondam reipublicae tantique con-
sulis inritando necem. Rapuisti tum Ciceroni lucem soli- 4
citam et aetatem senilem et vitam miseriorem te principe,
quam sub te triumviro mortem; famam vero gloriamque
factorum atque dictorum adeo non abstulisti, ut auxeris.
Vivit vivetque per omnem seculorum memoriam; dumque 5
hoc vel forte vel providentia vel utcunque constitutum
rerum naturae corpus, quod ille paene solus Romanorum

Digitized by Google

animo vidit, ingenio complexus est, eloquentia inluminavit, manebit incolume, comitem aevi sui laudem Ciceronis trahet, omnisque posteritas illius in te scripta mirabitur, tuum in eum factum execrabitur, citiusque e mundo genus hominum quam [*Ciceronis gloria e memoria hominum unquam*] cedet.

1 LXVII. Huius totius temporis fortunam nec deflere quidem quisquam satis digne potuit, adeo nemo exprimere verbis potest; id tamen notandum est, fuisse in proscriptos uxorum fidem summam, libertorum mediam, servorum aliquam, filiorum nullam: adeo difficilis est hominibus
2 utcunque conceptae spei mora. Ne quid ulli sanctum relinqueretur, velut in dotem invitamentumque sceleris Antonius L. Caesarem avunculum, Lepidus Paulum fratrem proscripserant, nec Planco gratia defuit ad impetrandum,
3 ut frater eius Plancus Plotius proscriberetur. Eoque inter iocos militaris, qui currum Lepidi Plancique secuti erant, inter execrationem civium usurpabant hunc versum:

De germanis, non de Gallis duo triumphant consules.

1 LXVIII. Suo praeteritum loco referatur; neque enim persona umbram actae rei capit. Dum in acie Pharsalica [Africaque] de summa rerum Caesar dimicat, M. Coelius, vir eloquio animoque Curioni simillimus, sed in utroque perfectior nec minus ingeniose nequam, cum in modica quidem * * servari posset, (quippe peior illi res familiaris quam mens erat) in praetura novarum tabularum auctor extitit nequiitque senatus et consulis auctoritate deterreri; accito etiam Milone Annio, qui non impetrato reditu Iulianis partibus infestus erat, in urbe seditionem, haud magis occulte bellicum tumultum movens, primo summotus a republica, mox consularibus armis auctore senatu
2 circa Thurios oppressus est. Incepto pari similis fortuna Milonis fuit, qui Compsam in Hirpinis oppugnans ictusque lapide tum P. Clodio, tum patriae, quam armis petebat, poenas dedit, vir inquies et ultra fortem temerarius.
3 Quatenus autem aliquid ex omissis peto, notetur immodica et intempestiva libertate usos adversus C. Caesarem Marullum Epidium Flavumque Caesetium tribunos plebis,

Digitized by Google

dum arguunt in eo regni voluntatem, paene vim dominationis expertos; in hoc tamen saepe lacessiti principis ira excessit, ut censoria potius contentus nota quam animadversione dictatoria summoveret eos a republica testareturque esse sibi miserrimum, quod aut natura sua ei excedendum foret aut minuenda dignitas. Sed ad ordinem revertendum est.

LXIX. Iam et Dolabella in Asia C. Trebonium con- 1
sularem, cui succedebat, fraude deceptum Zmyrnae occiderat, virum adversus merita Caesaris ingratissimum participemque caedis eius, a quo ipse in consulare provectus
fastigium fuerat; et C. Cassius, acceptis a Statio Murco 2
et Crispo Marcio, praetoriis viris imperatoribusque, praevalidis in Syria legionibus inclusum Dolabellam, qui praeoccupata Asia in Syriam pervenerat, Laodiciae expugnata ea urbe interfecerat, ita tamen, ut ad ictum servi sui Dolabella non segniter cervicem daret, et decem le-
giones in eo tractu sui iuris fecerat; et M. Brutus C. An- 3
tonio, fratri M. Antoni, in Macedonia Vatinioque circa Dyrrhachium volentis legiones extorserat, sed Antonium bello lacessierat, Vatinium dignatione obruerat, cum et Brutus cuilibet ducum praeferendus videretur, et Vatinius
nulli homini non esset postferendus, (in quo deformitas 4
corporis cum turpitudine certabat ingeni, adeo ut animus eius dignissimo domicilio inclusus videretur) eratque
septem legionibus validus. At lege Pedia, quam consul 5
Pedius collega Caesaris tulerat, omnibus, qui Caesarem patrem interfecerant, aqua ignique damnatis interdictum erat, quo tempore Capito, patruus meus, vir ordinis sena-
torii, Agrippae subscripsit in C. Cassium. Dumque ea in 6
Italia geruntur, acri atque prosperrimo bello Cassius Rhodum, rem immanis operis, ceperat, Brutus Lycios devicerat, et inde in Macedoniam exercitus traiecerant, cum per omnia repugnans naturae suae Cassius etiam Bruti clementiam vinceret: neque reperias, quos aut pronior fortuna comitata sit aut veluti fatigata maturius destituerit quam Brutum et Cassium.

LXX. Tum Caesar et Antonius traiecerunt exercitus 1

Digitized by Google

in Macedoniam et apud urbem Philippos cum M. Bruto
Cassioque acie concurrerunt. Cornu, cui Brutus praeerat,
impulsis hostibus castra Caesaris cepit; (nam ipse Caesar,
etiamsi infirmissimus valetudine erat, obibat munia ducis,
oratus etiam ab Artorio medico, ne in castris remaneret,
manifesta denunciatione quietis territo) id autem, in quo
Cassius fuerat, fugatum ac male mulcatum in altiora se
2 receperat loca. Tum Cassius ex sua fortuna eventum
collegae aestimans cum dimisisset evocatum iussissetque
nunciare sibi, quae esset multitudo ac vis hominum, quae
ad se tenderet, tardius eo nunciante, cum in vicino esset
agmen cursu ad eum tendentium neque pulvere facies aut
signa denotari possent, existimans hostis esse qui inrue-
rent, lacerna caput circumdedit extentamque cervicem
3 interritus liberto praebuit. Deciderat Cassi caput, cum
evocatus advenit nuncians Brutum esse victorem; qui
cum imperatorem prostratum videret: „sequar, inquit,
eum, quem mea occidit tarditas“ et ita in gladium incu-
4 buit. Post paucos deinde dies Brutus conflixit cum hosti-
bus et victus acie cum in tumulum nocte ex fuga se rece-
pisset, impetravit a Stratone Aegeate, familiari suo, ut
manum morituro commodaret sibi, reiectoque laevo super
caput brachio cum mucronem gladi eius dextera tenens
sinistrae admovisset mammillae ad eum ipsum locum, qua
cor emicat, impellens se in vulnus uno ictu transfixus ex-
piravit protinus.

1 LXXI. Messalla, fulgentissimus iuvenis, proximus
in illis castris Bruti Cassique auctoritati, cum essent qui
eum ducem poscerent, servari beneficio Caesaris maluit
quam dubiam spem armorum tentare amplius: nec aut
Caesari quicquam ex victoriis suis fuit laetius quam ser-
vasse Corvinum, aut maius exemplum hominis grati ac
2 pii quam Corvinus in Caesarem fuit. Non aliud bellum
cruentius caede clarissimorum virorum fuit: tum Catonis
filius cecidit; eadem Lucullum Hortensiumque, eminen-
tissimorum civium filios, fortuna abstulit; nam Varro, ad
ludibrium moriturus Antoni, digna illo ac vera de exitu
3 eius magna cum libertate ominatus est. Drusus Livius,

Digitized by Google

Iuliae Augustae pater, et Varus Quintilius ne tentata qui-
dem hostis misericordia alter se ipse in tabernaculo inter-
emit, Varus autem liberti, quem id facere coëgerat, manu,
cum se insignibus honorum velasset, iugulatus est.

LXXII. Hunc exitum M. Bruti partium septimum et 1
tricesimum annum agentis fortuna esse voluit, incorrupto
animo eius in diem, quae illi omnis virtutes unius teme-
ritate facti abstulit. Fuit autem dux Cassius melior, quanto 2
vir Brutus; e quibus Brutum amicum habere malles, ini-
micum magis timeres Cassium; in altero maior vis, in
altero virtus; qui si vicissent, quantum reipublicae inter-
fuit Caesarem potius habere quam Antonium principem,
tantum retulisset habere Brutum quam Cassium. Cn. Do- 3
mitius, pater L. Domiti, nuper a nobis visi, eminentissimae
ac nobilissimae simplicitatis viri, avus huius Cn. Domiti,
clarissimi iuvenis, occupatis navibus cum magno sequen-
tium consilia sua comitatu fugae fortunaeque se commisit,
semet ipso contentus duce partium. Statius Murcus, qui 4
classi et custodiae maris praefuerat, cum omni commissa
sibi parte exercitus naviumque Sext. Pompeium, Cn.
Magni filium, qui ex Hispania revertens Siciliam armis
occupaverat, petit. Ad quem et e Brutianis castris et ex 5
Italia aliisque terrarum partibus, quos praesenti periculo
fortuna subduxerat, proscripti confluebant: quippe nullum
habentibus statum quilibet dux erat idoneus, cum fortuna
non electionem daret, [*sed*] perfugium ostenderet exitialem-
que tempestatem fugientibus statio pro portu foret.

LXXIII. Hic adulescens erat studiis rudis, sermone 1
barbarus, impetu strenuus, manu promptus, cogitatione
celer, fide patri dissimillimus, libertorum suorum libertus
servorumque servus, speciosis invidens, ut pareret hu-
millimis; quem senatus, paene totus adhuc e Pompeianis
constans partibus, post Antoni a Mutina fugam eodem illo
tempore, quo Bruto Cassioque transmarinas provincias
decreverat, revocatum ex Hispania, ubi adversus eum
clarissimum bellum Pollio Asinius praetorius gesserat, in
paterna bona restituerat et orae maritimae praefecerat. Is 2
tum, ut praediximus, occupata Sicilia servitia fugitivos-

Digitized by Google

que in numerum exercitus sui recipiens magnum modum legionum effecerat perque Menam et Menecraten, paternos libertos, praefectos classium latrociniis ac praedationibus infestato mari ad se exercitumque tuendum rapto utebatur, cum eum non depuderet vindicatum armis ac ductu patris sui mare infestare piraticis sceleribus.

1 LXXIV. Fractis Brutianis Cassianisque partibus Antonius transmarinas obiturus provincias substitit; Caesar in Italiam se recepit, eamque longe quam speraverat tu-
2 multuosiorem reperit. Quippe L. Antonius consul, vitiorum fratris sui consors, sed virtutum, quae interdum in illo erant, expers, modo apud veteranos criminatus Caesarem, modo eos qui *iusta* divisione praediorum nominatisque coloniis agros amiserant, ad arma conciens magnum exer-
3 citum conflaverat. Ex altera parte uxor Antoni Fulvia nihil muliebre praeter corpus gerens omnia armis tumultuque miscebat. Haec belli sedem Praeneste ceperat; Antonius pulsus undique viribus Caesaris Perusiam se contulerat; Plancus Antonianarum adiutor partium spem ma-
4 gis ostenderat auxili, quam opem ferebat Antonio. Usus Caesar virtute et fortuna sua Perusiam expugnavit, Antonium inviolatum dimisit; in Perusinos magis ira militum quam voluntate saevitum ducis; urbs incensa, cuius initium incendi princeps eius loci fecit Macedonicus, qui subiecto rebus ac penatibus suis igni transfixum se gladio flammae intulit.

1 LXXV. Per eadem tempora exarserat in Campania bellum, quod professus eorum, qui perdiderant agros, patrocinium ciebat Ti. Claudius Nero praetorius et pontifex, Ti. Caesaris pater, magni vir animi doctissimique ingeni: id quoque adventu Caesaris sepultum atque dis-
2 cussum est. Quis fortunae mutationes, quis dubios rerum humanarum casus satis mirari queat? quis non diversa praesentibus contrariaque expectatis aut speret aut timeat?
3 Livia nobilissimi et fortissimi viri Drusi Claudiani filia, genere, probitate, forma Romanarum eminentissima, quam postea coniugem Augusti vidimus, quam transgressi ad deos sacerdotem ac filiam, tum fugiens mox futuri sui

Digitized by Google

Caesaris arma, *manibus* bimum hunc Tiberium Caesarem, vindicem Romani imperi, futurumque eiusdem Caesaris filium gestans sinu, per avia itinerum vitatis militum gladiis uno comitante, quo facilius occultaretur fuga, pervenit ad mare et cum viro Nerone pervecta in Siciliam est.

LXXVI. Quod alieno testimonium redderem, eo non 1
fraudabo avum meum: quippe C. Velleius honoratissimo inter illos trecentos sexaginta iudices loco a Cn. Pompeio lectus, eiusdem Marcique Bruti ac Ti. Neronis praefectus fabrum, vir nulli secundus, in Campania digressu Neronis a Neapoli, cuius ob singularem cum eo amicitiam partium adiutor fuerat, gravis iam aetate et corpore cum comes esse non posset, gladio se ipse transfixit. Inviolatam 2
excedere Italia Caesar passus Fulviam Plancumque, muliebris fugae comitem; nam Pollio Asinius cum septem legionibus, diu retenta in potestate Antoni Venetia, magnis speciosisque rebus circa Altinum aliasque eius regionis urbis editis, Antonium petens, vagum adhuc Domitium, quem digressum e Brutianis castris post caedem eius praediximus et propriae classis factum ducem, consiliis suis inlectum ac fide data iunxit Antonio; quo facto, quisquis aequum se praestiterit, sciat non minus a Pollione in Antonium quam ab Antonio in Pollionem esse conlatum. Adventus deinde in Italiam Antoni apparatusque contra 3
eum Caesaris habuit belli metum; sed pax circa Brundusium composita. Per quae tempora Rufi Salvidieni sce- 4
lesta consilia patefacta sunt, qui natus obscurissimis initiis parum habebat summa accepisse et proximus a Cn. Pompeio ipsoque Caesare equestris ordinis consul creatus esse, nisi in id ascendisset, e quo infra se et Caesarem videret et rempublicam.

LXXVII. Tum expostulante consensu populi, quem 1
gravis urebat infesto mari annona, cum Pompeio quoque circa Misenum pax inita, qui haud absurde, cum in navi Caesaremque et Antonium coena exciperet, dixit in Carinis suis se coenam dare, referens hoc dictum ad loci nomen, in quo paterna domus ab Antonio possidebatur. In hoc pacis foedere placuit Siciliam Achaiamque Pompeio 2

Digitized by Google

concedere; in quo tamen animus inquies manere non
3 potuit. Id unum tantummodo salutare adventu suo patriae
attulit, quod omnibus proscriptis aliisque, qui ad eum ex
diversis causis fugerant, reditum salutemque pactus est;
quae res et alios clarissimos viros et Neronem Claudium et
M. Silanum Sentiumque Saturninum et Arruntium ac Ti-
4 tium restituit reipublicae. Statium autem Murcum, qui
adventu suo classisque celeberrimae viris eius duplicave-
rat, insimulatum falsis criminationibus, quia talem virum
collegam offici Mena et Menecrates fastidierant, Pompeius
in Sicilia interfecerat.

1 LXXVIII. Hoc tractu temporum Octaviam, sororem
Caesaris, M. Antonius duxit uxorem. Redierat Pompeius
in Siciliam, Antonius in transmarinas provincias, quas
magnis molimentis Labienus, ex Brutianis castris profe-
ctus ad Parthos, producto eorum exercitu in Syriam inter-
fectoque legato Antoni concusserat; qui virtute et ductu
Ventidi una cum Parthorum copiis celeberrimoque iuve-
2 num Pacoro, regis filio, extinctus est. Interim Caesar per
haec tempora ne res disciplinae inimicissima, otium cor-
rumperet militem, crebris in Illyrico Delmatiaque expedi-
tionibus patientia periculorum bellique experientia dura-
3 bat exercitum. Eadem tempestate Calvinus Domitius cum
ex consulatu obtineret Hispaniam, gravissimi comparan-
dique antiquis exempli auctor fuit: quippe primi pili cen-
turionem nomine Vibillium ob turpem ex acie fugam fusti
percussit.

1 LXXIX. Crescente in dies et classe et fama Pompei
Caesar molem belli eius suscipere statuit. Aedificandis
navibus contrahendoque militi ac remigi navalibusque
adsuescendo certaminibus atque exercitationibus prae-
fectus est M. Agrippa virtutis nobilissimae, labore, vigi-
lia, periculo invictus, parendique, sed uni, scientissimus,
aliis sane imperandi cupidus et per omnia extra dilationes
2 positus consultisque facta coniungens. Hic in Averno ac
Lucrino lacu speciosissima classe fabricata cottidianis
exercitationibus militem remigemque ad summam et mili-
taris et maritimae rei perduxit scientiam. Hac classi Caesar,

Digitized by Google

cum prius despondente ei Nerone, cui ante nupta fuerat,
Liviam, auspicatis reipublicae ominibus duxisset eam uxo-
rem, Pompeio Siciliaeque bellum intulit. Sed virum hu- 3
mana ope invictum graviter eo tempore fortuna concussit:
quippe longe maiorem partem classis circa Veliam Pali-
nurique promontorium adorta vis Africi laceravit ac dis-
tulit. Ea patrando bello mora fuit, quod postea dubia et 4
interdum ancipiti fortuna gestum est: nam et classis eodem
loco vexata est tempestate et ut navali primo proelio apud
Mylas ductu Agrippae pugnatum prospere, ita inopinato
classis adventu gravis sub ipsius Caesaris oculis circa
Tauromenium accepta clades; neque ab ipso periculum
abfuit. Legiones, quae cum Cornificio erant legato Cae-
saris, expositae in terram paene a Pompeio oppressae
sunt. Sed ancipitis fortuna temporis mature virtute cor- 5
recta: explicatis quippe utriusque partis classibus paene
omnibus exutus navibus Pompeius Asiam fuga petivit
iussuque M. Antoni, cuius opem petierat, dum inter du-
cem et supplicem tumultuatur et nunc dignitatem retinet,
nunc vitam precatur, a Titio iugulatus est, cui in tantum
duravit hoc facinore contractum odium, ut mox ludos in
theatro Pompei faciens execratione populi spectaculo,
quod praebebat, pelleretur.

LXXX. Acciverat gerens contra Pompeium bellum 1
ex Africa Caesar Lepidum cum duodecim semiplenis le-
gionibus. Hic vir omnium vanissimus neque ulla virtute 2
tam longam fortunae indulgentiam meritus exercitum Pom-
pei, quia propior fuerat, sequentem non ipsius sed Cae-
saris auctoritatem ac fidem, sibi iunxerat inflatusque am-
plius viginti legionum numero in id furoris processerat,
ut inutilis alienae victoriae comes, quam diu moratus erat
dissidendo in consiliis Caesaris et semper diversa his,
quae aliis placebant, dicendo, totam victoriam ut suam
interpretabatur audebatque denuntiare Caesari, excederet
Sicilia. Non ab Scipionibus aliisque veteribus Romanorum 3
ducum quicquam ausum patratumque fortius quam tunc
a Caesare: quippe cum inermis et lacernatus esset, praeter
nomen nihil trahens ingressus castra Lepidi, evitatis quae

Digitized by Google

iussu hominis pravissimi tela in eum iacta erant, cum lacerna eius perforata esset lancea, aquilam legionis
4 rapere ausus est. Scires, quid interesset inter duces: armati inermem secuti sunt decimoque anno, quam in dissimillimam vitae suae potentiam pervenerat, Lepidus et a militibus et a fortuna desertus pulloque velatus amiculo, inter ultimam confluentium ad Caesarem turbam latens genibus eius advolutus est; vita rerumque suarum dominium concessa ei sunt, spoliata, quam tueri non poterat, dignitas.

1 LXXXI. Subita deinde exercitus seditio, qui plerumque contemplatus frequentiam suam a disciplina desciscit et quod cogere se putat posse, rogare non sustinet, partim severitate partim liberalitate discussa principis, speciosumque per id tempus adiectum supplementum Campanae coloniae; [*concessi enim veteranis agri, qui civibus coloniae*] eius relicti erant publici; pro his longe uberiores reditus duodecies sestertium in Creta insula redditi et aqua promissa, quae hodieque singulare et salubritatis *instrumen-*
2 *tum* et amoenitatis ornamentum est. Insigne coronae classicae, quo nemo unquam Romanorum donatus erat, hoc
3 bello Agrippa singulari virtute meruit. Victor deinde Caesar reversus in urbem contractas emptionibus complures domos per procuratores, quo laxior fieret ipsius, publicis se usibus destinare professus est templumque Apollinis et circa porticus facturum promisit, quod ab eo singulari extructum munificentia est.

1 LXXXII. Qua aestate Caesar tam prospere *sepelivit* in Sicilia *bellum*, Fortuna in Caesare et republica *mitis*,
2 *saeviit* ad Orientem: quippe Antonius cum tredecim legionibus ingressus Armeniam ac deinde Mediam et per eas regiones Parthos petens habuit regem eorum obvium primoque duas legiones cum omnibus impedimentis tormentisque et Statiano legato amisit; mox saepius ipse cum summo totius exercitus discrimine ea adiit pericula, quibus servari se posse desperaverat, amissaque non minus quarta parte militum captivi cuiusdam, sed Romani, consilio ac fide servatus, qui clade Crassiani exercitus captus,

Digitized by Google

quum fortuna non animum mutasset, accessit nocte ad
stationem Romanam praedixitque, ne destinatum iter pe-
terent sed diverso silvestrique pervaderent. Hoc M. An- 3
tonio ac tot illis legionibus saluti fuit, de quibus tamen
totoque exercitu haud minus pars quarta, ut praediximus,
militum, calonum servitique desiderata tertia est, impedi-
mentorum vix ulla superfuit: hanc tamen Antonius fugam
suam, quia vivus exierat, victoriam vocabat. Qui tertia
aestate reversus in Armeniam regem eius Artavasden
fraude deceptum catenis, sed ne quid honori deesset, au-
reis vinxit. Crescente deinde et amoris in Cleopatram in- 4
cendio et vitiorum, quae semper facultatibus licentiaque
et assentationibus aluntur, magnitudine, bellum patriae
inferre constituit, cum ante novum se Liberum Patrem
appellari iussisset, cum redimitus hederis coronaque
velatus aurea et thyrsum tenens cothurnisque succinctus
curru velut Liber Pater vectus esset Alexandreae.

LXXXIII. Inter hunc apparatum belli Plancus non iu- 1
dicio recta legendi neque amore reipublicae aut Caesaris,
quippe haec semper impugnabat, sed morbo proditor,
cum fuisset humillimus assentator reginae et infra servos
cliens, cum Antoni librarius, cum obscoenissimarum re- 2
rum et auctor et minister, cum in omnia et [in] omnibus
venalis, cum caeruleatus et nudus caputque redimitus
arundine et caudam trahens, genibus innixus Glaucum
saltasset in convivio, refrigeratus ab Antonio ob mani-
festarum rapinarum indicia transfugit ad Caesarem: et
idem postea clementiam victoris pro sua virtute interpre-
tabatur, dictitans id probatum a Caesare, cui ille igno-
verat. Hunc mox avunculum Titius imitatus est. Haud 3
absurde Coponius, vir ex praetoriis gravissimus, P. Sili
socer, cum recens transfuga multa ac nefanda Plancus
absenti Antonio in senatu obiiceret: multa, inquit, meher-
cules fecit Antonius pridie quam tu illum relinqueres.

LXXXIV. Caesare deinde et Messalla Corvino con- 1
sulibus debellatum apud Actium, ubi longe ante quam
dimicaretur, exploratissima Iulianarum partium fuit victo-
ria: vigebat in hac parte miles atque imperator, in illa 2

Digitized by Google

marcebant omnia; hinc remiges firmissimi, illinc inopia adfectissimi; navium hac magnitudo modica nec celeritati adversa, illa specie terribilior; hinc ad Antonium nemo, illinc ad Caesarem cotidie aliquis transfugiebat: rex Amyntas meliora et utiliora secutus; nam Deillius exempli sui tenax ut a Dolabella [*ad Cassium*, *a Cassio ad Antonium*, *ita ab Antonio transiit*] ad Caesarem; virque clarissimus Cn. Domitius, qui solus Antonianarum partium nunquam reginam nisi nomine salutavit, maximo et praecipiti peri-
3 culo transmisit ad Caesarem. Denique in ore atque oculis Antonianae classis per M. Agrippam Leucas expugnata, Patrae captae, Corinthus occupata, bis ante ultimum discrimen classis hostium superata.

1 LXXXV. Advenit deinde maximi discriminis dies, quo Caesar Antoniusque productis classibus pro salute
2 alter, in ruinam alter terrarum orbis dimicavere. Dextrum navium Iulianarum cornu M. Lurio commissum, laevum Arruntio, Agrippae omne classici certaminis arbitrium; Caesar ei parti destinatus, in quam a fortuna vocaretur, ubique aderat. Classis Antoni regimen Publicolae Sosioque commissum. At in terra locatum exercitum Taurus
3 Caesaris, Antoni regebat Canidius. Ubi initum certamen est, omnia in altera parte fuere, dux, remiges, milites, in altera nihil praeter milites. Prima occupat fugam Cleopatra; Antonius fugientis reginae quam pugnantis militis sui comes esse maluit et imperator qui in desertores saevire debuerat, desertor exercitus sui factus est. Illis etiam detracto capite in longum fortissime pugnandi duravit constantia et desperata victoria in mortem dimicaba-
4 tur. Caesar quos ferro poterat interimere, verbis mulcere cupiens clamitansque et ostendens fugisse Antonium, quaerebat, pro quo et cum quo pugnarent; at illi cum diu pro absente dimicassent duce, aegre summissis armis cessere victoriam, citiusque vitam veniamque Caesar promisit, quam illis ut ea precarentur, persuasum est; fuitque in confesso milites optimi imperatoris, imperatorem fugacissimi militis functum officio, ut dubites, suo an Cleopatrae arbitrio victoriam temperaturus fuerit, qui ad

Digitized by Google

eius arbitrium direxit fugam. Idem locatus in terra fecit 5
exercitus, cum se Canidius praecipiti fuga rapuisset ad
Antonium.

LXXXVI. Quid ille dies terrarum orbi praestiterit, 1
ex quo in quem statum pervenerit fortuna publica, quis
in hoc transcursu tam artati operis exprimere audeat?
Victoria vero fuit clementissima nec quisquam interemptus 2
nisi paucissimi et hi, qui deprecari quidem pro se non
sustinerent. Ex qua lenitate ducis colligi potuit, quem
aut initio triumviratus sui aut in campis Philippiis, si sic
licuisset, victoriae suae facturus fuerit modum. At So- 3
sium L. Arrunti prisca gravitate celeberrimi fides, mox
diu cum clementia luctatus sua Caesar servavit incolumem.
Non praetereatur Asini Pollionis factum et dictum memo- 4
rabile: namque cum se post Brundusinam pacem conti-
nuisset in Italia neque aut vidisset unquam reginam aut
post enervatum amore eius Antoni animum partibus eius
se miscuisset, rogante Caesare, ut secum ad bellum pro-
ficisceretur Actiacum: mea, inquit, in Antonium maiora
merita sunt, illius in me beneficia notiora; itaque discri-
mini vestro me subtraham et ero praeda victoris.

LXXXVII. Proximo deinde anno persecutus regi- 1
nam Antoniumque Alexandream, ultimam bellis civilibus
imposuit manum. Antonius se ipse non segniter interemit, 2
adeo ut multa desidiae crimina morte redimeret; at Cleo-
patra frustratis custodibus inlata aspide [in morsu] sanie
eius expers muliebris metus spiritum reddidit. Fuitque 3
et fortuna et clementia Caesaris dignum, quod nemo ex
his qui contra eum arma tulerant, ab eo iussuve eius in-
teremptus [*est*]: D. Brutum Antoni interemit crudelitas;
S. Pompeium ab eo devictum idem Antonius cum dignita-
tis quoque servandae dedisset fidem, etiam spiritu priva-
vit; Brutus et Cassius ante quam victorum experirentur
animum, voluntaria morte obierunt; Antoni Cleopatrae-
que quis fuisset exitus narravimus; Canidius timidius
decessit, quam professioni eius qua semper usus erat,
congruebat; ultimus autem ex interfectoribus Caesaris

Digitized by Google

Parmensis Cassius morte poenas dedit, ut dederat pri-
mus Trebonius.
1 LXXXVIII. Dum ultimam bello Actiaco Alexandrino-
que Caesar imponit manum, M. Lepidus, iuvenis forma
quam mente melior, Lepidi eius qui triumvir fuerat rei-
publicae constituendae, filius, Iunia Bruti sorore natus,
interficiendi, simul in urbem revertisset, Caesaris consilia
2 inierat. Tunc urbis custodiis praepositus C. Maecenas,
equestri sed splendido genere natus, vir, ubi res vigiliam
exigeret, sane exsomnis, providens atque agendi sciens,
simul vero aliquid ex negotio remitti posset, otio ac mol-
litiis paene ultra feminam fluens, non minus Agrippa
Caesari carus, sed minus honoratus (quippe vixit angusti
clavi *fine* contentus) nec minora consequi potuit, sed non
3 tam concupivit. Hic speculatus est per summam quietem
ac dissimulationem praecipitis consilia iuvenis et mira
celeritate nullaque cum perturbatione aut rerum aut ho-
minum oppresso Lepido inmane novi ac resurrecturi belli
civilis restinxit initium: et ille quidem male consultorum
4 poenas exsolvit. Aequetur praedictae iam Antisti Servilia
Lepidi uxor, quae vivo igni devorato praematuram mor-
tem immortali nominis sui pensavit memoria.
1 LXXXIX. Caesar autem reversus in Italiam atque
urbem quo occursu, quo favore omnium hominum, aeta-
tium, ordinum exceptus sit, quae magnificentia trium-
phorum eius, quae fuerit munerum, ne in operis quidem
iusti materia, nedum huius tam recisi digne exprimi potest.
2 Nihil deinde optare a diis homines, nihil dii hominibus
praestare possunt, nihil voto concipi, nihil felicitate con-
summari, quod non Augustus post reditum in urbem rei-
publicae populoque Romano terrarumque orbi repraesen-
3 taverit. Finita vicesimo anno bella civilia, sepulta externa,
revocata pax, sopitus ubique armorum furor, restituta
vis legibus, iudiciis auctoritas, senatui maiestas; impe-
rium magistratuum ad pristinum redactum modum; tan-
4 tummodo octo praetoribus allecti duo. Prisca illa et anti-
qua reipublicae forma revocata rediit cultus agris, sacris
honos, securitas hominibus, certa cuique rerum suarum

Digitized by Google

possessio; leges emendatae utiliter, latae salubriter; se-
natus sine asperitate, nec sine severitate lectus. Princi-
pes viri triumphisque et amplissimis honoribus functi
hortatu principis ad ornandam urbem inlecti sunt. Con- 5
sulatus tantummodo usque ad undecimum, quem conti-
nuaret Caesar, cum saepe obnitens repugnasset, impetrari
potuit: nam dictaturam quam pertinaciter ei deferebat
populus, tam constanter repulit. Bella sub imperatore 6
gesta pacatusque victoriis terrarum orbis et tot extra Ita-
liam domique opera omne aevi sui spatium impensurum
in id solum opus scriptorem fatigent: nos memores pro-
fessionis universam imaginem principatus eius oculis ani-
misque subiecimus.

XC. Sepultis, ut praediximus, bellis civilibus coa- 1
lescentibusque reipublicae membris ut concordia inva-
luere, quae tam longa armorum series laceraverat,
Delmatia annos viginti et ducentos rebellis ad certam
confessionem pacata est imperi; Alpes feris multisque
nationibus celebres perdomitae; Hispaniae nunc ipsius
praesentia, nunc Agrippae, quem usque in tertium con-
sulatum et mox collegium tribuniciae potestatis amicitia
principis evexerat, multo varioque Marte pacatae. In quas 2
provincias cum initio Scipione et Sempronio Longo con-
sulibus primo anno secundi belli Punici, abhinc annos
ducentos quinquaginta, Romani exercitus missi essent
duce Cn. Scipione, Africani patruo, per annos ducentos
in his multo mutuoque ita certatum est sanguine, ut amis-
sis populi Romani imperatoribus exercitibusque saepe
contumelia, nonnunquam etiam periculum Romano infer-
retur imperio. Illae enim provinciae Scipiones consum- 3
pserunt; illae contumelioso decem annorum bello sub
duce Viriatho maiores nostros exercuerunt; illae terrore
Numantini belli populum Romanum concusserunt; in illis
turpe Q. Pompei foedus turpiusque Mancini senatus cum
ignominia dediti imperatoris rescidit; illa tot consularis,
tot praetorios absumpsit duces patrumque aetate in tan-
tum Sertorium armis extulit, ut per quinquennium diiu-
dicari non potuerit, Hispanis Romanisne in armis plus

Digitized by Google

4 esset roboris et uter populus alteri pariturus foret. Has
igitur provincias tam diffusas, tam frequentis, tam feras
ad eam pacem abhinc annos ferme quinquaginta perduxit
Caesar Augustus, ut quae maximis bellis nunquam vaca-
verant, eae sub C. Antistio ac deinde P. Silio legato ce-
terisque postea etiam latrociniis vacarent.

1 XCI. Dum pacatur Occidens, ab Oriente ac rege
Parthorum signa Romana, quae Crasso oppresso Orodes,
quae Antonio pulso filius eius Phrahates ceperant, Au-
gusto remissa sunt; quod cognomen illi *iure* Planci sen-
tentia consensus universi senatus populique Romani in-
2 didit. Erant tamen, qui hunc felicissimum statum odissent;
quippe L. Murena et Fannius Caepio diversis moribus
(nam Murena sine hoc facinore potuit videri bonus, Cae-
pio et ante hoc erat pessimus) cum inissent occidendi
Caesaris consilia, oppressi auctoritate publica, quod vi
3 facere voluerant, iure passi sunt. Neque multo post Ru-
fus Egnatius, per omnia gladiatori quam senatori propior,
collecto in aedilitate favore populi, quem extinguendis
privata familia incendiis in dies auxerat, in tantum qui-
dem, ut ei praeturam continuaret, mox etiam consulatum
petere ausus, cum esset omni flagitiorum scelerumque
conscientia mersus nec melior illi res familiaris quam
mens foret, adgregatis simillimis sibi interimere Caesarem
statuit, ut quo salvo salvus esse non poterat, eo sublato
4 moreretur. Quippe ita se mores habent, ut publica quis-
que ruina malit occidere quam sua proteri et idem passu-
rus minus conspici. Neque hic prioribus in occultando
felicior fuit, abditusque carceri cum consciis facinoris
mortem dignissimam vita sua obiit.

1 XCII. Praeclarum excellentis viri factum C. Senti
Saturnini circa ea tempora consulis ne fraudetur memo-
2 ria. Aberat in ordinandis Asiae Orientisque rebus Caesar,
circumferens terrarum orbi praesentia sua pacis suae
bona: tum Sentius, forte et solus et absente Caesare con-
sul, cum alia prisca severitate summaque constantia ve-
tere consulum more ac severitate gessisset, protraxisset
publicanorum fraudes, punisset avaritiam, regessisset in

Digitized by Google

aerarium pecunias publicas, tum in comitiis habendis
praecipuum egit consulem: nam et quaesturam petentis 3
quos indignos iudicavit, profiteri vetuit, et cum id factu-
ros se perseverarent, consularem, si in campum descen-
dissent, vindictam minatus est, et Egnatium, florentem
favore publico sperantemque ut praeturam aedilitati ita
consulatum praeturae se iuncturum, profiteri vetuit, et
cum id non obtinuisset, iuravit, etiamsi factus esset con-
sul suffragiis populi, tamen se eum non renunciaturum.
Quod ego factum cuilibet veterum consulum gloriae com- 4
parandum reor, nisi quod naturaliter audita visis lauda-
mus libentius et praesentia invidia, praeterita veneratione
prosequimur et his nos obrui, illis instrui credimus.

XCIII. Ante triennium fere, quam Egnatianum sce- 1
lus erumperet, circa Murenae Caepionisque coniurationis
tempus, abhinc annos quinquaginta, M. Marcellus, soro-
ris Augusti Octaviae filius, quem homines ita, si quid
accidisset Caesari, successorem potentiae eius arbitra-
bantur futurum, ut tamen id per M. Agrippam securo ei
posse contingere non existimarent, magnificentissimo
munere aedilitatis edito decessit admodum iuvenis, sane,
ut aiunt, ingenuarum virtutum laetusque animi et ingeni
fortunaeque, in quam alebatur, capax. Post cuius obitum 2
Agrippa, qui sub specie ministeriorum principalium pro-
fectus in Asiam, ut fama loquitur, ob tacitas cum Mar-
cello offensiones praesenti se subduxerat tempori, rever-
sus inde filiam Caesaris Iuliam, quam in matrimonio Mar-
cellus habuerat, duxit uxorem, feminam neque sibi neque
reipublicae felicis uteri.

XCIV. Hoc tractu temporum Ti. Claudius Nero, quo 1
trimo, ut praediximus, Livia, Drusi Claudiani filia, despon-
dente Ti. Nerone, cui ante nupta fuerat, Caesari nupserat,
innutritus coelestium praeceptorum disciplinis, iuvenis
genere, forma, celsitudine corporis, optimis studiis maxi-
moque ingenio instructissimus, qui protinus, quantus est,
sperari potuerat, visuque praetulerat principem, quaestor
undevicesimum annum agens capessere coepit rempubli-
cam maximamque difficultatem annonae ac rei frumenta-

Digitized by Google

riae inopiam ita Ostiae atque in urbe mandato vitrici mo-
deratus est, ut per id, quod agebat, quantus evasurus
2 esset, eluceret. Nec multo post missus ab eodem vitrico
cum exercitu ad visendas ordinandasque quae sub Oriente
sunt, provincias praecipuis omnium virtutum experimen-
tis in eo tractu editis, cum legionibus ingressus Arme-
niam, redacta ea in potestatem populi Romani regnum eius
Artavasdi dedit. Tum rex quoque Parthorum tanti nomi-
nis fama territus liberos suos ad Caesarem misit obsides.
1 XCV. Reversum inde Neronem Caesar haud medio-
cris belli mole experiri statuit, adiutore operis dato fratre
ipsius Druso Claudio, quem intra Caesaris penatis enixa
2 erat Livia. Quippe uterque divisis partibus Rhaetos Vin-
delicosque adgressi, multis urbium et castellorum op-
pugnationibus nec non directa quoque acie feliciter functi,
gentis locis tutissimas, aditu difficillimas, numero fre-
quentis, feritate trucis maiore cum periculo quam damno
Romani exercitus, plurimo cum earum sanguine perdo-
3 muerunt. Ante quae tempora censura Planci et Pauli acta
inter discordiam neque ipsis honori, neque reipublicae
usui fuerat, cum alteri vis censoria, alteri vita deesset,
Paulus vix posset implere censorem, Plancus timere de-
beret nec quicquam obiicere posset adulescentibus, quod
non agnosceret senex aut obiicientis audiret.
1 XCVI. Mors deinde Agrippae, qui novitatem suam
multis rebus nobilitaverat atque in hoc perduxerat, ut et
Neronis esset socer, cuiusque liberos, nepotes suos divus
Augustus praepositis Gai ac Luci nominibus adoptaverat,
admovit propius Neronem Caesari: quippe Iulia filia eius,
2 quae fuerat Agrippae nupta, Neroni nupsit. Subinde bel-
lum Pannonicum, quod inchoatum ab Agrippa Marcoque
Vinicio, avo tuo, consulari, magnum atroxque et perquam
3 vicinum imminebat Italiae, per Neronem gestum est. Gen-
tis Pannoniorum Delmatarumque nationes situmque re-
gionum ac fluminum numerumque et modum virium ex-
celsissimasque et multiplicis eo bello victorias tanti im-
peratoris alio loco explicabimus: hoc opus servet formam
suam. Huius victoriae compos Nero ovans triumphavit.

Digitized by Google

XCVII. Sed dum in hac parte imperi omnia gerun- 1
tur prosperrime, accepta in Germania clades sub legato M. Lollio, homine in omnia pecuniae quam recte faciendi cupidiore et inter summam vitiorum dissimulationem vitiosissimo, amissaque legionis quintae aquila vocavit ab
urbe in Gallias Caesarem. Cura deinde atque onus Ger- 2
manici belli delegata Druso Claudio, fratri Neronis, adulescenti tot tantarumque virtutum, quot et quantas natura mortalis recipit vel industria percipit: cuius ingenium utrum bellicis magis operibus an civilibus suffecerit artibus, in incerto est: morum certe dulcedo ac suavitas et adversus amicos aequa ac par sui aestimatio inimitabilis fuisse dicitur; nam pulchritudo corporis proxima frater-
nae fuit. Sed illum magna ex parte domitorem Germaniae, 3
plurimo eius gentis variis in locis profuso sanguine, fatorum iniquitas consulem, agentem annum tricesimum,
rapuit. Moles deinde eius belli translata in Neronem est, 4
quod is sua et virtute et fortuna administravit peragratusque victor omnis partis Germaniae sine ullo detrimento commissi exercitus, quod praecipue huic duci semper curae fuit, sic perdomuit eam, ut in formam paene stipendiariae redigeret provinciae. Tum alter triumphus cum altero consulatu ei oblatus est.

XCVIII. Dum ea, quae praediximus, in Pannonia 1
Germaniaque geruntur, atrox in Thracia bellum ortum omnibus eius gentis nationibus in arma accensis, Luci Pisonis, quem hodieque diligentissimum atque eundem lenissimum securitatis urbanae custodem habemus, virtus compressit (quippe legatus Caesaris triennio cum his bellavit gentisque ferocissimas plurimo cum earum excidio nunc acie, nunc expugnationibus in pristinum pacis redegit modum) eiusque patratione Asiae securitatem,
Macedoniae pacem reddidit. De quo viro hoc omnibus 2
sentiendum ac praedicandum est, esse mores eius vigore ac lenitate mixtissimos et vix quemquam reperiri posse, qui aut otium validius diligat aut facilius sufficiat negotio et magis quae agenda sunt curet sine ulla ostentatione agendi.

Digitized by Google

in conloquio, cui se temere crediderat, circa Artageram
graviter a quodam, nomine Adduo, vulneratus ex eo ut
corpus minus habile, ita animum minus utilem reipublicae
4 habere coepit. Nec defuit conversatio hominum vitia eius
assentatione alentium, (etenim semper magnae fortunae
comes adest adulatio) per quae eo ductus erat, ut in ul-
timo ac remotissimo terrarum orbis angulo consenescere
5 quam Romam regredi mallet. Diu deinde reluctatus invi-
tusque revertens in Italiam in urbe Lyciae, Limyra nomi-
nant, morbo obiit, cum ante annum ferme L. Caesar fra-
ter eius Hispanias petens Massiliae decessisset.

1 CIII. Sed fortuna, quae subduxerat spem magni no-
minis, iam tum reipublicae sua praesidia reddiderat:
quippe ante utriusque horum obitum patre tuo P. Vinicio
consule Ti. Nero reversus Rhodo incredibili laetitia pa-
2 triam repleverat. Non est diu cunctatus Caesar Augustus;
neque enim quaerendus erat, quem legeret, sed legendus,
qui eminebat; itaque quod post Luci mortem adhuc Gaio
vivo facere voluerat, et quod vehementer repugnante Ne-
rone erat inhibitus, post utriusque adulescentium obitum
facere perseveravit, ut et tribuniciae potestatis consortio-
nem Neroni constitueret, multum quidem eo cum domi
tum in senatu recusante, et eum Aelio Cato, C. Sentio
consulibus V. Kal. Iulias, post urbem conditam annis
septingentis quinquaginta quattuor, abhinc annos septem
3 et viginti, adoptaret. Laetitiam illius diei concursumque
civitatis et vota paene inserentium coelo manus spemque
conceptam perpetuae securitatis aeternitatisque Romani
imperi vix in illo iusto opere abunde persequi poterimus,
nedum hic implere tentemus: id unum dixisse [*satis est,*]
4 quam ille *omnia* omnibus fuerit. Tum refulsit certa spes
liberorum parentibus, viris matrimoniorum, dominis pa-
trimoni, omnibus hominibus salutis, quietis, pacis, tran-
quillitatis, adeo ut nec plus sperari potuerit, nec spei
responderi felicius.

1 CIV. Adoptatus eadem die etiam M. Agrippa, quem
post mortem Agrippae Iulia enixa erat; sed in Neronis
adoptione illud adiectum his ipsis Caesaris verbis: hoc,

Digitized by Google

inquit, reipublicae causa facio. Non diu vindicem custo- 2
demque imperi sui morata in urbe patria protinus in Germaniam misit, ubi ante triennium sub M. Vinicio, avo tuo, clarissimo viro, immensum exarserat bellum et erat ab eo quibusdam in locis gestum, quibusdam sustentatum feliciter, eoque nomine decreta ei cum speciosissima in-
scriptione operum ornamenta triumphalia. Hoc tempus 3
me, functum ante tribunatu, castrorum Ti. Caesaris militem fecit: quippe protinus ab adoptione missus cum eo praefectus equitum in Germaniam, successor offici patris mei, coelestissimorum eius operum per annos continuos novem praefectus aut legatus spectator et pro captu me-
diocritatis meae adiutor fui. Neque illi spectaculo, quo 4
fructus sum, simile condicio mortalis recipere videtur mihi, cum per celeberrimam Italiae partem et tractum omnem Galliae provinciarum veterem imperatorem et ante meritis ac viribus quam nomine Caesarem revisentes sibi
quisque quam illi gratularentur plenius. At vero militum 5
conspectu eius elicitae gaudio lacrimae, alacritasque et salutationis nova quaedam exultatio et contingendi manum cupiditas non continentium, protinus quin adiicerent: videmus te, imperator! salvum recepimus! ac deinde: ego tecum, imperator, in Armenia, ego in Rhaetia fui, ego a te in Vindelicis, ego in Pannonia, ego in Germania donatus sum, neque verbis exprimi et fortasse vix mereri fidem potest.

CV. Intrata protinus Germania, subacti Caninifati, 1
Attuari, Bructeri, recepti Cherusci, (gentis eius Arminius mox nostra clade nobilis), transitus Visurgis, penetrata ulteriora, cum omnem partem asperrimi et periculosissimi belli Caesar vindicaret, in iis quae minoris erant discriminis, Sentium Saturninum, qui iam legatus patris eius in Germania fuerat, praefecisset, virum multiplicem in virtutibus, navum, agilem, providum militariumque officiorum patientem ac peritum pariter, sed eundem, ubi negotia fecissent locum otio, liberaliter lauteque eo abutentem, ita tamen, ut eum splendidum atque hilarem potius quam luxuriosum aut desidem diceres; de cuius

Digitized by Google

2 viri claro celebrique consulatu praediximus. Anni eius
aestiva usque in mensem Decembrem producta immanis
3 emolumentum fecere victoriae. Pietas sua Caesarem paene
obstructis hieme Alpibus in urbem traxit; at tutela imperi
eum veris initio reduxit in Germaniam, in cuius mediis
finibus ad caput Lupiae fluminis hiberna digrediens prin-
ceps locaverat.

1 CVI. Pro dii boni, quanti voluminis opera insequenti
aestate sub duce Tiberio Caesare gessimus! Perlustrata
armis tota Germania est, victae gentes paene nominibus
incognitae, receptae Cauchorum nationes: omnis eorum
iuventus infinita numero, immensa corporibus, situ loco-
rum tutissima traditis armis una cum ducibus suis septa
fulgenti armatoque militum nostrorum agmine ante impe-
2 ratoris procubuit tribunal. Fracti Langobardi, gens etiam
Germana feritate ferocior; denique quod nunquam antea
spe conceptum, nedum opere tentatum erat, ad quadrin-
gentesimum miliarium a Rheno usque ad flumen Albim,
qui Semnonum Hermundurorumque finis praeterfluit, Ro-
3 manus cum signis perductus exercitus. Et eodem mira
felicitate et cura ducis temporumque observantia classis,
quae Oceani circumnavigaverat sinus, ab inaudito atque
incognito ante mari flumine Albi subvecta, plurimarum
gentium victoria cum abundantissima rerum omnium co-
pia exercitui Caesarique se iunxit.

1 CVII. Non tempero mihi, quin tantae rerum magni-
tudini hoc, qualecunque est, inseram. Cum citeriorem
ripam praedicti fluminis castris occupassemus et ulterior
armata hostium iuventute fulgeret sub omnem motum no-
strarum navium protinus refugientium, unus e barbaris
aetate senior, corpore excellens, dignitate, quantum
ostendebat cultus, eminens, cavatum, ut illis mos est,
ex materia conscendit alveum solusque id navigi genus
temperans ad medium processit fluminis et petiit, liceret
sibi sine periculo in eam quam armis tenebamus, egredi
2 ripam ac videre Caesarem. Data petenti facultas. Tum
adpulso lintre et diu tacitus contemplatus Caesarem: no-
stra quidem, inquit, furit iuventus, quae cum vestrum

Digitized by Google

numen absentium colat, praesentium potius arma metuit
quam sequitur fidem; sed ego beneficio ac permissu tuo,
Caesar, quos ante audiebam, hodie vidi deos, nec feli-
ciorem ullum vitae meae aut optavi aut sensi diem. Im-
petratoque ut manum contingeret, reversus in naviculam
sine fine respectans Caesarem ripae suorum adpulsus est.
Victor omnium gentium locorumque, quos adierat Caesar, 3
cum incolumi inviolatoque et semel tantummodo magna
cum clade hostium fraude eorum tentato exercitu, in hi-
berna legiones reduxit, eadem qua priore anno festina-
tione urbem petens.

CVIII. Nihil erat iam in Germania quod vinci posset, 1
praeter gentem Marcomannorum, quae Maroboduo duce
excita sedibus suis atque in interiora refugiens incinctos
Hercynia silva campos incolebat. Nulla festinatio huius 2
viri mentionem transgredi debet. Maroboduus genere
nobilis, corpore praevalens, animo ferox, natione magis
quam ratione barbarus, non tumultuarium neque fortui-
tum neque mobilem et ex voluntate parentium constantem
inter suos occupavit principatum, sed certum imperium
vimque regiam complexus animo statuit avocata procul a
Romanis gente sua eo progredi, ubi, cum propter poten-
tiora arma refugisset, sua faceret potentissima. Occupatis 3
igitur, quos praediximus, locis finitimos omnis aut bello
domuit aut condicionibus iuris sui fecit; corpus suorum
custodia *cinctum;* imperium perpetuis exercitiis paene
ad Romanae disciplinae formam redactum brevi in emi-
nens et nostro quoque imperio timendum perduxit fasti-
gium gerebatque se ita adversus Romanos, ut neque bello
nos [*lacesseret et tamen satis ostenderet*, *si*] lacesseretur,
superesse sibi vim ac voluntatem resistendi.

CIX. Legati, quos mittebat ad Caesares, interdum 1
ut supplicem commendabant, interdum ut pro pari loque-
bantur; gentibus hominibusque a nobis desciscentibus
erat apud eum perfugium, totusque ex male dissimulato
agebat aemulum, exercitumque, quem septuaginta milium
peditum, quattuor equitum fecerat, adsiduis adversus
finitimos bellis exercendo maiori, quam quod habebat,

Digitized by Google

operi praeparabat eratque etiam eo timendus, quod, cum
Germaniam ad laevam et in fronte, Pannoniam ad dex-
tram, a tergo sedium suarum haberet Noricos, tamquam
2 in omnis semper venturus ab omnibus timebatur. Nec
securam incrementi sui patiebatur esse Italiam, quippe
cum a summis Alpium iugis quae finem Italiae terminant,
initium eius finium haud multo plus ducentis milibus pas-
3 suum abesset. Hunc virum et hanc regionem proximo
anno diversis e partibus Ti. Caesar adgredi statuit. Sen-
tio Saturnino mandatum, ut per Cattos, excisis continen-
tibus Herciniae silvis, legiones Boiohoemum, (id regioni,
quam incolebat Maroboduus, nomen est) ipse a Carnunto,
qui locus Norici regni proximus ab hac parte erat, exer-
citum, qui in Illyrico merebat, ducere in Marcomannos
orsus est.

1 CX. Rumpit [*interdum,*] interdum moratur proposita
hominum fortuna. Praeparaverat iam hiberna Caesar ad
Danubium admotoque exercitu non plus quam quinque
dierum iter [*aberat*] a primis hostium; Saturninum ad-
moveri placuerat, [*ac*] paene aequali divisae intervallo ab
hoste intra paucos dies in praedicto loco [*legiones se*] cum
Caesare iuncturae erant, cum universa Pannonia, inso-
lens longae pacis bonis, et adulta viribus Delmatia omni-
bus[que] tractus eius gentibus in societatem adductis con-
2 sili arma corripuit. Tum necessaria gloriosis praeposita,
neque tutum visum abdito in interiora exercitu vacuam
3 tam vicino hosti relinquere Italiam. Gentium nationum-
que, quae rebellaverant, omnis numerus amplius octin-
gentis milibus explebat; ducenta fere peditum colligeban-
4 tur armis habilia, equitum novem. Cuius immensae mul-
titudinis, parentis acerrimis ac peritissimis ducibus, pars
petere Italiam decreverat iunctam sibi Nauporti ac Ter-
gestis confinio, pars in Macedoniam se effuderat, pars
suis sedibus praesidium esse destinaverat. Maxima duo-
5 bus Batonibus ac Pinneti ducibus auctoritas erat. In
omnibus autem Pannoniis non disciplinae tantummodo,
sed linguae quoque notitia Romanae, plerisque etiam lit-
terarum usus et familiaris armorum erat exercitatio: itaque

Digitized by Google

hercules nulla unquam natio tam mature consilio belli
bellum iunxit ac decreta patravit. Oppressi cives Romani, 6
trucidati negotiatores, magnus vexillariorum numerus ad
internecionem ea in regione, quae plurimum ab imperatore
aberat, caesus, occupata armis Macedonia, omnia et
in omnibus locis igni ferroque vastata. Quin tantus etiam
huius belli metus fuit, ut stabilem illum et formatum tantorum
bellorum experientia Caesaris Augusti animum quateret
atque terreret: audita in senatu vox principis, decimo
die, ni caveretur, posse hostem in urbis Romae venire
conspectum. Senatorum equitumque Romanorum 7
exactae ad id bellum operae. Polliciti *omnia*. Habiti itaque
delectus, revocati undique et omnes veterani, viri
feminaeque ex censu libertinum coactae dare militem.

CXI. Omnia haec frustra praeparassemus, nisi qui 1
illa regeret fuisset. Itaque ut praesidium ultimum respublica
ab Augusto ducem in bellum poposcit Tiberium. Ha- 2
buit in hoc quoque bello mediocritas nostra speciosi ministeri
locum: finita equestri militia designatus quaestor,
necdum senator aequatus senatoribus etiam designatis
tribunis plebei partem exercitus ab urbe traditi ab Augusto
perduxi ad filium eius. In quaestura deinde remissa sorte 3
provinciae legatus eiusdem ad eundem missus, quas nos
primo anno acies hostium vidimus! quantis prudentia
ducis opportunitatibus furentis eorum viris universas elusimus,
[*fudimus*] partibus! quanto cum temperamento simul
utilitatis res auctoritate imperatoris agi vidimus! qua prudentia
hiberna disposita sunt! quanto opere inclusus custodiis
nostris exercitus, ne qua posset erumpere, inopsque
copiarum et intra se furens viribus hostis elanguesceret!

CXII. Felix eventu, forte conatu prima aestate belli 1
Messalini opus mandandum est memoriae. Qui vir animo 2
etiam quam gente nobilior, dignissimus, qui et patrem
Corvinum habuisset, et cognomen suum Cottae fratri relinqueret,
praepositus Illyrico, subita rebellione cum semiplena
legione vicesima circumdatus hostili exercitu, amplius
viginti milia hostium fudit fugavitque, et ob id ornamentis
triumphalibus honoratus est. Ita placebat bar- 3

Digitized by Google

baris numerus suus, ita fiducia virium, ut ubicunque
Caesar esset, nihil in se reponerent. Pars exercitus eorum
proposita ipsi duci [et] ad arbitrium utilitatemque nostram
macerata perductaque ad exitiabilem famem neque instan-
tis sustinere neque cum facientibus copiam pugnandi
dirigentibusque aciem ausa congredi, occupato monte
4 Claudio munitione se defendit. At ea pars, quae obviam
se effuderat exercitui, quem A. Caecina et Silvanus Plau-
tius consulares ex transmarinis adducebant provinciis,
circumfusa quinque legionibus nostris auxiliaribusque et
equitatui regio (quippe magnam Thracum manum iunctus
praedictis ducibus Rhoemetalces, Thraciae rex, in adiu-
torium eius belli secum trahebat) paene exitiabilem omni-
bus cladem intulit: fugata regiorum equestris acies, fuga-
tae alae, conversae cohortes sunt, apud signa quoque
5 legionum trepidatum. Sed Romani virtus militis plus eo
tempore vindicavit gloriae quam ducibus reliquit, qui
multum a more imperatoris sui discrepantes ante in hostem
inciderunt, quam per exploratores, ubi hostis esset, co-
6 gnoscerent. Tum igitur in dubiis rebus semet ipsae legiones
adhortatae, iugulatis ab hoste quibusdam tribunis militum,
interempto praefecto castrorum praefectisque cohortium,
non incruentis centurionibus, e quibus etiam primi ordi-
nes cecidere, invasere hostis nec sustinuisse contenti
perrupta eorum acie ex insperato victoriam vindicaverunt.
7 Hoc fere tempore Agrippa, qui eodem die quo Tiberius
adoptatus ab avo suo naturali erat et iam ante biennium,
qualis esset, apparere coeperat, mira pravitate animi at-
que ingeni in praecipitia conversus patris atque eiusdem
avi sui animum alienavit sibi moxque crescentibus in dies
vitiis dignum furore suo habuit exitum.

1 CXIII. Accipe nunc, M. Vinici, tantum in bello ducem,
quantum in pace vides principem. Iunctis exercitibus qui-
que sub Caesare fuerant, quique ad eum venerant, con-
tractisque in una castra decem legionibus, septuaginta
amplius cohortibus, decem alis et pluribus quam decem
veteranorum milibus, ad hoc magno voluntariorum nu-
mero frequentique equite regio, tanto denique exercitu,

Digitized by Google

quantus nullo unquam loco post bella fuerat civilia, omnes
eo ipso laeti erant maximamque fiduciam victoriae in nu-
mero reponebant. At imperator, optimus eorum quae age- 2
bat iudex et utilia speciosis praeferens, quodque semper
eum facientem vidi in omnibus bellis, quae probanda essent,
non quae utique probarentur sequens, paucis diebus exer-
citum, qui venerat, ad refovendas ex itinere eius viris mora-
tus, cum eum maiorem, quam ut temperari posset, neque
habilem gubernaculo cerneret, dimittere statuit; prosecu- 3
tusque longo et perquam laborioso itinere, cuius difficultas
narrari vix potest, ut neque universos quisquam auderet
adgredi, et partem digredientium, suorum quisque metu
finium, universi tentare non possent, remisit eo, unde
venerant, et ipse asperrimae hiemis initio regressus Sisciam
legatos, inter quos ipsi fuimus, partitis praefecit hibernis.

CXIV. O rem dictu non eminentem, sed solida ve- 1
raque virtute atque utilitate maximam, experientia sua-
vissimam, humanitate singularem! Per omne belli Ger-
manici Pannonicique tempus nemo e nobis gradumve
nostrum aut praecedentibus aut sequentibus imbecillus
fuit, cuius salus ac valetudo non ita sustentaretur Caesa-
ris cura, tanquam distractissimus ille tantorum onerum
mole huic uni negotio vacaret animus. Erat desiderantibus 2
paratum iunctum vehiculum, lectica eius publicata, cuius
usum cum alii tum ego sensi; iam medici, iam apparatus
cibi, iam hoc solum *uni* portatum instrumentum balinei
nullius non succurrit valetudini: domus tantum ac domestici
deerant, ceterum nihil, quod ab illis aut praestari aut de-
siderari posset. Adiiciam illud, quod, quisquis illis tem- 3
poribus interfuit, ut alia quae retuli, agnoscet protinus:
solus semper equo vectus est, solus cum iis, quos invi-
taverat, maiore parte aestivarum expeditionum coenavit
sedens; non sequentibus disciplinam, quatenus exemplo
non nocebatur, ignovit; admonitio frequens, *interdum*
et castigatio, vindicta rarissima; agebatque medium plu-
rima dissimulantis, aliqua inhibentis. Hiems emolumentum 4
patrati belli contulit; sed insequenti aestate omnis Panno-
nia reliquiis totius belli in Delmatia manentibus pacem

Digitized by Google

petiit. Ferocem illam tot milium iuventutem paulo ante ser-
vitutem minatam Italiae conferentem arma, *quibus usa* erat,
apud flumen nomine Bathinum, prosternentemque se uni-
versam genibus imperatoris, Batonemque et Pinnetem, ex-
celsissimos duces, captum [*alterum*,] alterum a se deditum
5 iustis voluminibus ordine narrabimus, ut spero. Autumno
victor in hiberna reducitur exercitus, cuius omnibus copiis a
Caesare M. Lepidus praefectus est, vir nomini ac fortunae *Cae-
sarum* proximus, quem in quantum quisque aut cognoscere
aut intellegere potuit, in tantum miratur ac diligit tantorum-
que nominum, quibus ortus est, ornamentum iudicat.

1 CXV. Caesar ad alteram belli Delmatici molem ani-
mum atque arma contulit. In qua regione quali adiutore
legatoque fratre meo Magio Celere Velleiano usus sit,
ipsius patrisque eius praedicatione testatum est et amplissi-
morum donorum, quibus triumphans eum Caesar donavit,
2 signat memoria. Initio aestatis Lepidus educto hibernis
exercitu per gentis integras immunisque adhuc clade belli
et eo ferocis ac trucis tendens ad Tiberium imperatorem
et cum difficultate locorum et cum vi hostium luctatus,
magna cum clade obsistentium excisis agris, exustis aedi-
ficiis, caesis viris laetus victoria praedaque onustus per-
venit ad Caesarem, et ob ea quae si propriis gessisset
auspiciis, triumphare debuerat, ornamentis triumphalibus
consentiente cum iudicio principum voluntate senatus *do-
3 natus* est. Illa aestas maximi belli consummavit effectus:
quippe Perustae ac Daesitiates Delmatae situ locorum ac
montium, ingeniorum ferocia, mira etiam pugnandi scien-
tia et praecipue angustiis saltuum paene inexpugnabiles
non iam ductu, sed manibus atque armis ipsius Caesaris
tum demum pacati sunt, cum paene funditus eversi forent.
4 Nihil in hoc tanto bello, nihil in Germania aut videre maius
aut mirari magis potui, quam quod imperatori nunquam
adeo ulla opportuna visa est victoriae occasio, quam
damno amissi pensaret militis, semperque visum est glorio-
sum, quod esset tutissimum, et ante conscientiae quam
famae consultum nec unquam consilia ducis iudicio exer-
citus, sed exercitus providentia ducis rectus est.

Digitized by Google

CXVI. Magna in bello Delmatico experimenta virtu- 1
tis in multos ac difficilis locos praemissus Germanicus de-
dit; celebri etiam opera diligentique Vibius Postumus, vir 2
consularis, praepositus Delmatiae, ornamenta meruit trium-
phalia; quem honorem ante paucos annos Passienus et
Cossus, viri [quibusdam] diversis virtutibus celebres, in
Africa meruerant; sed Cossus victoriae testimonium etiam
in cognomen fili contulit, adulescentis in omnium virtutum
exempla geniti. At Postumi operum L. Apronius particeps
illa quoque militia eos, quos mox consecutus est, hono-
res excellenti virtute meruit. Utinam non maioribus expe- 3
rimentis testatum esset, quantum in omni re fortuna posset!
sed in hoc quoque genere abunde agnosci vis eius potest;
nam et *Ael. Lamia*, vir antiquissimi moris et priscam gra-
vitatem semper humanitate temperans, in Germania Illyri-
coque et mox in Africa splendidissimis functus ministeriis
non merito sed materia adipiscendi triumphalia defectus
est, et A. Licinius Nerva Silianus, P. Sili filius, quem virum
ne qui intellexit quidem abunde miratus est, * ne nihil
non optimo civi, simplicissimo duci perisset, praeferens
immatura * et fructu amplissimae principis amicitiae et
consummatione evectae in altissimum paternumque fasti-
gium imaginis defectus est. Horum virorum mentioni si 4
quis quaesisse me dicet locum, fatentem arguet; neque
enim iustus sine mendacio candor apud bonos crimini est.

CXVII. Tantum quod ultimam imposuerat Panno- 1
nico ac Delmatico bello Caesar manum, cum intra quin-
que consummati tanti operis dies funestae ex Germania
epistulae caesi Vari trucidatarumque legionum trium toti-
demque alarum et sex cohortium [*nuncium attulerunt*],
velut in hoc saltem tantummodo indulgente nobis fortuna,
ne occupato [*duce tantam cladem acciperemus, cui vindi-
candae nullum parem habebamus nisi Tiberium*] ducem.
Sed causa et persona moram exigit. Varus Quintilius in- 2
lustri magis quam nobili ortus familia, vir ingenio mitis,
moribus quietus, ut corpore ita animo immobilior, otio
magis castrorum quam bellicae adsuetus militiae; pecuniae
vero quam non contemptor, Syria, cui praefuerat, decla-

Digitized by Google

ravit, quam pauper divitem ingressus dives pauperem re-
3 liquit. Is cum exercitui, qui erat in Germania, praeesset,
concepit esse homines, qui nihil praeter vocem membra-
que haberent hominum, quique gladiis domari non pote-
4 rant, posse iure mulceri. Quo proposito mediam ingressus
Germaniam velut inter viros pacis gaudentis dulcedine
iurisdictionibus agendoque pro tribunali ordine trahebat
aestiva.

1 CXVIII. At illi, quod nisi expertus vix credat, in
summa feritate versutissimi natumque mendacio genus,
simulantes fictas litium series et nunc provocantes alter
alterum iniuria, nunc agentes gratias, quod ea Romana
iustitia finiret feritasque sua novitate incognitae discipli-
nae mitesceret et solita armis discerni iure terminarentur,
in summam socordiam perduxere Quintilium, usque eo,
ut se praetorem urbanum in foro ius dicere, non in me-
2 diis Germaniae finibus exercitui praeesse crederet. Tum
iuvenis genere nobilis, manu fortis, sensu celer, ultra
barbarum promptus ingenio, nomine Arminius, Sigimeri
principis gentis eius filius, ardorem animi vultu oculisque
praeferens, adsiduus militiae nostrae prioris comes, [*cum*]
iure etiam civitatis Romanae ius equestris consequens gra-
dus, segnitia ducis in occasionem sceleris usus est, haud
imprudenter speculatus neminem celerius opprimi quam qui
nihil timeret, et frequentissimum initium esse calamitatis
3 securitatem. Primo igitur paucos, mox pluris in societa-
tem consili recepit; opprimi posse Romanos et dicit et
persuadet; decretis facta iungit, tempus insidiarum con-
4 stituit. Id Varo per virum eius gentis fidelem clarique
nominis, Segesten, indicatur; [*at*] obstabant iam fata con-
siliis omnemque animi eius aciem praestrinxerant: quippe
ita se res habet, ut plerumque [qui] fortunam mutaturus
deus consilia corrumpat efficiatque, quod miserrimum est,
ut quod acciderit, etiam merito accidisse videatur et casus
5 in culpam transeat. Negat itaque se credere, speciemque
in se benevolentiae ex merito aestimare profitetur; nec
diutius post primum indicem secundo relictus locus.

1 CXIX. Ordinem atrocissimae calamitatis, qua nulla

Digitized by Google

post Crassi in Parthis damnum in externis gentibus gravior Romanis fuit, iustis voluminibus ut alii ita nos conabimur exponere; nunc summa deflenda est. Exercitus omnium 2
fortissimus, disciplina, manu, experientiaque bellorum inter Romanos milites princeps marcore ducis, perfidia hostis, iniquitate fortunae circumventus, cum ne pugnandi quidem aut egrediendi occasio iis, in quantum voluerant, data esset immunis, castigatis etiam quibusdam gravi poena, quia Romanis et armis et animis usi fuissent, inclusus silvis, paludibus, insidiis, ab eo hoste ad internecionem trucidatus est, quem ita semper more pecudum trucidaverat, ut vitam aut mortem eius nunc ira nunc venia temperaret. Duci plus ad moriendum quam ad pu- 3
gnandum animi fuit; quippe paterni avitique exempli successor se ipse transfixit. At e praefectis castrorum duo- 4
bus quam clarum exemplum L. Eggius, tam turpe Ceionius prodidit, qui, cum longe maximam partem absumpsisset acies, auctor deditionis supplicio quam proelio mori maluit. At Vala Numonius, legatus Vari, cetera quietus 5
ac probus, diri auctor exempli, spoliatum equite peditem relinquens fuga cum alis Rhenum petere ingressus est, quod factum eius fortuna ulta est; non enim desertis superfuit, sed desertor occidit. Vari corpus semiustum hostilis 6
laceraverat feritas, caput eius abscisum latumque ad Maroboduum et ab eo missum ad Caesarem gentilicii tamen tumuli sepultura honoratum est.

CXX. Reddatur verum L. Asprenati testimonium, 1
qui legatus sub avunculo suo Varo militans nava virilique opera duarum legionum, quibus praeerat, exercitum immunem tanta calamitate servavit matureque ad inferiora hiberna descendendo vacillantium etiam cis Rhenum sitarum gentium animos confirmavit; sunt tamen, qui ut vivos ab eo vindicatos, ita iugulatorum sub Varo occupata crediderint patrimonia hereditatemque excisi exercitus, in quantum voluerit, ab eo aditam. L. etiam Caedici, prae- 2
fecti castrorum, eorumque qui una circumdati Alisone immensis Germanorum copiis obsidebantur, laudanda virtus est, qui omnibus difficultatibus superatis, quas

Digitized by Google

inopia rerum intolerabilis, vis hostium faciebat inexsuperabilis, nec temerario consilio nec segni providentia usi speculatique opportunitatem ferro sibi ad suos peperere
3 reditum. Ex quo apparet Varum, sane gravem et bonae voluntatis virum, magis imperatoris defectum consilio quam virtute destitutum militum se magnificentissimumque
4 perdidisse exercitum. Cum in captivos saeviretur a Germanis, praeclari facinoris auctor fuit Caldus Caelius, *adulescens* vetustate familiae suae dignissimus, qui complexus catenarum, quibus vinctus erat, seriem, ita illas inlisit capiti suo, ut protinus pariter sanguinis cerebrique effluvio expiraret.

1 CXXI. His auditis revolat ad patrem Caesar; perpetuus patronus Romani imperi adsuetam sibi causam suscipit; mittitur ad Germaniam, Gallias confirmat, disponit exercitus, praesidia munit et se magnitudine sua, non fiducia hostis metiens, qui Cimbricam Teutonicamque militiam Italiae minabatur, ultro Rhenum cum exercitu
2 transgreditur. Arma infert, quae arcuisse pater et patria contenti erant; penetrat interius, aperit limites, vastat agros, urit domos, fundit obvios, maximaque cum gloria, incolumi omnium, quos transduxerat, numero in hiberna
3 revertitur. Eadem virtus et fortuna subsequenti tempore ingressi Germaniam imperatoris Tiberi fuit, quae initio fuerat. Qui contusis hostium viribus classicis peditumque expeditionibus, cum res Galliarum maximae molis accensasque plebis Viennensium dissensiones coërcitione magis quam poena mollisset, et senatus populusque Romanus postulante patre eius, ut aequum ei ius in omnibus provinciis exercitibusque esset, quam erat ipsi, decreto complexus esset, (etenim absurdum erat non esse sub illo, quae ab illo vindicabantur, et qui ad opem ferendam primus erat, ad vindicandum honorem non iudicari parem) in urbem reversus iampridem debitum sed continuatione bellorum dilatum ex Pannoniis Delmatisque egit trium-
4 phum. Cuius magnificentiam quis miretur in Caesare? fortunae vero quis non miretur indulgentiam? quippe omnis eminentissimos hostium duces non occisos fama

Digitized by Google

narravit, sed vinctos triumphus ostendit, quem mihi fratrique meo inter praecipuos praecipuisque donis adornatos viros comitari contigit.

CXXII. Quis non inter reliqua, quibus singularis 1 moderatio Ti. Caesaris elucet atque eminet, hoc quoque miretur, quod, cum sine ulla dubitatione septem triumphos meruerit, tribus contentus fuit? Quis enim dubitare 2 potest, quin ex Armenia recepta et ex rege praeposito, cuius capiti insigne regium sua manu imposuerat, ordinatisque rebus Orientis ovans triumphare debuerit? et Vindelicorum Rhaetorumque victor curru urbem ingredi? fractis deinde post adoptionem continua trienni militia Germaniae viribus idem illi honor et deferendus et recipiendus fuerit? et post cladem sub Varo acceptam ocius prosperrimo rerum eventu eadem excisa Germania triumphus summi ducis adornari debuerit? Sed in hoc viro 3 nescias, utrum magis mireris, quod laborum periculorumque semper excessit modum, an quod honorum temperavit.

CXXIII. Venitur ad tempus, in quo fuit plurimum 1 metus: quippe Caesar Augustus cum Germanicum nepotem suum reliqua belli patraturum misisset in Germaniam, Tiberium autem filium missurus esset in Illyricum ad firmanda pace, quae bello subegerat, prosequens eum simulque interfuturus athletarum certaminis ludicro, quod eius honori sacratum a Neapolitanis est, processit in Campaniam. Quamquam iam motus imbecillitatis inclinataeque 2 in deterius principia valetudinis senserat, tamen obnitente vi animi prosecutus filium digressusque ab eo Beneventi ipse Nolam petiit, et ingravescente in dies valetudine cum sciret, quis volenti omnia post se salva remanere accersendus foret, festinanter revocavit filium; ille ad patrem patriae expectato revolavit maturius. Tum 3 securum se Augustus praedicans circumfususque amplexibus Tiberi sui, commendans illi sua atque ipsius opera nec quicquam iam de fine, si fata poscerent, recusans, subrefectus primo conspectu alloquioque carissimi sibi spiritus, mox cum omnem curam fata vincerent, in sua

Digitized by Google

resolutus initia Pompeio Apuleioque consulibus septuagesimo sexto anno animam coelestem coelo reddidit.

1 CXXIV. Quid tunc homines timuerint, quae senatus trepidatio, quae populi confusio, quis orbis metus, in quam arto salutis exitique fuerimus confinio, neque mihi tam festinanti exprimere vacat neque cui vacat potest; id solum voce publica dixisse satis habeo: cuius orbis ruinam timueramus, eum ne commotum quidem sensimus tantaque unius viri maiestas fuit, ut nec bonis neque con-
2 tra malos opus armis foret. Una tamen veluti luctatio civitatis fuit, pugnantis cum Caesare senatus populique Romani, ut stationi paternae succederet, illius, ut potius aequalem civem quam eminentem liceret agere principem; tandem magis ratione quam honore victus est, cum quicquid tuendum non suscepisset, periturum videret, solique huic contigit paene diutius recusare principatum,
3 quam, ut occuparent eum, alii armis pugnaverant. Post redditum coelo patrem et corpus eius humanis honoribus, numen divinis honoratum primum principalium eius operum fuit ordinatio comitiorum, quam manu sua scriptam
4 divus Augustus reliquerat. Quo tempore mihi fratrique meo, candidatis Caesaris, proxime a nobilissimis ac sacerdotalibus viris destinari praetoribus contigit, consecutis, ut neque post nos quemquam divus Augustus, neque ante nos Caesar commendaret Tiberius.

1 CXXV. Tulit protinus et voti et consili sui pretium respublica neque diu latuit aut quid non impetrando pas-
2 suri fuissemus, aut quid impetrando profecissemus. Quippe exercitus, qui in Germania militabat praesentisque Germanici imperio regebatur, simulque legiones, quae in Illyrico erant, rabie quadam et profunda confundendi omnia cupiditate novum ducem, novum statum, novam quaerebant rempublicam; quin etiam ausi sunt minari daturos senatui, daturos principi leges; modum stipendi, finem militiae sibi ipsi constituere conati sunt; processum etiam in arma ferrumque strictum est et paene in ultimum gladiorum erupit impunitas defuitque qui contra
3 rempublicam duceret, non qui sequerentur. Sed haec

Digitized by Google

omnia veteris imperatoris maturitas multa inhibentis, ali-
qua cum gravitate pollicentis, inter severam praecipue
noxiorum ultionem et mitis aliorum castigationes brevi
sopiit ac sustulit. Quo quidem tempore ut pleraque *gnave* 4
Germanicus, ita Drusus, qui a patre in id ipsum plurimo
quidem igne emicans incendium militaris tumultus missus
erat, prisca antiquaque severitate usus, *minus* ancipitia
sibi timens quam exemplo perniciosa [et] his ipsis mili-
tum gladiis, quibus obsessus erat, obsidentis coërcuit,
singulari adiutore in eo negotio usus Iunio Blaeso, viro
nescias utiliore in castris, an meliore in toga, qui post
paucos annos proconsul in Africa ornamenta triumphalia
cum appellatione imperatoria meruit. At Hispanias exer- 5
citumque virtutibus celeberrimaque in Illyrico militia [*illu-
stris Messalinus*, *ut*] praediximus, cum imperio obtinens,
in summa [pace] quiete continuit, cum ei pietas rectis-
sima sentiendi et auctoritas quae sentiebat obtinendi su-
peresset. Cuius curam ac fidem Dolabella quoque, vir
simplicitatis generosissimae, in maritima parte Illyrici
per omnia imitatus est.

CXXVI. Horum sedecim annorum opera quis *uni-* 1
versa inserta oculis animisque omnium [in] partibus elo-
quatur? Sacravit parentem suum Caesar non imperio, sed
religione, non appellavit eum, sed fecit deum. Revocata 2
in forum fides, summota e foro seditio, ambitio campo,
discordia curia, sepultaeque ac situ obsitae iustitia, aequi-
tas, industria civitati redditae; accessit magistratibus au-
ctoritas, senatui maiestas, iudiciis gravitas; compressa
theatralis seditio, recte faciendi omnibus aut incussa vo-
luntas aut imposita necessitas; honorantur recta, prava
puniuntur; suspicit potentem humilis, non timet; ante-
cedit, non contemnit humiliorem potens. Quando annona 3
moderatior, quando pax laetior? Diffusa in orientis oc-
cidentisque tractus et quicquid meridiano aut septentrione
finitur pax augusta [per] omnis terrarum orbis angulos a
latrociniorum metu servat immunis; fortuita non civium
tantummodo, sed urbium damna principis munificentia
vindicat. Restitutae urbes Asiae, vindicatae ab iniuriis ma- 4

Digitized by Google

gistratuum provinciae; honor dignis paratissimus, poena in malos sera, sed aliqua; superatur aequitate gratia, ambitio virtute; nam facere recte civis suos princeps optimus faciendo docet, cumque sit imperio maximus, exemplo maior est.

1 CXXVII. Raro eminentes viri non magnis adiutoribus ad gubernandam fortunam suam usi sunt, ut duo Scipiones duobus Laeliis, quos per omnia aequaverunt sibi, ut divus Augustus M. Agrippa et proxime ab eo Statilio Tauro, quibus novitas familiae haud obstitit, quominus ad multiplicis consulatus triumphosque et com-
2 plura eveherentur sacerdotia. Etenim magna negotia magnis adiutoribus egent; *nam quae impar operi auctoritas*, ministeria deficit, interestque reipublicae, quod usu necessarium, et dignitate eminere, utilitatemque auctori-
3 tate muniri. Sub his exemplis Ti. Caesar Seianum Aelium, principe equestris ordinis patre natum, materno vero genere clarissimas veteresque et insignis honoribus complexum familias, habentem consularis fratres, consobrinos, avunculum, ipsum vero laboris ac fidei capacissimum, sufficiente etiam vigori animi compage corporis, singularem principalium onerum adiutorem in omnia habuit atque habet, virum severitatis laetissimae, hilaritatis priscae, actu otiosis simillimum, nihil sibi vindicantem eoque adsequentem omnia, semperque infra aliorum aestimationes se metientem, vultu vitaque tranquillum, animo exsomnem.

1 CXXVIII. In huius virtutum aestimatione iam pridem iudicia civitatis cum iudiciis principis certant, neque novus hic mos senatus populique Romani est putandi
2 quod optimum sit, esse nobilissimum. Nam et illi antiqui, qui ante primum bellum Punicum abhinc annos trecentos Ti. Coruncanium, hominem novum, cum aliis omnibus honoribus tum pontificatu etiam maximo ad principale extulere fastigium, et qui equestri loco natum Sp. Carvilium et mox M. Catonem, novum etiam Tusculo urbis inquilinum, Mummiumque Achaicum in consulatus, censuras et triumphos provexere, et qui C. Marium ignotae

Digitized by Google

originis usque ad sextum consulatum sine dubitatione
Romani nominis habuere principem, et qui M. Tullio tan-
tum tribuere, ut paene adsentatione sua quibus vellet
principatus conciliaret, quique nihil Asinio Pollioni ne-
gaverunt, quod nobilissimis summo cum sudore conse-
quendum foret, profecto hoc senserunt, in cuiuscunque
animo virtus inesset, ei plurimum esse tribuendum. Haec 3
naturalis exempli imitatio ad experiendum Seianum Cae-
sarem, ad iuvanda vero onera principis Seianum protu-
lit, senatumque et populum Romanum eo perduxit, ut
quod usu optimum intellegit, id in tutelam securitatis
suae libenter advocet.

CXXIX. Sed proposita quasi universa principatus 1
Ti. Caesaris *forma* singula recenseamus. Qua ille pru-
dentia Rhascupolim, interemptorem fratris sui fili Cotyis
consortisque eiusdem imperi, *Romam* evocavit? singu-
lari in eo negotio usus opera Flacci Pomponi, consularis
viri, nati ad omnia, quae recte facienda sunt, simplicique
virtute merentis semper, nunquam captantis gloriam.
Cum quanta gravitate ut senator et iudex, non ut prin- 2
ceps, [*et de rebus publicis sapienter consultat*] et causas
pressius audit? Quam celeriter ingratum et nova molien-
tem [*Drusum Libonem*] oppressit? Quibus praeceptis in-
structum Germanicum suum imbutumque rudimentis mi-
litiae secum actae domitorem recepit Germaniae? Quibus
iuventam eius exaggeravit honoribus, respondente cultu
triumphi rerum, quas gesserat, magnitudini? Quotiens 3
populum congiariis honoravit, senatorumque censum,
cum id senatu auctore facere potuit, quam libenter ex-
plevit, ut neque luxuriam invitaret neque honestam pau-
pertatem pateretur dignitate destitui? Quanto cum honore
Germanicum suum in transmarinas misit provincias? Qua 4
vi consiliorum suorum, ministro et adiutore usus Druso
filio suo, Maroboduum, inhaerentem occupati regni fini-
bus, pace maiestatis eius dixerim, velut serpentem ab-
strusam terrae salubribus consiliorum suorum medica-
mentis coëgit egredi? quam illum et honorate nec secure
continet? Quantae molis bellum principe Galliarum ciente 5

Digitized by Google

Sacroviro Floroque Iulio mira celeritate ac virtute compressit, ut ante populus Romanus vicisse se quam bellare cognosceret nunciosque periculi victoriae praecederet nuncius? Magni etiam terroris bellum Africum et cottidiano auctu maius auspiciis consiliisque eius brevi sepultum est.

1 CXXX. Quanta suo suorumque nomine exstruxit
opera? quam pia munificentia superque humanam evecta
fidem templum patri molitur? quam magnifico animi tem-
peramento Cn. quoque Pompei munera absumpta igni resti-
tuit? quicquid *enim* unquam claritudine eminuit, id veluti
2 cognatum censet tuendum. Qua liberalitate cum alias, tum
proxime incenso monte Coelio omnis ordinis hominum
iacturae patrimonio succurrit suo? Quanta cum quiete
hominum rem perpetui praecipuique timoris, supplemen-
3 tum, sine trepidatione delectus providet? Si aut natura
patitur aut mediocritas recipit hominum, audeo cum deis
queri: quid hic meruit, primum ut scelerata Drusus Libo
iniret consilia? deinde ut Silium Pisonemque tam [*sibi
quam patriae infestos haberet, quorum*] alterius dignitatem
constituit, auxit alterius? ut ad maiora transcendam,
quamquam et haec ille duxit maxima, quid, ut iuvenes
4 amitteret filios? quid, ut nepotem ex Druso suo? Do-
lenda adhuc retulimus; veniendum ad erubescenda est:
quantis hoc triennium, M. Vinici, doloribus laceravit
animum eius? quam diu abstruso, quod miserrimum est,
pectus eius flagravit incendio, quod ex nuru, quod ex
5 nepote dolere, indignari, erubescere coactus est! Cuius
temporis aegritudinem auxit amissa mater, eminentissima
et per omnia deis quam hominibus similior femina, cuius
potentiam nemo sensit nisi aut levatione periculi, aut
accessione dignitatis.

1 CXXXI. Voto finiendum volumen sit. Iuppiter Capitoline, et auctor ac stator Romani nominis Gradive Mars, perpetuorumque custos Vesta ignium, et quicquid numinum hanc Romani imperi molem in amplissimum terrarum orbis fastigium extulit, vos publica voce obtestor atque precor, custodite, servate, protegite hunc

Digitized by Google

statum, hanc pacem, ***hunc principem***, eique functo longissima statione mortali destinate successores quam serissimos, sed eos, quorum cervices tam fortiter sustinendo terrarum orbis imperio sufficiant, quam huius suffecisse sensimus, consiliaque omnium civium aut pia [*fovete aut opprimite impia.*] 2

Digitized by Google

RERUM INDEX.

A.

Acanthus in apparatu triumphi Pontici Iul. Caesaris adhibita 56, 2.
Accius, tragicus Rom. 1, 17, 1. 2, 9, 2.
Acerranis civitas data 1, 14, 4.
Achaei ex Laconica pulsi 1, 3, 1. a Q. Metello Macedonico fracti 1, 12, 1. a L. Mummio devicti 1, 13, 1. Achaei ad Pontum Euxinum 40, 1.
Achaia ab Achaeis occupata 1, 3, 1. fracta a Q. Metello Maced. 1, 12, 1. provincia facta a L. Mummio 1, 13, 2. 2, 38, 5. Achaia provincia 23, 2. S. Pompeio concessa 77, 2. a Velleio visa 101, 3.
Achaicus L. Mummius cognominatus 1, 13, 1. 2, 128, 2.
Achillas, Pompeii necandi auctor 53, 3. supplicio affectus 54, 1.
Achilles, Pyrrhi pater 1, 1, 3. auctor materni generis Alexandri M. 1, 6, 5.
Acidinus Manlius adoptavit Fulvii Flacci filium 2, 8, 2.
Actiacum bellum 86, 4. 88, 1.
Actium 84, 1. proelium apud Actium inter Octavianum et Antonium 2, 85.
Adduus C. Caesarem vulnerat in Armenia 102, 3.
adoptio Octavii per testamentum Caesaris 59, 1. C. et L. Caesaris Agrippae filiorum, ab Augusto facta 96, 1. Tiberii et Agrippae Postumi ab eodem 103, 2. et 104, 1.
Adriaticum mare 2, 43, 1.
Aeculanensis 2, 16, 1.
aedes ex marmore prima a Q. Metello Macedonico exstructa 1, 11, 5.
aedes vi millibus HS. conductae Aemilio Lepido a censoribus crimini datae 2, 10, 1. Velléii temporibus vix senatore dignae *ibid.*
Aegaei maris insulae ab Ionibus occupatae 1, 4, 3.
Aegeates. *vid.* Strato.
Aegisthus, frater patruelis Agamemnonis 1, 1, 2. 3.
Aegyptium mancipium 2, 53, 3.
Aegyptus ab Augusto stipendiaria facta 39, 2. eam petit Pompeius 53, 1.
Aelius Catus consul 103, 2.
Aelius Lamia 2, 116, 3.
Aelius Seianus 2, 127, 3. 128, 3.
Aemilius. *vid.* Lepidus.
Aemilius Sura de annis P. R. 1, 6, 6.
L. Aemilius Paullus, qui ad Cannas infeliciter pugnans obiit 1, 9, 3.
L. Aemilius Paullus, eius fil., consul Perseum regem devicit 1, 9, 3. 2, 38, 5. 40, 3. eius laus et triumphi 1, 9, 3. 5 sq. virtutes 1, 12, 3. 2, 5, 2. nepos 2, 10, 2 dictum memorabile 1, 10, 3 sqq.
Aenaria insula 2, 19, 4.
Aeoliorum migratio in Asiam et coloniae 1, 4, 4.
aerarium e manubiis auctum ab Aemilio Paullo 1, 9, 6. a Pompeio M. 40, 3. a I. Caesare 56, 2. aerarii reditus aucti a Iul. Caesare et Augusto 39, 2. publicae pecuniae fraudibus interceptae a C. Sentio Saturnino in aerarium regestae 92, 2.
Aeschylus poëta 1, 16, 3.
Aesernia colonia deducta 1, 14, 7.
Aesulum colonia deducta *ibid.*
Aetolia subacta 38, 5.
Afranius Terentii et Caecilii fere aequalis 1, 17, 1. togatis comoediis clarus 2, 9, 2.
Afranius, consularis, legatus Cn. Pompeii in Hispania 48, 1. 50, 4.
Africa 1, 2, 4. 12, 3. 15, 4. 2, 4, 2. 11, 2. 19, 4. 40, 5. 53, 1. 55, 1. 80, 1. 116, 2. 3. 125, 4. primum intrata a Regulo 2, 38, 2. a P. Scipione Aemiliano provincia facta *ibid.*
Africanus, P. Scipio maior 1, 10, 3. 1, 12, 3. eius filius adoptavit Paulli Aemilii filium *ibid.* 1, 12, 3. Africanus hic Scipio Aemilianus cognominatus 1, 13, 2. sub hoc apud Numantiam Lucilius poëta, Marius et Iugurtha stipendia fecerunt 2, 9, 4. *Cf.* Scipiones.
Africum bellum 54, 2. 129, 5. Africi triumphi I. Caesaris apparatus ex ebore 56, 2.
Africus ventus lacerat Octaviani classem 79, 3.

Digitized by Google

Agamemnon tres urbes in Creta condidit 1, 1, 2. occiditur *ibid.*
ager Campanus a Iul. Caesare divisus 44, 4. 45, 2. agri possessoribus erepti et veteranis divisi a triumviris 74, 2. 75, 1.
agricultura ab Augusto revocata 98, 4.
M. Agrippa 69, 5. Octaviano consulit 59, 5. eius ingenium et mores 79, 1. classem et exercitum Octaviano parat et exercet *ibid.* et 2. apud Mylas cum Sex. Pompeio prospere pugnat *ibid.* 4. improspere apud Tauromenium *ibid.* exuit Pompeium navibus *ibid.* 5. classica corona primus donatus est 81, 3. Leucadem, Patras, Corinthum expugnat 84, 3. Antonium bis classe superat *ibid.* praeest classi in proelio Actiaco 85, 2. Augusto carus 2, 88, 2. 90, 1. adiutor eius eique aequatus 2, 127, 1. ad consulatum III. et tribuniciam potestatem evectus 2, 90, 1. Hispanias pacat *ibid.* ob contentiones cum M. Marcello secedit in Asiam 2, 93, 1. 2. reversus Iuliam Augusti filiam ducit *ibid.* moritur 2, 96, 1. novus homo *ibid.* 2, 127, 1. Tiberii socer 2, 96, 1. eius filii *ibid.* Pannonicum bellum ab eo inchoatum *ibid.* 2.
M. Agrippa Postumus, eius filius, ab Augusto adoptatus 2, 104, 1. 112, 7. animum Augusti sibi alienavit 2, 112, 7. occisus *ibid.*
Alba 1, 11, 1. colonia deducta 1, 14, 5.
Albania a Cn. Pompeio penetrata cum victoria 2, 40, 1.
Albis fines Semnonum et Hermundurorum praeterfluit 2, 106, 2. quantum distet a Rheno *ibid.* classis Romana ex Oceano eo subvecta *ibid.* 3.
Alcmaeon ultimus archontum Atheniensium perpetuorum 1, 8, 3.
Alcman poëta Laco non fuit 1, 18, 2.
Alesia a I. Caesare capta 2, 47, 1.
Aletes, Hippotis filius, sextus ab Hercule 1, 3, 3. 13, 1.
Alexander, M., septimus decimus a Carano, genus ab Hercule et Achille derivabat 1, 6, 5. eius effigies cum equitibus ad Granicum occisis a Lysippo statua expressa 1, 11, 4. ebrietati et iracundiae deditus 2, 41, 1. I. Caesari comparatur *ibid.*
Alexandrea 1, 10, 1. 14, 4. 2, 53, 1. 82, 4. 87, 1.
Alexandrini triumphi I. Caesaris apparatus e testudine 2, 56, 2.
Aliso, castellum Germaniae 2, 120, 2.
Allobroges 2, 10, 2.
Allobrogicus. *vid.* Fabius.
Alpes 2, 6, 2. 12, 4. 5. 63, 1. feris multisque nationibus celebres 2, 90, 1. hieme obstructae 2, 105, 3. Italiam terminant 2, 109, 2.
Alsium colonia deducta 1, 14, 7.
Altinum oppidum 2, 76, 2.
ambitus a Pompeio Magno Cos. III. coërcitus 2, 47, 3.
amnestia Athenis olim decreta, post I. Caesaris necem auctore Cicerone comprobata a senatu 2, 58, 2.
T. Ampius, trib. pl. de Pompeio honorando legem tulit 2, 40, 4.
Amyntas, rex (Galatiae) ab Antonio ad Octavianum transfugit 2, 84, 2.
Anchises, Iuliae gentis auctor 2, 41, 2.
Andrus insula ab Ionibus occupata 1, 4, 3.
L. Anicius de Gentio Illyriorum rege triumphat 1, 9, 5. 6.
Annia, Cinnae uxor, deinde M. Pisonis 2, 41, 2. ab hoc in Sullae gratiam dimissa *ibid.*
Annius. *vid.* Milo.
annona gravis Romae per Sex. Pompeium 2, 77, 1. annonam levat Tiberius quaestor 2, 94, 3. moderatior sub Tiberio Imperatore 2, 126, 3.
Antiochinum bellum 2, 39, 2.
Antiochus Epiphanes Olympieum Athenis inchoavit 1, 10, 1. Ptolemaeum (Philometorem) obsidet *ibid.* a M. Popilio Laenate abstinere Aegypto iussus *ibid.*
Antiochus (Magnus) a L. Scipione Asia privatus 2, 38, 5.
Antistius aedilicius a Damasippo praetore trucidatus 2, 26, 2. 88, 3. *Cf.* Calpurnia.
Antistius Vetus, propraetor Hispaniae 2, 43, 3.
Antistius Vetus, eius nepos, consularis et pontifex *ibid.*
C. Antistius, legatus Augusti in Hispania 2, 90, 4.
Antonianae partes 2, 84, 2. Antoniana classis *ibid.* 3.
C. Antonius, M. triumviri frater, cui M. Brutus legiones in Macedonia extorsit 2, 69, 3.
L. Antonius, eius frater, consul, bellum Perusinum movet 2, 74, 2. Perusia capta, ab Octaviano dimittitur *ibid.* 4.
M. Antonius, (triumviri avus) orator 2, 9, 1. Marii Cinnaeque iussu confossus 2, 22, 3.
M. Antonius, eius filius, praetor, contra piratas orae maritimae, qua

Digitized by Google

patebat imperium Rom., praefectus 2, 31, 2. 3.
M. Antonius, eius filius, triumvir constituendae reip. 2, 65, 2. 88, 1. audacissimus 2, 56, 4. ebrietati deditus 2, 63, 1. virtutum non plane expers 2, 74, 2. bonus imperator 2, 63, 1. cum Caesare consul 2, 56, 4. diadema huic in Lupercalibus imponit *ibid.* a M. Bruto servatur 2, 58, 2. interfectoribus Caesaris tuto descendendi de Capitolio fidem dat *ibid.* superbe excipit Octavianum et insidiarum arguit 2, 60, 3. eius et Dolabellae consulum furens dominatio *ibid.* 4. 2, 61, 1. Iul. Caesaris pecuniam ad aedem Opis depositam occupat, commentarios corrumpit 2, 60, 4. Galliam D. Bruto armis eripere statuit *ibid.* 5. eius odium Octaviani *ibid.* legionibus e Macedonia accitis privatur 2, 61, 2. ad Mutinam profligatur *ibid.* 4. 73, 2. cum Lepido se iungit in Gallia 2, 63, 1. hostis iudicatus *ibid.* 2. 64, 4. D. Brutum per emissarios iugulat 2, 64, 1. a Cicerone orationibus pessime notatus *ibid.* 2. Octaviano pacis conditiones offert 2, 65, 1. triumviratu inito ei privignam despondet *ibid.* 3. a Velleio ob Ciceronem proscriptum graviter accusatus 2, 66, 3 sq. L. Caesarem avunculum proscribit 2, 67, 3. in Macedoniam cum M. Bruto et Cassio bellaturus traiicit 2, 70, 1. Orientis provincias obit 2, 74, 1. Domitii classe firmior fit 2, 76, 2. in Italiam adversus Octavianum pervenit *ibid.* 3. apud Brundusium paciscitur cum eo *ibid.* pacem apud Misenum cum Sex. Pompeio init 2, 77, 1. Octaviam ducit 2, 78, 1. Sex. Pompeium contra fidem datam iugulari iubet 2, 79, 2. 87, 2. a Parthis clade adfectus 2, 82, 1—3. 91, 1. Artavasden, Armeniae regem, catenis aureis vincit *ibid.* Cleopatrae amore corruptus patriae bellum inferre statuit *ibid.* 4. Bacchi nomen et habitum assumit *ibid.* 5. eius vires et classis apud Actium 2, 84, 2. debilitatus desertione *ibid.* sq. et Agrippae virtute victus *ibid.* 3. Cleopatram fugientem sequitur, milites deserit 2, 85, 3 sq. Alexandreae se interimit 2, 87, 1.
Iulus Antonius, triumviri fil. adulter Iuliae, se interimit 2, 100, 4.
Apollinis Pythii responsum Lacedaemoniis datum 1, 2, 2.
Apollinis templum cum porticu ab Augusto exstructum 2, 81, 3.
Apollonia, sedes studiorum Augusti 2, 59, 4.
apparatus triumphorum Iul. Caesaris e varia materia pretiosa 2, 56, 2.
Appius Claudius Crassus Caeci fil. consul 1, 14, 6.
Appius Claudius Caudex, consul 1, 12, 5. primus traiecit in Siciliam 2, 38, 2.
Appius Claudius Pulcher, Ti. Gracchi socer, consularis, triumvir agris dividendis 2, 2, extr.
Appius Claudius, Iuliae adulter 2, 100, 5.
L. Apronius 2, 116, 2.
L. Apuleius Saturninus, trib. pl. Q. Metellum Numidicum civitate expulit 2, 15, 4. necatus 2, 12, 6.
Sex. Appuleius consul 2, 123, 3.
Apulia 2, 25, 1.
Aquae Sextiae, a Sextio Calvino conditae 1, 15, 4. Teutoni ibi a Mario victi 2, 12, 4.
Aquileia, colonia condita 1, 15, 2.
M'. Aquilius Aristonicum in triumpho duxit 2, 4, 1. consul 2, 4, 5.
M'. Aquilius, eius fil., a Mytilenaeis proditus 2, 18, 1.
Arbaces, Medus. vid. Pharnaces.
Archilochus poëta 1, 5, 1.
archon primus Atheniensium quis fuerit? 1, 2, 4. archontes perpetui fuerunt usque ad Charopem *ibid.* decennales quando coeperint? 1, 8, 3. quando annui? *ibid.*
argentum rasile apparatus triumphi Iul. Caesaris materies 2, 56, 2.
Argi 1, 6, 5.
Argivus nemo orator 1, 18, 2.
Aricini in civitatem recepti 1, 14, 2.
Ariminum colonia condita 1, 14, 6.
Aristodemus 1, 2, 1.
Aristonicus Asiam occupat 2, 4, 1. Crassum Mucianum, proconsulem, interemit *ibid.* victus et captus a M. Perperna *ibid.* 2, 38, 5. a M'. Aquilio in triumpho ductus 2, 4, 1. necatus *ibid.*
Aristophanes poëta 1, 16, 3.
Aristoteles, Socraticus *ibid.* 4.
Armenia 2, 33, 1. 100, 1. a Pompeio M. bello petita 2, 37, 2. Tigrani in pace relicta *ibid.* 4. a M. Antonio intrata et rege privata 2, 82, 2 et 3. a Tiberio, Augusti privigno, in potestatem P. R. redacta et Tigrani data 2, 94, 2. 104, 5. 122, 2. a C. Caesare, Agrippae filio, bello petita 2, 102, 3.

Digitized by Google

Arminius, Cheruscus 105, 1. Sigimeri filius 118, 2. eius ingenium et mores *ibid.* coniurationem Germanorum in Varum conflat *ibid.*
L. Arruntius per Sex. Pompeium reip. restitutus 2, 77, 3. apud Actium laevum classis Octavianae cornu ducit 2, 85, 2. Socium Octaviano reconciliat 2, 86, 3.
Artagera, Armeniae urbs, apud quam C. Caesar graviter vulneratus est 2, 102, 3.
Artavasdes, Armeniae rex, ab Antonio catenis aureis vinctus 2, 82, 3. Artavasdi alii regnum a Tiberio eripitur 2, 94, 2.
Artorius, medicus, orat Octavianum apud Philippos, ne in castris remaneat 2, 70, 1.
Arverni 2, 10, 2.
Asculani belli Italici auctores 2, 15, 1.
Asculum a Cn. Pompeio, Magni patre, captum 2, 21, 1.
Asia 1, 4, 1. 3. 2, 18, 1. 23, 2. 6. 33, 1. 40, 5. 42, 2. 3. 69, 2. 79, 5. 92, 2. 93, 2. 98, 1. 101, 3. 126, 4. provincia, ab Attalo populo Rom. hereditate relicta 2, 4, 1. a L. Scipione Antiocho erepta, ab Attalis possessa, a M. Perperna tributaria facta 2, 38, 5.
Asiaticum imperium ab Assyriis ad Medos translatum 1, 6, 1.
Asinius Herius 2, 16, 1.
Asinius Pollio, orator 2, 36, 2. Pompeianis partibus infestus, Iulianis fidus, M. Antonio exercitum tradit 2, 63, 3. praetorius adversus Sex. Pompeium in Hispania bellum gerit 2, 73, 1. M. Antonio deditissimus Venetiam in eius potestate retinet, et Cn. Domitium ei iungit 2, 76, 2. post pacem Brundusinam nullius se partibus miscet 2, 86, 4. dictum eius *ibid.* homo novus ad summos honores evectus 2, 128, 2.
L. Asprenas, Vari legatus, servavit partem exercitus eius 2, 120, 1. patrimonia militum sub Varo iugulatorum occupavit *ibid.*
Assyrii imperio Asiae a Medis privati 1, 6, 1.
asylum a Romulo factum 1, 8, 6.
Athenae 1, 2, 4. ibi rex ultimus Codrus 1, 2, 2. primus archon Medon 1, 2, 3. archontes decennales et annui 1, 8, 3. Athenas Pelasgi commigravere 1, 3, 1. Athenis profecti Iones 1, 4, 3. Athenis Olympieum ab Antiocho Epiph. inchoatum 1, 10, 1. Athenae Graecarum civitatum solae eloquentia et ingeniis floruerunt 1, 18, 1. a Sulla Mithridati ereptae 2, 23, 3. 4.
Athenienses 1, 2, 3. 18, 1. Chalcida et Eretriam in Euboea condunt 1, 4, 1. Atheniensium in bello Mithridatico in Romanos fides 2, 23, 4. eorum decretum de oblivione rerum praeteritarum 2, 58, 2.
Atia Iuliae I. Caesaris sororis filia 2, 59, 2. coll. 1. Augusti mater *ibid.* 2, 60, 1.
C. Atilius Serranus cos. sub quo Pompeius natus est 2, 53, 5.
Atreus Pelopi patri ludos funebres Olympicos instituit 1, 8, 2.
Attalus Asiam populo R. hereditariam reliquit 2, 4, 1. Attali reges 2, 38, 5.
Attici 1, 2, 2. 3. 4, 1. fines 1, 2, 4. Attica fides in proverbium abiit 2, 23, 4. urbs Attica 1, 18, 1.
Attuarii a Tiberio subacti 2, 105, 1.
Aventinus mons, in quo Flaccus, C. Gracchi socius, iugulatus 2, 6, 5.
Avernus lacus, in quo classis adversus Sex. Pompeium fabricata 2, 79, 2.
Augusta, Liviae cognomen 2, 71, 3.
Augusta pax 2, 126, 3.
Augustus (*cf.* Octavius) nascitur Cicerone consule 2, 36, 1. id cognomen sententia Planci accipit 2, 91, 1. Aegyptum stipendiariam fecit 2, 39, 2. signa Rom. a Parthis capta recipit *ibid.* in eum coniurant L. Murena et Fannius Caepio *ibid.* 2. et Egnatius Rufus *ib.* 3. in Orientem profectus ad ordinandas res 2, 92, 1. Tiberium et Drusum adversus Rhaetos et Vindelicos mittit 2, 95, 1. Caium et Lucium Agrippae filios adoptat 2, 96, 1. in Gallias proficiscitur 2, 97, 1. bellum Germanicum Druso delegat *ibid.* 2. deinde post Drusi mortem Tiberio *ibid.* 4. Tiberium ad tribuniciam potestatem evexit 2, 99, 1. consul XIII. Martis ultoris templum dedicat, ludos gladiatorios et naumachiam edit 2, 100, 2. C. Caesarem in Syriam misit 2, 101, 1. ei M. Lollium moderatorem iuventutis addit 2, 102, 1. Tiberium Rhodo reversum adoptat 2, 103, 1 sqq. et M. Agrippam Postumum 2, 104, 1. Tiberium in Germaniam mittit *ibid.* 2. bello Pannonico et Delmatico territus exercitum cogit et senatorum equitumque operas exigit 2, 110, 6. 7. Tiberium in Germaniam ablegat 2, 120, 1. aequari sibi in omnibus a S. P. Q. R. postulat 2, 121, 1. prosequens Tiberium in

ASHMOLEAN OXFORD

Digitized by Google

Illyricum missum, in Campania Nolae obiit 2, 123, 1-3. ante obitum cum Tiberio de republica colloquitur *ibid.* 3. ordinationem comitiorum sua manu perscripserat 2, 124, 3. Velleium et fratrem ad praeturam commendat *ibid.* 4. consecratur a Tiberio *ibid.* 126,.1. M. Agrippa et Statilio Tauro adiutoribus usus est 2, 127, 1. claudit Ianum geminum 2, 38, 3.
Aurelius Cotta. *vid.* Cotta. Scaurus a Cimbris trucidatus 2, 12, 2.
Auximum, colonia deducta 1, 15, 3.

B.

Babylon a Nino et Semiramide condita 1, 6, 2.
Bacchi habitus ab Antonio assumptus 2, 82, 4.
Bagienni 1, 15, 5.
Balbi, Corn., ausum temerarium 2, 51, 2.
balneum a Tiberio in castris ad valetudinem militum adhibitum 2, 114, 2.
Bathinus fluvius 2, 114, 4.
Batones Pannoniorum et Delmatarum duces 2, 110, 4. Bato se dedit Romanis 2, 114, 4.
bella civilia xx annos durant 2, 48, 3. 89, 3. eorum damna ab Augusto resarcita 2, 89, 3 sq.
bellum *Actiacum* 2, 84-86. 88, 1. *Africum* Caesaris adversus Pompeianos 2, 54, 2. 55, 1 sq. sub Tiberio (adversus Tacfarinatem) 2, 129, 5. *cf.* 125, 5. *Alexandrinum* a Iul. Caesare gestum 2, 54, 1. ab Octavio adversus Cleopatram et Antonium 2, 87, 1. 88, 1. *Antiochinum* 2, 39, 2. *Catilinarium* 2, 35, 3. *Cimbricum* et Teutonicum 2, 12, 2-5. 19, 3. 22, 3. *civile* inter Marium et Sullam 2, 18, 4-23, 3. 24, 3-28. inter Caesarem et Pompeium 2, 48-55. inter Antonium et Octavianum apud Mutinam 2, 60, 5 et 61. apud Actium 2, 84 sqq. inter Sext. Pompeium et Octavianum 2, 79. inter eundem et Lepidum 2, 80. *Delmaticum* 2, 90, 1. *Delmaticum* et *Pannonicum* 2, 110-116. *Gallicum* sub Caesare 2, 46, 1. 47, 1. *Germanicum* a Druso 2, 97, 2. a Tiberio 2, 97, 4. 104-107. 121, 1. a Germanico gestum 2, 123, 1. 129, 2. *Geticum* 2, 59, 4. *Hispaniense* a Scipionibus contra Poenos administratum 2, 38, 4, 90, 2 sq. a Iul. Caesare contra Pompeii legatos 2, 50, 2 sqq. contra Pompeii filios 2, 55, 2 sqq. sub Augusto 2, 38, 4. 90, 1 et 4. *Italicum* s. sociale 2, 15, 1. 16, 3. 17, 1. 3. 29, 1. *Iugurthinum* 2, 11, 2. 12, 1. *Mithridaticum* a Sulla gestum 2, 18, 1. 2. 23, 3 sqq. a Lucullo 2, 33, 1. a Pompeio M. 2, 37, 1 sqq. 40, 1. *Mutinense* 2, 60, 5 et 61. *Nolanum* 2, 17, 1. 18, 4. *Numantinum* 2, 1, 3 sqq. 4, 2 sq. 90, 3. *Pannonicum* 2, 96, 2. Pannonicum et Delmaticum 2, 110-116. *Parthicum* per Crassum gestum 2, 46, 2 sqq. a Iul. Caesare paratum 2, 59, 4. per Antonium 2, 78, 1 sq, 82, 1-4. per C. Caesarem gestum 2, 101. coll. 100, 1. *Perusinum* 2, 74. 2 sqq. *Philippense* 2, 70. 71. *Piraticum* 2, 31. 32. 33, 1. *Ponticum* cum Pharnace 2, 55. 2. *Punicum* tertium 1, 12, 2 sqq. *Pyrrhi* 2, 17, 2. *Rhaeticum* et *Vindelicium* 2, 95, 2. *Sertorianum* 2, 29, extr. 30, 1. 5. *Spartacium* 2, 30, 5. *Thracium* 2, 98, 1 sq. *Viriathicum* 2, 1, 3. 90, 3.
Beneventum, colonia deducta 1, 14, 6. Augustus ibi a Tiberio digreditur 2, 123, 2.
Bestia. *vid.* Calpurnia.
Bibulus collega Caesaris in consulatu 2, 44, 5.
Bithynia a Nicomede populo Rom. hereditate relicta 2, 4, 1. 39, 2. 42, 3.
Blaesus Iunius, seditionem legionum Illyricarum coërcuit 2, 125, 4. proconsul Africae triumphalia et imperatorium nomen meruit *ibid.*
Bocchus, rex 2, 12, 1.
Boeotia 2, 23, 3.
Boiohoemum, regio, quam colebat Maroboduus 2, 109, 3.
Bononia, colonia deducta 1, 15, 2.
Bovillae, circa quas Clodius interfectus 2, 47, 4.
Britannia, a Caesare bis penetrata 2, 46, 1. 47, 1.
Bructeri 2, 105, 1.
Brundusina pax 2, 76, 3. 86, 4.
Brundusium, colonia deducta 1, 14, 7. huc prosequitur Caesar Pompeium 2, 50, 1. ibi Sulla appellitur 2, 24, 3. Octavius 2, 59, 5. legiones 2, 61, 2.
Brutiana castra 2, 72, 5. 76, 2. 78, 1. Brutianae partes 2, 74, 1.
D. Brutus Gallaeci cognomen meret 2, 5, 1.
D. Brutus inter coniuratos in Caesarem 2, 56, 3. 64, 1. familiarissimus Caesaris et ab eo honoribus ornatus *ibid.* consul designatus 2, 58, 1. 60, 5. cum Planco 2, 63, 3. eius gladia-

Digitized by Google

tores 2, 58, 2. ei Galliam provinciam decretam Antonius eripere statuit 2, 60, 5. obsidione liberatur 2, 61, 4. triumphus ei decernitur 2, 62, 4. proditus et desertus a Planco 2, 63, 3. 64, 1. iugulatur ab Antonii emissariis 2, 64, 1. 87, 3.

M. Brutus Pharsalica pugna a Caesare servatus 2, 52, 4. auctor coniurationis in Caesarem 2, 56, 3. tum praetor 2, 58, 1. Capitolium cum coniuratis occupat *ibid.* 2. Antonium a nece servavit *ibid.* occupat cum Cassio provincias 2, 62, 2. SCto provinciis, imperio et laude ornatus *ibid.* eius et Cassii edictum *ibid.* 3. Italiam deserunt *ibid.* eorum acta a senatu comprobata *ibid.* 4. a Cicerone laudibus elati 2, 65, 1. C. Antonio et Vatinio legiones extorquet 2, 69, 3. damnatus lege Pedia *ibid.* 5. Lycios devicit *ibid.* 6. in Macedoniam traiicit *ibid.* eius clementia *ibid.* acie Philippensi Octavii castra capit 2, 70, 1. vincitur et occidi a Stratone se iubet *ibid.* 4. 87, 3. eius aetas et virtutes 2, 72, 1. cum Cassio comparatur *ibid.* 2. orator 2, 36, 2.

Buxentum, colonia facta 1, 15, 3.

Byzantium, Milesiorum colonia 2, 7, 5.

C.

Caeciliae familiae Metellorum claritudo 2, 11, 3.

Caecilius comicus 1, 17, 1.

A. Caecina Tiberio bello Delmatico et Pannonico auxilia adducit 2, 112, 4.

L. Caedicii virtus 2, 120, 2.

Caelius. *vid.* Caldus et Coelius.

Caepio consul a Cimbris fusus 2, 12, 2.

Caepio, Fannius, Augusto insidiatur 2, 91, 2. 93, 1.

Q. Caepio, Servilius, Viriathum fraude interimit 2, 1, 3.

Caepionis censoris severitas 2, 10, 1.

C. Caesar Strabo, orator 2, 9, 1.

C. Iulius Caesar, eius ortus, ingenium et mores 2, 41, 1 sq. Alexandro comparatur *ibid.* Cinnae gener, Sullam fugit *ibid.* 2. a piratis captus *ibid.* 3. redemptus piratas privatus aggressus, captos cruci affigit 2, 42, 2 sqq. a Cinna flamen Dialis puer creatus 2, 43, 1. ad pontificatum ineundum Italiam petit *ibid.* 1 sq. acta eius ante consulatum *ibid.* 3. consulatus nobilis 2, 41, 1. 44. societas potentiae cum Pompeio et Crasso inita 2, 44, 1 sq. lex de agro Campano *ibid.* 4. Galliae in quinquennium ei decretae *ibid.* de Cicerone per Clodium oppresso suspectus 2, 45, 2. eius res in Gallia gestae 2, 39, 1. 46, 1. 47, 1. provinciae ei prorogatae *ibid.* 2. exercitum dimittere iussus 2, 48, 1. 30, 3. pacis conditiones ab eo latae spernuntur *ibid.* 4. 49, 5. C. Curionem, trib. pl., corrumpit 2, 48, 3. Rubiconem transit 2, 49, 4. Domitium, Corfinio capto, dimittit 2, 50, 1. Pompeium persequitur Brundusium *ibid.* Romam pervenit *ibid.* Pompeii legatos in Hispania vincit et dimittit *ibid.* 3. in Graeciam transmittit 2, 51, 1 sq. eius in obsidendo Pompeio inopia *ibid.* varia fortuna *ibid.* 3. apud Pharsalum confligit 2, 52, 1 sqq. clementia in Brutum *ibid.* 4 sq. consul II. 2, 53, 3. Alexandriae bellum gerit, et Pompeii interfectores punit 2, 54, 1. Pompeii partes in Africa vincit 2, 55, 1. in Hispania *ibid.* 2. 4. atrox eius ibi fortuna *ibid.* 3 sq. quinque triumphos agit et ludos edit 2, 56, 1 sq. interficitur in curia *ibid.* 3. unde invidia ei illata sit *ibid.* 4. necis praesagia 2, 57, 1 sqq. testamentum apertum 2, 59, 1. Octavium adoptavit *ibid.* 60, 1 sq. eius clementia in victos 2, 52, 6. 55, 2. 56, 3. inter oratores 2, 36, 2. statua equestri honoratus 2, 61, 3.

C. Caesar, Agrippae filius, ab Augusto adoptatus 2, 96, 1. virilem togam sumit 2, 99, 1. in Syriam missus 2, 101, 1. Tiberium convenit *ibid.* ambigue se gerit *ibid.* cum rege Parthorum paciscitur *ibid.* 2. 4. Armeniam ingreditur 2, 102, 3. per insidias vulneratur *ibid.* Romam regredi recusat *ibid.* 4. in Lycia moritur *ibid.* 5. 103, 1. 2.

L. Caesar, eiusdem Agrippae filius, ab Augusto adoptatus 2, 96, 1. maturus sub Tiberii secessum 2, 99, 1. Massiliae moritur 2, 102, 5. 103. 1. 2.

L. Caesar, consul, sub quo bellum sociale erupit 2, 15, 1.

L. Caesar, M. Antonii avunculus, proscriptus ab eo 2, 67, 2.

Caesetius Flavus, trib. pl. intempestive liber in Caesarem, a rep. remotus 2, 68, 3.

Calabria 2, 25, 1.

Calatia, unde Octavianus veteranos excivit 2, 61, 1.

Caldus Caelius, a Germanis captus, il-

Digitized by Google

lisis capitis catenis, se interimit 2, 120, 4.
Cales, colonia deducta 1, 14, 3.
Calidius, orator 2, 36, 2.
Calpurnia, Calpurnii Bestiae filia, interfecto Antistio marito se interficit 2, 26, 3. 88, 4.
Calpurniae, Caesaris uxoris, somnium 2, 57, 2.
L. Calpurnius Cos. 2, 2, 1.
Calvinus. *vid.* Domitius.
Calvus, orator 2, 36, 2.
Camelus, in cuius hospitio D. Brutus interficitur 2, 64, 1.
Campaniam Cinna petit 2, 20, 3. Sulla 2, 25, 1. in ea aegrotat Pompeius 2, 48, 2. bellum in ea a Ti. Claudio Nerone motum 2, 75, 1. 76, 1. illuc Augustus proficiscitur 2, 123, 1.
Campanis civitas data 1, 14, 3. bello Punico ademta 2, 44, 4. colonia a Caesare consule in eorum agrum deducta *ibid.* 45, 2. ab Augusto suppleta 2, 81, 2. Campani pro agris novis colonis concessis reditibus et aqua remunerati ab eodem *ibid.* eorum princeps 2, 16, 2.
candidati Caesaris 2, 124, 4.
Canidius apud Actium copiarum Antonii terrestrium dux 2, 85, 2. earum desertor *ibid.* 5. eius exitus Alexandriae 2, 87, extr.
Caninifati 2, 105, 1.
L. Caninius Gallus, consul cum Augusto 2, 100, 2.
Cannae 1, 9, 3.
Cannutius, trib. pl. Antonium lacerat 2, 64, 2.
Capito, Velleii patruus 2, 69, 5.
Capitolinus clivus, ubi Tib. Gracchus occisus 2, 3, 2.
— Iupiter 2, 131, 1.
Capitolium, porticu a Scipione Nasica ornatum 2, 1, 2. 3, 1. ab interfectoribus Caesaris occupatum 2, 58, 2.
Cappadocia 2, 39, 3.
Capua a Tuscis condita 1, 7, 2. a Romanis capta *ibid.* 4. apud eam Sulla vincit 2, 25, 2. Spartacus inde profugit 2, 30, 5. in praefecturae formam redacta 2, 44, 4.
Caranus, ex Herculis posteris, Argis profectus in Macedoniam 1, 6, 5.
Carbo, trib. pl. 2, 4, 4. Papirius, orator 2, 9, 1.
— a Cimbris fusus 2, 12, 2.
— consul, Cinna collega interfecto, solus 2, 24, 5. consul III. cum Mario, fil. 2, 26, 1. 27, 1.
C. Carbo, praetorius, interfectus 2, 26, 2.
Carinae, ubi Pompeii M. aedes, ab Antonio occupatae 2, 77, 1.
Carnuntum 2, 109, 3.
Carseoli, colonia 1, 14, 5.
Carthago condita 1, 6, 4. diruta a Scipione 1, 12, 2. 5. 2, 4, 3. 38, 2. imperii Rom. aemula 1, 12, 5. 2, 1, 1. M. Catonis auctoritate deleta 1, 13, 1. ea deleta disciplina Rom. degenerat 2, 1, 1. prima colonia extra Italiam condita 1, 15, 4. 2, 7, 6. Tyro potentior 2, 7, 5. eius ruinae 2, 19, 4.
Carvilius Spurius, novus homo 2, 128, 2.
Casilinum 2, 61, 1.
Cassianae partes 2, 74, 1.
Cassius censor theatrum molitur 1, 15, 3.
— Longinus, cos. 1, 15, 4. censor severus 2, 10, 1.
C. Cassius, Crassi quaestor, eius legiones e clade servat et Syriam tuetur 2, 46, 4. coniurationis in Caesarem cum Bruto auctor 2, 56, 3. tum praetor 2, 58, 1. Antonium cum Caesare interimendum censuerat *ibid.* 2. Capitolium occupat cum coniuratis *ibid.* *cf.* M. Brutus. Dolabellam ad mortem compellit 2, 69, 2. accusatus ab Agrippa *ibid.* 5. Rhodum capit *ibid.* 6. contra naturam suam clemens, in Macedoniam traiicit *ibid.* proelio Philippensi liberto se occidendum praebet 2, 70, 2. 87, 3. cum M. Bruto comparatur 2, 72, 2.
Cassius Parmensis occiditur 2, 87, 3.
Castrum, colonia deducta 1, 14, 7.
catenis aureis vinctus rex Armeniae ab Antonio 2, 82, 3.
Catilinae coniuratio a Cicerone aperitur 2, 34, 3. Catilina Urbe pulsus *ibid.* 4. fortissime dimicans cadit 2, 35, 4.
M. Cato, historicus 1, 7, 3. 17, 2. orator *ibid.* 3. perpetuus Carthaginis diruendae auctor 1, 12, 7. princeps familiae Porciae 2, 35, 2. Tusculanus, homo novus 2, 128, 2.
C. Cato, eius nepos, repetundarum damnatus 2, 8, 1.
M. Porcius *Cato*, eiusdem nepos, consul 1, 15, 5. 2, 7, 6.
L. Porcius Cato, huius fil., consul, bello sociali occisus 2, 16, 3.
M. Cato, pronepos M. Catonis, principis familiae 2, 35, 2. eius ingenium et mores *ibid.* trib. pl. in coniurationem Catilinariam et lenitatem suadentes invehitur *ibid.* 3. eius ministerio Cyprus provincia facta 2, 38, 6. a

Digitized by Google

Clodio in Cyprum missus ingentem pecuniam refert 2, 45, 4 sq. eius integritas et insolentia *ibid.* 5. Milonem absolvit 2, 47, 5. a Caesare nullas conditiones reipubl. accipiendas censet 2, 49, 3. Pompeianorum copias in Africa auget, imperium oblatum respuit 2, 54, 2. eius filius in acie Philippensi cecidit 2, 71, 2.
Cato Insteius 2, 16, 1.
Catti 2, 109, 3.
Catullus, poëta 2, 36, 2.
Q. Lutatius Catulus, proconsul Cimbros cum Mario vincit 2, 12, 5. eius mors voluntaria 2, 22, 4.
Q. Catulus, eius filius, dissuadet legem Gabiniam 2, 32, 1 sq. eius contentiones cum Caesare 2, 43, 3. a Caesare petitione pontificatus max. victus *ibid.* princeps senatus *ibid.* ante bellum civile fatali morte fungitur 2, 48, 6.
Catus. *vid.* Aelius.
Cauchorum nationes a Tiberio victae 2, 106, 1.
Caudini 2, 1, 5.
Ceionius, praefectus castrorum Vari 2, 119, 4.
Celer. *vid.* Magius.
ad censendum cives ex provinciis in Italiam revocati 2, 15, 1.
censoris frater senatu motus a censoribus 2, 10, 5. *cf.* Fulvius Flaccus.
Censorinus, L. Marcius, Cos. 1, 12, 7. Censorini domus 2, 14, 3. obitus in Oriente 2, 102, 2.
censura Fulvii Flacci et Postumii Albini 2, 10, 5. Cassii Longini et Caepionis *ibid.* 1. Planci et Paulli 2, 95, 2.
census senatorum a Tiberio expletus 2, 129, 3.
centurio primi pili fusti percussus 2, 78, 3.
Cerealia sacra 1, 4, 1.
Cethegus coniurationis Catilinariae particeps 2, 34, 3. necatur in carcere *ibid.* 4.
Chalcidenses 1, 4, 1.
Chalcis in Euboea ab Atheniensibus condita 1, 4, 1.
Charops, primus archontum decennalium 1, 2, 4. 8, 3.
Cherusci a Tiberio victi 2, 105, 1.
Chios, ab Ionibus condita 1, 4, 3.
M. Tullius Cicero princeps oratorum Rom. 1, 17, 3. 2, 34, 3. 36, 2. 64, 3. 66, 2. eius aetas eloquentiae perfectae aevum 1, 17, 3. 2, 36, 2. eloquentiae laudem a Graecis ad Romanos transtulit 2, 34, 3. homo novus *ibid.* 2, 128, 2. consul Catilinariam coniurationem aperuit 2, 34, 3. eius virtus a M. Catone laudata 2, 35, 3. domum a senatoribus deducitur. *ibid.* eo consule Augustus natus 2, 36, 1. lege Clodii in exilium pulsus 2, 45, 1 sq. offendit Caesarem *ibid.* 2. Caesar et Pompeius Ciceronis oppressi suspecti *ibid.* a Pompeio per Milonem restitutus *ibid.* 3. domus eius in Palatio 2, 14, 3. a Clodio disiecta, a senatu restituta 2, 45, 3. cavet concordiae inter Caesarem et Pompeium 2, 48, 5. post Caesaris necem amnestiam suadet 2, 58, 2. Octaviano honores decernendi auctor 2, 62, 1. eius amor Pompeianarum partium *ibid.* 6. 65, 1. eius actiones in Antonium 2, 64, 2. eius sanguine finita proscriptio *ibid.* proscriptus et necatus Antonii scelere 2, 66, 2. Velleii indignatio de eius nece et elogium Ciceronis *ibid.* 3 sqq. conservator reipublicae 2, 45, 2. 66, 3. eius ingenium et scripta 2, 66, 5. auctoritas summa in rep. 2, 128, 3.
Cilicia 2, 32, 4. provincia facta 2, 39, 2.
Cimbri ac Teutoni Rhenum transcendunt 2, 8, 3. bellum inferunt 2, 12, 2. caesi a Mario *ibid.* 4. 5.
Cimbrica militia 2, 121, 1.
Cimbricum bellum 2, 19, 3. 22, 3.
Cimon, Miltiadis filius 1, 8, 6.
Cinna novos cives ex Italis in omnes tribus distribuit 2, 20, 2. ei consulatus abrogatur *ibid.* 3. exercitum parat *ibid.* 4. Marium cum filio revocat *ibid.* 5. cum Cn. Pompeio confligit 2, 21, 2. Urbem occupat et de Mario recipiendo legem fert *ibid.* 5. caedem optimorum parat 2, 22, 2 sqq. consul II. cum Mario 2, 23, 1. in Italia dominatur *ibid.* 2. seditione militum interimitur 2, 24, 5. eius mores *ibid.* eius gener Caesar 2, 41, 2. uxor Annia *ibid.*
Cinnanae partes 2, 24, 4.
circenses ludi a Sulla Victoriae dicati 2, 27, 6. Pompeii honores in iis usurpati 2, 40, 4.
circus, in quo Cn. Octavius porticum molitus est 2, 1, 2.
citrus, apparatus triumphi Gallici Caesaris materia 2, 56, 2.
civilia bella. *vid.* Bella.
civitas sine suffragio data parti Samnitium 1, 14, 3. Sabinis *ibid.* 6. iisdem cum suffragio *ibid.* 7. Italicis

Digitized by Google

2, 16, 4. viritim Minatio Magio *ibid.* 3. Campanis a Caesare restituta 2, 44, 4.

Claudius. *vid.* Appius. Quadrigarius. Marcellus. Drusus.

C. Claudius Canina Cos. 1, 14, 6.

Ti. Claudius Nero, Tiberii Caesaris pater, bellum Campanum ciet 2, 75, 1. eius ingenium *ibid.* ad Sex. Pompeium in Siciliam cum Livia et Tiberio bimo profugit *ibid.* 3. per Pompeium restitutus 2, 77, 3. Liviam uxorem despondet Octaviano 2, 79, 2. 94, 1.

Ti. Claudius Nero, eius filius, bimus in parentum e bello Campano fuga 2, 75, 3. eo trimo Livia mater Augusto nubit 2, 94, 1. eius educatio, forma et ingenium *ibid.* quaestor, xix. annos natus, annonam administrat *ibid.* in Orientem missus Tigranem Armeniae regem instituit *ibid.* 4. adiutor Claudio Druso datus, Rhaetos et Vindelicos perdomat 2, 95, 1 sq. 39, 3. Agrippae gener 2, 96, 1. Iuliam, Agrippae viduam, ducit *ibid.* bellum Pannonicum gerit *ibid.* 2 sq. ovans ex eo triumphat *ibid.* 3. post Drusi obitum bellum Germanicum gerit et ex eo consul ii. triumphat 2, 97, 4. tribuniciae potestatis consors 2, 99, 1. Rhodum secedit *ibid.* luctus civitatis ob Tiberium secedentem *ibid.* 2. honos ei per septem annos Rhodi habitus *ibid.* 3. a C. Caesare in Orientem misso observatus 2, 101, 1. reversus ab Augusto adoptatur 2, 103, 1 sqq. 104, 1. spes civitatis de eo concepta 2, 103, 3. 4. rursus in Germaniam mittitur 2, 104, 2. in itinere et ab exercitu alacriter excipitur *ibid.* 3 sq. res in Germania gestae 2, 105, 1 sqq. per hiemem Romam redux *ibid.* 3. res aestate sequenti in Germania gestae 2, 106 et 107. victor redit 2, 107, 3. bellum adversus Maroboduum parat 2, 109, 5. 110, 1. bellum Pannonicum et Delmaticum ei committitur 2, 111, 1. res in eo gestae *ibid.* 4. 112, 3. 113, 1 sqq. 114, 4. 115. 39, 3. utilia speciosis praefert 2, 113, 2. eius humanitas et disciplina 2, 114, 1-3. post Varianam cladem in Germaniam mittitur, Gallias pacat 2, 121, 1. 3. aequum ei cum Augusto imperium in provinciis et exercitibus decernitur *ibid.* 3. ex Pannoniis et Delmatis triumphat *ibid.* tribus triumphis pro septem contentus 2, 122, 1 sqq. in Illyricum missum Augustus prosequitur 2, 123, 1 sq. revocatus Augusti morientis mandata accipit *ibid.* 2 sq. imperium recusat 2, 124, 2. Augustum consecrat *ibid.* 3. 126, 1. comitia ordinat 2, 124, 3. Velleium ad praeturam commendat *ibid.* 4. legionum seditiones per Germanicum et Drusum comprimit 2, 125, 1-4. respublica in melius formata 2, 126. Seianum extollit 2, 127 et 128. consilia eius contra externos hostes 2, 129, 1 sqq. iudex gravis *ibid.* 2. pius et munificus in Germanicum *ibid.* 2 sq. liberalis in populum et senatores egenos *ibid.* 3. aedificia ab eo exstructa 2, 130, 1. liberalitas in montis Coelii incensi incolas *ibid.* 2. supplementum legionum providet *ibid.* adversa eius fortuna *ibid.* 3-5. vota pro eo Velleii 2, 131.

Claudius mons 2, 112, 3.

clavus angustus 2, 88, 2.

Clazomenae, ab Ionibus conditae 1, 4, 3.

Cleopatra M. Antonium amore sui incendit 2, 82, 4. a Cn. Domitio solo regina non salutata 2, 84, 2. apud Actium prima fugam occupat 2, 85, 3. eius ad arbitrium Antonius victoriam temperaturus erat *ibid.* eius mors 2, 87, 2.

P. Clodius, eius indoles et mores 2, 45, 1. incesti reus *ibid.* inimicitiae cum Cicerone *ibid.* a patribus ad plebem transit *ibid.* lex in tribunatu adversus Ciceronem *ibid.* sq. Ciceronis domum deiecit *ibid.* 3. lex eius de Catone in Cyprum mittendo *ibid.* 4. a Milone iugulatur 2, 47, 4. 68, 2.

Clusium 2, 28, 1.

Cocles 2, 6, 6.

Codrus, ultimus rex Atheniensium 2, 2, 2 sq.

Coelius mons incensus 2, 130, 2.

Coelius, historicus 2, 9, 4.

Coelius, orator 2, 36, 2.

M. Coelius praetor 2, 68, 1.

coenare sedendo 2, 114, 3.

Colchi 2, 40, 1.

Collina porta 2, 27, 1.

coloniae senatus iussu deductae per Italiam enumerantur cum temporis notatione 1, 14 et 15. militares 1, 14, 1. extra Italiam 1, 15, 4 sq. eaeque perniciosae 2, 7, 5. 6.

Colophon, ab Ionibus condita 1, 4, 3.

columbae volatu classis colonorum directa 1, 4, 1.

comitia gladiis et caede discussa 2, 52,

Digitized by Google

6. ex Augusti praescripto ordinantur a Tiberio 2, 124, 3.
comoediae veteris et novae Graecorum poëtae 1, 16, 3.
Compsa in Hirpinis 2, 16, 2. a Milone oppugnata 2, 68, 2.
concio extra urbem ante triumphi diem ad commemoranda imperatoris acta 1, 10, 4.
congiaria populo data a Tiberio 2, 129, 3.
coniurati in Caesarem 2, 52, 5. 56, 3. Capitolium occupant 2, 58, 2. inde descendunt *ibid.* 3. lege Pedia damnati 2, 69, 5. nonnullorum exitus 2, 87, 2 sq. coll. 2, 64, 1. 69, 1.
consecratio Augusti 2, 126, 1.
consul Romanus primus a militibus suis interfectus 2, 20, 1. solus Pompeius 2, 47, 3.
consulatus Marii multiplicati 2, 12, 3 sqq. undecim Augusti 2, 89, 5.
Contrebia in Hispania 2, 5, 2.
Coponii dictum in Plancum 2, 83, 4.
Corfinium 2, 16, 3. 50, 1.
Corinthia, scil. vasa 1, 13, 5.
Corinthii 1, 12, 1.
Corinthus 1, 2, 4. olim Ephyre 1, 3, 3. ab Alete condita *ibid.* claustra Peloponnesi continens *ibid.* eversa a Mummio 1, 13, 1. Syracusas condidit 2, 7, 5. ab Agrippa occupata 2, 84, 3.
Cornelia, Africani filia, Gracchorum mater 2, 6, 7.
— Pompeii Magni uxor 2, 53, 3.
Cornelius. *vid.* Lentulus. Scipio. Balbus.
L. Cornelius Merula, flamen Dialis, consul suffectus 2, 20, 3. consulatu se abdicat et Cinnae iussu interficitur 2, 22, 2.
P. Cornelius Rufinus Cos. 1, 14, 5. e maioribus Sullae 2, 17, 2.
L. Cornelius Sulla, consul 2, 17, 1. eius mores *ibid.* 2, 25, 3. familia 2, 17, 2. quaestor C. Marii Iugurtha potitur 2, 12, 1. eiusdem legatus in Gallia 2, 17, 3. post praeturam bello Italico illustratus 2, 15, 3. 16, 4. 17, 3. Pompeios oppugnat 2, 16, 2. xLIX annum agens consul factus 2, 17, 3. Asiam provinciam et bellum Mithridaticum sortitus 2, 18, 1. circa Nolam moranti imperium a P. Sulpicio abrogatur *ibid.* Marium et Sulpicium urbe exturbat 2, 19, 1. nobiles Marii et Cinnae dominationem fugientes in Achaia recipit 2, 23, 3. Mithridatis praefectos fundit, Athenas recipit *ibid.* in Asiam transgressus Mithridati graves pacis leges imponit *ibid.* 6. ei a magis felicitas futura praedicitur 2, 24, 3. bellum Mithridaticum ob domesticos tumultus non omisit *ibid.* 4. Italiam summa cum quiete peragrat, pacemque tentat 2, 25, 1. eius exercitus auctus *ibid.* 2. superat circa Capuam Scipionem et Norbanum *ibid.* dissimilis ante et post victoriam *ibid.* 2, 17, 1. Sertorium dimisit 2, 25, 3. Dianae Tifatinae grates persolvit *ibid.* 4. Marium filium ad Sacriportum vincit 2, 26, 1. 28, 1. cum Pontio Telesino ad portam Collinam acerrime dimicat 2, 27, 1 sq. Telesini caput abscisum circa Praeneste ferri iussit *ibid.* 2. Mario filio interemto Felicis nomen adsumit *ibid.* 4 sq. Victoriae ludos instituit *ibid.* 5. dictator factus crudelitatem immodicam exercet 2, 28, 2 sqq. proscriptionem invenit *ibid.* 3. 2, 60, 1. 41, 2. tribuniciam potestatem imminuit 2, 30, 4. statua equestri honoratus 2, 61, 3.
Cornificius, Octavii legatus 2, 79, 4.
corona aurea Antonius usus in imitationem Bacchi 2, 82, 4. classica Agrippae data 2, 81, 2. laurea Pompeio decreta 2, 40, 4. murali et obsidionali Scipio Africanus minor donatus 1, 12, 3.
corpora Gracchorum in Tiberim deiecta 2, 6, 7.
Ti. Coruncanius, homo novus, et pontifex maximus 2, 128, 2.
Corvinus. *vid.* Messalla.
Cosa, colonia deducta 1, 14, 6.
Cossus in Africa triumphalia et cognomen meruit 2, 116, 2.
cothurnus in Bacchi habitu 2, 82, 4.
Cotta iudicandi munus aequaliter inter utrumque ordinem partitus 2, 32, 3.
Cotta consularis pontifex 2, 43, 1.
Cotta, orator 2, 36, 2.
Cotta, Messalini frater 2, 112, 2.
Cotys, Thraciae rex, a Rhascupoli patruo interemptus 2, 129, 1.
Crassianus exercitus 2, 82, 2.
Crassus Mucianus, iuris scientissimus, ab Aristonico interemptus 2, 4, 1.
L. Crassus, orator 2, 9, 1. 36, 2.
M. Crassus bellum Spartacium patrat 2, 30, 5. societatem potentiae cum Caesare et Pompeio init 2, 44, 1 sq. consul iterum cum Pompeio 2, 46, 1. Syria ei bellum Parthicum molienti decreta *ibid.* 2. eius mores *ibid.* in

Digitized by Google

bellum proficiscens diris exsecratus 2, 46, 3. eius clades et exitus *ibid.* 4. 82, 2. 91, 1. 119, 1.
P. Crassus, orator 1, 17, 3.
Cratinus poëta 1, 16, 3.
Cremona, colonia deducta 1, 14, 7.
Creon, primus archon annuus 1, 8, 3.
Cresphontes Heraclida 1, 2, 1.
Creta, ab Agamemnone tribus urbibus condita 1, 1, 2. a Q. Metello in populi Rom. potestatem redacta 2, 34, 1. 38, 6. eius reditus coloniae Campanae Augusti concessi 2, 81, 1.
Cretenses velocitate, patientia, sagittarum usu celebres 2, 34, 1.
Crispinus, Quintius, Iuliae adulter 2, 100, 5.
Crispus Marcius Cassio legiones tradit 2, 69, 2.
Cumae in Italia a Chalcidensibus conditae 1, 4, 1. earum colonia Neapolis *ibid.* fides in Romanos eximia et amoenitas *ibid.* 2. Cumanos Osca mutavit vicinia *ibid.*
cuniculi Praenestis urbis 2, 27, 3.
curia Hostilia 2, 12, 6. 26, 2.
C. Curio, trib. pl. bello civili facem subiecit 2, 48, 3 sq. eius ingenium et mores *ibid.* 68, 1. pro Caesare stetit, fortassis pecunia corruptus 48, 4 sq. in Africa pro Caesare dimicans interficitur 2, 55, 1.
M'. Curius Cos. 1, 14, 5.
Cymen Aeolii in Asia condunt 1, 4, 4.
Cyprus 1, 1, 1. provincia facta 2, 38, 6. Ptolemaeo per Catonem ademta 2, 45, 4.
Cyzicus Milesiorum colonia 2, 7, 5. obsidione Mithridatis a Lucullo liberatur 2, 33, 1.

D.

Daesitiates Delmatae 2, 115, 3.
Dalmatia. *vid.* Delmatia.
Damasippus praetor clarissimos viros trucidat 2, 26, 2.
Danubius 2, 110, 1.
Decembris 2, 105, 2.
Decius Magius 2, 16, 2.
P. Decius Mus quartum Cos. 1, 14, 5.
Deillius, bellorum civilium desultor 2, 84, 2.
Delmatae 2, 96, 3. 115, 3. 121, 3.
Delmatia provincia facta 2, 39, 3. ccxx annos rebellis ab Augusto pacata 2, 78, 2. 90, 1. rebellat 2, 110, 2. 114, 4. 116, 2.
Delmaticum bellum 2, 115, 1. 116, 1. 117, 1.
Delphi 1, 1, 3.
Delus ab Ionibus occupata 1, 4, 3.
Dertona colonia 1, 15, 5.
Diana Tifatina 2, 25, 4.
dictatoris imperium per cxx annos cessavit 2, 28, 2. eius in rep. usus *ibid.*
dictaturam recusavit Augustus 2, 89, 5.
T. Didius Herculaneum capit cum Minatio Magio in bello sociali 2, 16, 2.
Dido, Elissae Tyriae nomen 1, 6, 4.
Diphilus poeta 1, 16, 3.
Dolabella, Cn. Cornel., a Caesare accusatus 2, 43, 3.
Dolabella, Cn. consul. 2, 58, 2. 60, 4. Syriam sibi decernit 2, 60, 5. C. Trebonium occidit 2, 69, 1. inclusus a Cassio Laodiciae ad mortem adigitur *ibid.* 2, 84, 2.
Dolabella, P. Cornel. Illyrico maritimo praeest 2, 125, 5. eius fides in Tiberium moresque *ibid.*
Domitiae familiae felicitas 2, 10, 3. 11, 3.
Cn. Domitii, Ahenobarbi, ex Arvernis victoria 2, 10, 2. 39, 1.
Cn. Domitius, eius filius trib. pl. legem de sacerdotiis tulit 2, 12, 3.
L. Domitius, huius frater, a Damasippo trucidatus 2, 26, 2.
L. Domitius, huius filius Corfinii a Caesare captus et dimissus 2, 50, 1.
Cn. Domitius, eius filius post aciem Philippensem, occupatis navibus suarum partium dux 2, 72, 3. 76, 2. Antonio se iunxit 2, 76, 2. Cleopatram non adulatus ad Octavianum transmisit 2, 84, 2.
L. Domitius, eius fil. 2, 72, 3.
Cn. Domitius, eius fil. 2, 10, 3. 72, 3.
Cn. Domitius Calvinus, proconsul Hispaniae ob severam disciplinam militarem laudatus 2, 78, 3.
M. Livius Drusus trib. pl. iudicia ab equitibus ad senatum transferre studet 2, 13, 2. habet senatum adversarium *ibid.* ad dandam civitatem Italis se convertit 2, 14, 1. per insidias occiditur *ibid.* eius morientis vox *ibid.* 2. eius ingenium et mores 2, 13, 1. 14, 3. eius mors bellum Italicum excitavit 2, 15, 2.
L. Livius Drusus Claudianus, Liviae pater 2, 75, 3. 94, 1. post proelium Philippense se interemit 2, 71, 3.
Claudius Drusus, Tiberii Imp. frater, in Augusti domo natus 2, 95, 1.

Digitized by Google

Rhaetos et Vindelicos domat 2, 95, 2. bellum Germanicum gerit 2, 97, 2. eius indoles *ibid.* mors *ibid.* 3.
Drusus, Tiberii filius 2, 129, 4. seditionem legionum Illyricarum coërcet 2, 125, 4. filium amittit 2, 130, 3.
Drusus Libo coniurat in Tiberium 2, 130, 3. (129, 2.)
duumvir Minturnensis, Marium in carcerem ducit 2, 19, 2.
dynastae Asiae Pompeio M. auxilia miserunt 2, 51, 1.
Dyrrhachium Pompeius transmisit 2, 49, 5. eius castris tenetur 2, 51, 1. ibi Vatinio M. Brutus legiones extorsit 2, 69, 3.

E.

Ebur in apparatu triumphi Africi Iul. Caesaris adhibitum 2, 56, 2.
L. Eggiūs, praefectus castrorum Vari in Germania 2, 119, 4.
Egnatianum scelus 2, 93, 1.
Egnatius Marius 2, 16, 1.
Egnatius Rufus aedilis favore populi continuat praeturam 2, 91, 3. frustratus spe consulatus, Augustum interimere statuit *ibid.* morte punitur *ibid.* 4. nomen inter candidatos consulatus profiteri a Sentio Saturnino consule prohibetur 2, 92, 3.
Electra, Orestis soror 1, 1, 3.
elephantorum certamen a Iul. Caesare editum 2, 56, 1.
Elissa Tyria, a nonnullis Dido dicta, Carthaginem condit 1, 6, 4.
Elius Iphitus 1, 8, 1.
Epeus 1, 1, 1.
Ephesus ab Ionibus condita 1, 4, 3.
Ephyra in Thesprotia 1, 1, 1. Ephyre, deinde Corinthus dicta 1, 3, 3.
Epidius Marullus 2, 68, 3.
Epirus, a Pyrrho, Achillis filio, occupata 1, 1, 1.
Eporedia colonia deducta 1, 15, 5.
epulae a I. Caesare populo datae 2, 56, 1. a Sex. Pompeio post pacem circa Misenum 2, 77, 1. a Caio Caesare Parthorum regi 2, 101, 3.
equestris statua *vid.* Statua.
equitibus in theatro loca restituta 2, 32, 3. cf. Iudicia.
Eretria in Euboea Atheniensium colonia 1, 4, 1.
Erythra ab Ionibus condita 1, 4, 3.
Eryxias ultimus archontum decennalium 1, 8, 3.
Etrusci Romae recens conditae infensi 1, 8, 5.
Euboea 1, 4, 1.
Eumenes rex Pergami 1, 9, 2.
Euphraten Crassus transgressus 2, 46, 4. in insula Euphratis Caius Caesar cum rege Parthorum colloquitur 2, 101, 2.
Eupolis poëta 1, 16, 3.
Euporus C. Gracchum dominum iussus interimit et deinde se ipsum 2, 6, 5.
Euripides tragicus 1, 16, 3.
Europa 2, 40, 5.

F.

C. Fabius Dorso Cos. 1, 14, 6.
Q. Fabius Maximus Rullianus quintum Cos. 1, 14, 5.
Q. Fabius Maximus, Aemilii Paulli filius 1, 10, 3. eius disciplina in Hispania 2, 5, 2.
Q. Fabius M. Allobrogicus, eius fil. 2, 10, 2. 39, 1.
Fabrateria, colonia deducta 1, 15, 4.
C. Fannius, orator 2, 9, 1. 1, 17, 3.
Fannius Caepio in Augustum coniurat 2, 91, 2. 93, 1.
Faventia, Metelli Pii victoria de Marianis et Cinnanis clara 2, 28, 1.
Favonius, praetorius Pompeii M. comes in fuga 2, 53, 1.
felix, cognomen a Sulla assumptum 2, 27, 4.
fetiales Hostilium Mancinum Numantinis dedunt 2, 1, 5.
Fidentia M. Luculli de Marianis partibus victoria nobilis 2, 28, 1.
Firmum colonia 1, 14, 7.
Flaccus. *vid.* Fulvius. Pomponius. Valerius.
flamen Dialis 2, 20, 3. 22, 2. 43, 1.
C. Flavius Fimbria Valerium Flaccum interimit, eius exercitum occupat 2, 24, 1. Mithridatem pellit *ibid.* se ipsum interficit *ibid.*
Flavus Caesetius, trib. pleb. intempestive liber in Caesarem, a rep. submotus 2, 68, 3.
Floralium ludorum initium 1, 14, 7.
Florus, vid. Julius.
foedus turpe Q. Pompeii et Mancini cum Numantinis 2, 1, 4. rescissum *ibid.* 5. 2, 90, 3.
Fonteius, legatus Servilii praetoris ab Asculanis occisus 2, 15, 2.
Formiani in civitatem recepti 1, 14, 4.
forum Augusti titulis victarum gentium praenitens 2, 38, 2.
fratrum una triumphantium, aliorum

Digitized by Google

una consulum, aliorum aedilium, exempla 2, 8, 2.
Fregellae excisae a L. Opimio 2, 6, 3.
Fregenae, colonia deducta 1, 14, 7.
Fulvia, M. Antonii uxor, tumultum excitat 2, 74, 3. Praeneste occupat *ibid.* Italia excedit 2, 76, 2.
Q. Fulvius Flaccus Capuam cepit 2, 8, 2. duos filios collegas consulatus habuit, sed alterum adoptatum a Manlio Acidino *ibid.*
Q. Fulvii Flacci, eius filii censura aspera 1, 10, 5.
Cn. Fulvius Fl., huius frater, a fratre censore senatu motus *ibid.*
M. Fulvius Flaccus Cos. 1, 12, 5. alius consularis et triumphalis ab Opimio cum filio caesus 2, 6, 3. 5.
Q. Fulvius Fl., eius fil., legatus ad Opimium de pace missus, ab eo in carcere necatus 2, 7, 1.
M. Fulvius Nobilior, consul 1, 15, 2. Aetoliam subegit 2, 38, 5.
Fundani in civitatem recepti 1, 14, 4.
fusti percussus centurio ob fugam 2, 78, 3.

G.

A. Gabinii trib. pleb. lex de Cn. Pompeio contra piratas cum imperio extraordinario mittendo 2, 31, 1.
Gades 1, 2, 4.
Ser. Galba, orator 1, 17, 3. 2, 9, 1.
Gallaecus. *vid.* D. Brutus.
Gallia 1, 15, 5. 2, 17, 3. 63, 1. 104, 4. Galliae 2, 12, 2. primum intratae a Domitio et Fabio 2, 39, 1. a Caesare stipendiariae in perpetuum factae *ibid.* in quinquennium Caesari decretae 2, 44, 5. eidem in idem temporis spatium prorogatae 2, 46, 2. D. Bruto decretae 2, 60, 5. ab Augusto visitatae 2, 97, 1. a Tiberio firmatae 2, 121, 1. earum seditio ab eodem composita 2, 121, 1. 3. 129, 5.
Gallici triumphi I. Caesaris apparatus e citro 2, 56, 2.
Gallograecia a Manlio Vulsone domita 2, 39, 2.
Galli 1, 14, 1. 2. 2, 67, 3.
Gallorum a Iul. Caesare et caesorum et captorum numerus 2, 47, 1.
Gallus. *vid.* Caninius.
Gentius Illyriorum rex in triumpho ductus 1, 9, 5.
Germania 2, 97, 1. 3. 4. 98, 1. 100, 1. 104, 2. 3. 5. 105, 1. 3. 106, 1. 108, 1. 109, 1. 115, 4. 116, 3. 117, 1. 3. 4. 118, 1. 121, 1. 3. 122, 2. 123, 1. 125, 2. 129, 2.
Germanae gentes 2, 12, 2.
Germani M. Lollium clade afficiunt 2, 97, 1. rebellant 2, 100, 1. eorum feritas 2, 106, 2. 117, 1. 119, 5. Varum clade afficiunt 2, 117 sqq. a Varo contemti *ibid.* 3. versuti insidias Varo struunt 2, 118, 1. Vari corpus semiustum lacerant 2, 119, 5. 120, 2. 4.
Germani militis visendi Tiberii cupido 2, 107, 1 sq.
Germanus servus publicus Minturnensium 2, 19, 3.
Germanicum bellum 2, 97, 2. 114, 1.
Germanici virtus in bello Delmatico 2, 116, 1. in Germaniam mittitur 2, 123, 1. seditionem legionum coërcet 2, 125, 2. 4. imbutus rudimentis militiae sub Tiberio 2, 129, 2. Germaniae domitor triumpho honoratus *ibid.* in transmarinas provincias mittitur *ibid.* 3.
Geticum bellum a Caesare paratum 2, 59, 4.
Gladiatorius ludus Capuae 2, 30, 5. gladiatorium munus Caesaris 2, 56, 1. Augusti 2, 100, 2.
Gladiatores 2, 30, 5. 58, 2.
Glaucia. *vid.* Servilius.
Glaucum saltavit Plancus 2, 83, 2.
Gracchanae leges 2, 13, 2.
Tib. Gracchus trib. pleb., eius genus, ingenium et mores 2, 2, 1 sq. quaestor et sponsor foederis Mancini *ibid.* 1. eius actiones tribuniciae *ibid.* a P. Scipione Nasica oppressus 2, 3, 1 sq.
C. Gracchi ingenium et mores 2, 6, 1. triumvir agris dividundis 2, 2, 2. eius actiones et leges 2, 6, 2. de regali potentia adfectata suspectus *ibid.* 3. a L. Opimio oppressus *ibid.* 3 sqq. eius leges de coloniis extra Italiam deducendis 2, 15, 1. de iudiciis 2, 32, 3. 6, 2.
Gracchi fratres male ingeniis usi 2, 6, 7. coll. 2, 6, 2. oratores 1, 17, 3. 2, 9, 1. coll. 2, 6, 1.
Gradivus Mars, auctor Rom. nominis 2, 131, 1.
Graecia 1, 4, 4. 9, 1. 18, 1. concussa motibus per Heraclidas 1, 3, 1. Graecarum literarum in singulis generibus perfectio angusto temporis spatio inclusa 1, 16, 3 sqq. Graeca iuventus 1, 4, 3. Graeci 1, 17, 1. 2, 9, 2.

Digitized by Google

Graium nomen 1, 6, 3.
grammatici 1, 17, 4.
Granicus fluvius 1, 11, 4.
Gravisca, colonia deducta 1, 15, 2.

H.

Hannibal 1, 14, 7. 15, 1. 2, 28, 2. castra intra tertium a Roma lapidem habuit 2, 27, 1. eius odium in Romanos 2, 18, 1.
haruspex Tuscus 2, 7, 2. haruspices Caesarem de nece instante monent 2, 57, 2.
hedera coronatus M. Antonius in Bacchi imitationem 2, 82, 4.
Helena 1, 1, 3.
Heniochi, ad Pontum Euxinum habitantes 2, 40, 1.
Heraclidae 1, 3, 1. quo tempore Pelopidas rursus expulerint *ibid.*
Herculaneum bello sociali captum 2, 16, 2.
Hercules 1, 2, 1. 3, 3. 6, 5. Olympicorum certaminum victor 1, 8, 2.
Hercynia silva 2, 108, 1. 109, 3.
Herius Asinius inter Italorum duces 2, 16, 1.
Hermione, Menelai et Helenae filia, Oresti pacta, a Pyrrho ei erepta 1, 1, 3.
Hermunduri 2, 106, 2.
Hesiodi laus et aetas 1, 7, 1.
Hippocles, Atticus, Chalcidensium, qui Cumas in Italia condiderunt, dux 1, 4, 1.
Hippotes, Aletis Corinthi conditoris, pater 1, 3, 3. 13, 1.
Hirpini 2, 16, 2. 68, 2.
Hirtius. *cf.* Pansa. in acie moritur 2, 61, 4. 62, 4.
Hispania 1, 2, 4. 12, 3. 2, 1, 3. 4, 2. 5, 1. 2. 30, 2. 5. 43, 3. 51, 2. 55, 3. 63, 1. 72, 4. 73, 1. 78, 3. 102, 5. 125, 5. universa provincia facta ab Augusto 2, 38, 4. 90, 1. 4. intrata primum a Cn. et P. Scipionibus 2, 38, 4. 90, 2. varie exercuit Romanos 2, 1, 3. 38, 4. 90, 2 sq. Hispaniae Pompeio decretae 2, 48, 1. a Caesare petitae 2, 50, 1.
Hispanus 2, 51, 2. Hispani 2, 90, 3. Hispaniensis triumphi apparatus ex argento rasili 2, 56, 2. Hispaniensis militia 2, 59, 3.
historici Romanorum nobiles intra LXXX annos floruerunt 1, 17, 2.
histrionibus Romae iudicium reddebatur 2, 28, 3.
Homerus 1, 7, 1. vocat quaedam loca nominibus suae aetatis 1, 3, 3. eius laus et aetas 1, 5.
Q. Hortensius, orator 2, 36, 2. eius Annales 2, 16, 2. mors ante bellorum civilium initium 2, 48, 6.
Hortensius, eius filius, in proelio Philippensi cadit 2, 71, 2.
horti Pompeiani 2, 60, 3.
Hostilia curia. *vid.* Curia.
Hostilius Mancinus turpe foedus cum Numantinis init 2, 1, 4. 90, 3. deditus hostibus *ibid.* non receptus 2, 1, 5. 2, 1.

I.

Ianus Geminus quoties clausus 2, 38, 3.
Iberia 2, 40, 1.
Icarium mare 1, 4, 3.
Idus Martiae, quibus Caesar necatus est 2, 56, 3. 57, 2.
ignes perpetui Vestae 2, 131, 1.
Iliaca tempora 1, 3, 2.
Ilium 1, 3, 3.
Illyricum 2, 39, 3. 78, 2. 109, 3. 112, 2. 116, 3. 123, 1. 125, 2. 5.
Illyriorum rex Gentius 1, 9, 5.
imperatoris nomen ab exercitu datum 2, 24, 1. 69, 2. sub Augusto Iunio Blaeso inditum 2, 125, 4.
imperium summum a militibus delatum duci 2, 54, 2. severum Q. Metelli Macedonici in Hispania 2, 5, 2.
Insteius Cato, Italicorum dux 2, 16, 1.
Interamna, colonia deducta 1, 14, 4.
interdicere aqua ignique 2, 45, 1. 69, 5.
Ion, dux Ionum ex Attica in Asiam migrantium 1, 4, 3. Ionum coloniae 1, 3, 3. 4, 3.
Ionia 1, 4, 3.
Iphitus, auctor Olympiorum 1, 8, 1.
Isauricus. *vid.* Servilius.
Isocratis eiusque auditorum florentissima oratorum Graecorum aetas 1, 16, 4.
Isthmus 1, 3, 3.
Italia 1, 1, 4. 15, 1. 4. 2, 3, 2. 4, 1. 4, 4. 7, 5. 18, 1. 20, 2. 3. 24, 3. 4. 25, 1. 28, 2. 29, 1. 30, 5. 37, 1. 40, 2. 43, 1. 49, 5. 61, 4. 62, 3. 69, 6. 74, 1. 76, 2. 3. 89, 1. 96, 2. 102, 5. 109, 2. 110, 2. 4. 114, 4. 121, 1.
Italica, Corfinium 2, 16, 3.
Italicum bellum. *vid.* Bellum. eius causae 2, 15, 2 sq. duces Romanorum in eo *ibid.* 4. 2, 16, 2 et 4. Italicorum duces 2, 16, 1. eius fortuna *ibid.* 4. quomodo compositum *ibid.* 2, 17, 1.

Digitized by Google

Italicae civitates 2, 6, 2.
Italici 2, 16, 1. 21, 1.
Italica libertas 2, 27, 1.
Iuba fidelissimus Pompeianarum partium 2, 53, 1. bellum Africum ciet 2, 54, 2.
iudices cccLx a Pompeio M. lecti 2, 76, 1.
iudicia publica a senatu ad equites translata a C. Graccho 2, 6, 3. 13, 2. eorum saevitia *ibid.* 2, 7, 1. severitas 2, 8, 1. ab equitibus ad senatum translata 2, 13, 2. 32, 3. lege Aurelii Cottae inter utrumque ordinem divisa *ibid.*
iugera, quot habere licebat ex lege Licinia et Sempronia C. Gracchi 2, 6, 2.
Iugurtha bello Numantino sub Africano militavit 2, 9, 3. bis a Metello fusus 2, 11, 2. captus et in triumpho ductus 2, 12, 1.
Iugurthinum bellum 2, 11, 1.
Iulia, Caesaris soror 2, 59, 1. Atiae mater 2, 59, 2. Caesaris filia, Pompeio M. in matrimonium data 2, 44, 3. concordiae inter Caesarem et Pompeium pignus obit 2, 47, 2. et mox eius filius ex Pompeio *ibid.*
Iulia, Augusti filia, Marcelli, postea Agrippae uxor 2, 92, 2. post Agrippae mortem Tiberio nupta 2, 96, 1. eius vita dissoluta 2, 100, 3. adulteri poenas dant *ibid.* 4 sq. in insulam relegatur *ibid.* 5.
Iulia Augusta 2, 71, 3.
Iulianae partes 2, 68, 1. 84, 1. naves 2, 85, 2.
Iuliorum familia nobilissima et antiquissima 2, 41, 1.
Iulius Caesar. *vid.* Caesar.
Iulius Florus Galliarum seditionis auctor 2, 129, 5.
Iulus Antonius. *vid.* Antonius.
Iunia, Bruti soror, M. Lepidi triumviri uxor 2, 88, 1.
Iunius, Asiae proconsul 2, 42, 3.
Iunius Blaesus. *vid.* Blaesus.
Iupiter Capitolinus 2, 131, 1.
ius civitatis. *vid.* Civitas.
ius senatorii ordinis et petendorum honorum proscriptorum liberis a Sulla ademptum 2, 28, 4. a Caesare restitutum 2, 43, 4.
Iuventius Laterensis 2, 63, 2.

L.

T. Labienus, trib. pl. de honorando Pompeio M. legem tulit 2, 40, 4. acie Mundensi perit 2, 55, 4.
Labienus, eius fil., post proelium Philippense ad Parthos profugus, cum his Asiam concutiens, a Ventidio oppressus 2, 78, 1.
Lacedaemonii Atticam invadunt 1, 2, 2. Magnesiam (ad Maeandrum) in Asia condunt 1, 4, 1. sub Lycurgi legibus et disciplina floruerunt 1, 6, 3. Lacedaemonius nullus orator 1, 18, 2.
Laconica 1, 3, 1.
Laelii duo Scipionum amici 2, 127, 1.
Laelius, orator 1, 17, 3. 2, 9, 1.
Laenas. *vid.* M. Popilius.
P. Laenas trib. pl. Sext. Lucilium de saxo Tarpeio deiecit 2, 24, 2.
Lamia. *vid.* Aelius.
Langobardi fracti per Tiberium 2, 106, 2.
Laodicea Syriae expugnata a Cassio 2, 69, 2.
Larissa Asiae ab Aeoliis condita 1, 4, 4.
Lasthenes dux Cretensium 2, 34, 1.
Laterensis. *vid.* Iuventius.
Latinae legiones 1, 8, 5. Latinus lepos 1, 17, 1.
Laurentinae paludes 2, 19, 1.
Lebedus ab Ionibus condita 1, 4, 3.
lectica Tiberii 2, 114, 2.
legatus Caesaris pro consule s. praetore 2, 97, 1. 98, 1. 105, 1.
leges ab Augusto salubriter latae 2, 89, 4. a Tiberio 2, 126, 2. — *Vid.* Lex.
legio Quarta et Martia a M. Antonio ad Octavium deficiunt 2, 61, 2. Quintae aquila in Germania Lolliana clade amissa 2, 97, 1.
Lentulus, Cn. Cornelius, Cos. 1, 12, 5.
Lentuli duo consulares Pompeii M. in fuga comites 2, 53, 1.
Lentulus inter coniuratos Catilinae necatur 2, 34, 3 sq. 35, 3.
Lentulus et Marcellus consules, sub quibus bellum inter Pompeium et Caesarem erupit 2, 49, 1. 3. 51, 2.
Aemilius Lepidus, augur, a censoribus ob aedium precium notatus 2, 10, 1.
M. Aemilius Lepidus, triumvir, pontifex max. in Caesaris locum furto creatus 2, 63, 1. Hispania sibi decreta, in Gallia moratur *ibid.* pessimus imperator *ibid.* 2, 80, 1 sq. recipit Antonium ex bello Mutinensi profugum *ibid.* hostis iudicatus 2, 64, 3. cum Antonio proscriptionem restaurat 2, 66, 1. fratrem Paullum proscribit 2, 67, 3. triumphans irridetur *ibid.* ab Octaviano ex Africa ad bellum cum

Digitized by Google

Sex. Pompeio arcessitus 2, 80, 1. postulat ut Octavianus Sicilia decedat *ibid.* 2. inermem castra eius ingredientem telis peti iussit *ibid.* 3. a militibus desertus dignitate spoliatur *ibid.* 4. triumvir constituendae reip. 2, 88, 1. Iuniae, M. Bruti sororis, coniux *ibid.*
M. Lepidus, eius filius, Augusti interficiendi consilia capit 2, 88, 1. a Maecenate opprimitur *ibid.* 2 sq. eius uxor Servilia se interimit *ibid.* 3.
M. Lepidus, a Tiberio in bello Delmatico et Pannonico hibernis praefectus 2, 114, 5. eius laus *ibid.* triumphalia meretur 2, 115, 2.
Lesbos insula occupata ab Orestis liberis 1, 3, 1. ab Aeoliis occupata 1, 4, 4.
Leucas, ab Agrippa expugnata 2, 84, 3.
lex Licinii agraria 2, 6, 3. a C. Graccho repetita *ibid.* agraria Tib. Gracchi 2, 2, 2. C. Gracchi 2, 6, 3. T. Ampii et T. Labieni de Pompeio M. honorando 2, 40, 4. Cinnae de recipiendo Mario 2, 21, 5. Clodia in Ciceronem 2, 45, 1. alia de Catone in Cyprum legando *ibid.* 4. Cottae de iudiciis 2, 32, 3. Domitia de sacerdotiis 2, 12, 3. Gabinia 2, 31, 1 sq. Iulia de agro Campano dividendo 2, 44, 4. Manilia 2, 33, 1. Pedia in Caesaris percussores 2, 69, 5 Pompeia de provincia Caesari proroganda 2, 46, 2. Roscia 2, 32, 3. Sulpitia de bello Mithridatico Mario decernendo 2, 18, 2. Sullae de Mario, Sulpitio et sociis exilio mulctandis 2, 19, 1. Valeria 2, 23, 2. repetundarum 2, 13, 2. — *Vid.* Leges.
Liber pater 2, 82, 4.
libertini milites ab Augusto in bello Delmatico coacti 2, 110, 7.
liberto se occidendum praebet Cassius 2, 70, 2. Varus 2, 71, 3. *cf.* Servus. libertorum in proscriptos fides 2, 67, 1.
Licinia lex 2, 6, 2.
Libo. *vid.* Drusus Libo.
A. Licinius Nerva Silianus 2, 116, 3.
Limyra, urbs Lyciae 2, 102, 5.
Livia, Drusi Claudiani filia 2, 75, 3. 94, 1. Tib. Claudio Neroni nupta 2, 75, 1. ex Campano tumultu cum marito et Tiberio filio in Siciliam profugit *ibid.* 3. Augusto desponsa 2, 79, 2. 94, 1. Claudium Drusum intra domum Augusti enixa 2, 95, 1. Augusti Divi sacerdos et filia 2, 75, 3. Iulia Augusta dicta 2, 71, 3. eius mors 2, 130, 5. eius indoles *ibid.* et 2, 75, 3.
Livius Drusus. *vid.* Drusus.
Livius, historicus 1, 17, 2. Sallustium consecutus 2, 36, 3.
M. Lollius legatus in Germania clade afficitur 2, 97, 1. eius mores, pecuniae cupiditas *ibid.* moderator C. Caesaris et in Oriente comes 2, 102, 1. eius consilia clandestina a Parthis indicata *ibid.* mors *ibid.*
Luca colonia 1, 15, 2.
Luceria colonia 1, 14, 4.
Lucilia, Pompeii M. mater 2, 29, 2.
Lucilius, poëta, bello Numantino eques militavit 2, 9, 3.
Sext. Lucilius saxo Tarpeio deiectus 2, 24, 2.
Lucretius poëta 2, 36, 2.
Lucretius Ofella oppugnationi Praenestis et Marii praefuit 2, 27, 5.
Lucrinus lacus 2, 79, 2.
Luculli duo 2, 48, 6.
L. Lucullus feliciter bellum cum Mithridate gessit 2, 33, 1. pecuniae cupiditati obnoxius *ibid.* lege Manilia ab imperio depulsus *ibid.* rixatur cum Pompeio *ibid.* 2. luxuriae privatae primus auctor *ibid.* 4. eius triumphus 2, 34, 2. Pompeii actis in transmarinis provinciis refragatur 2, 40, 6. obiit ante bellum civile 2, 49, 1.
Lucullus, eius fil., acie Philippensi cadit 2, 71, 2.
M. Lucullus, L. frater, Marianos circa Fidentiam fundit 2, 28, 1.
ludi circenses 2, 27, 6. Floralium initium 1, 14, 8. ludi a I. Caesare editi 2, 56, 1. ab Augusto 2, 100, 2. athletarum ludi Neapolitani 2, 123, 1.
Ludus gladiatorius Capuae 2, 30, 5.
Lupercal 1, 15, 3.
Lupercalia 2, 56, 4.
lupi, raptores libertatis Italicae, Romani a Telesino dicti 2, 27, 1.
Lupia, fluvius Germaniae 2, 105, 4.
M. Lurius apud Actium dextro classis Octaviani cornu praeest 2, 85, 2.
Lutatius. *vid.* Catulus.
luxuriae publicae qui primi auctores fuerint 1, 11, 5. 2, 1, 2. publicam privata secuta est *ibid.* privatae primus auctor Lucullus 2, 33, 4.
Lycia 2, 102, 5.
Lycii, a M. Bruto devicti 2, 69, 6.
Lycurgus leges et disciplinam Spartanis scribit 1, 6, 3. eius genus *ibid.*
Lydia 1, 1, 4.

Digitized by Google

Lydus, Tyrrheni frater 1, 1, 4.
Lysippus, statuarius 1, 11, 4.

M.

Macedonia 2, 23, 3. 69, 3. 6. 70, 1. provincia facta ab Aemilio Paullo 1, 9. 2, 38, 5. a Pseudophilippo occupata et a Q. Metello vindicata 1, 11, 1 sq. a C. Catone administrata 2, 8, 1. a C. Octavio 2, 59, 2. a Delmatis et Pannoniis occupata 2, 110, 4 et 6. a Pisone pacata 2, 98, 1. a Velleio, tr. mil., peragrata 2, 101, 3.
Macedoniae regni initia 1, 6, 5.
Macedonicus, Perusinorum princeps 2, 74, 4. Macedonicus Metellus 1, 11, 2. 12, 1. 2, 5, 2.
C. Maecenas, eius genus, mores et honos apud Augustum 2, 88, 2. Urbi praefectus M. Lepidum opprimit *ibid.* et 3.
magi Sullae e corporis notis felicitatem vaticinantur 2, 24, 3.
Decius Magius Campanorum princeps 2, 16, 2.
Minatius Magius, Decii nepos, Velleii atavus civitate donatus eiusque filii ad praeturam evecti *ibid.* 3.
Magius Celer Velleianus, Velleii frater, legatus Tiberii, donis honoratus 2, 115, 1. 121, 3. ab Augusto et Tiberio ad praeturam commendatus 2, 124, 4.
Magnesia 1, 4, 1.
Mancinus. *vid.* Hostilius Mancinus.
M'. Manilius Cos. 1, 12, 7.
Manilius, trib. pl., legem tulit de bello Mithridatico per Pompeium administrando 2, 33, 1.
Cn. Manlius Vulso Cos. 1, 15, 2. Gallograeciam perdomuit 2, 39, 2.
Manlius Acidinus 2, 8, 2.
Manlius Maximus Cos. 2, 12, 2.
T. Manlius, consul, Sardiniam subigit 2, 38, 3.
C. Claudius Marcellus, consul 2, 49, 1. 3.
M. Claudius Marcellus Syracusas cepit, Siciliam provinciam fecit 2, 38, 2.
M. Marcellus, Octaviae Augusti sororis filius, Iuliae Augusti filiae coniux 2, 93, 1. 2. altercationes eius cum Agrippa, obitus, ingenium et mores *ibid.*
Q. Marcius Rex Cos. 1, 15, 5. 2, 7, 6.
Marcius Crispus 2, 69, 2.
Marcomanni 2, 108, 1. a Tiberio armis petuntur 2, 109 extr.
mare a Lucullo, subfossis montibus, in terras receptum 2, 33, 4.
Marianae partes 2, 24, 4. 27, 5.
Maricae palus 2, 19, 2.
C. Marius ignotae originis 2, 128, 2. 11, 1. sub Scipione Afric. bello Numantino stipendia fecit 2, 9, 3. legatus Q. Metelli in bello Iugurthino 2, 11, 1. eius indoles et mores *ibid.* 2, 23, 1. consulatum et imperium in bello eodem sibi comparat *ibid.* 2. per Sullam Iugurtha rege potitur 2, 12, 1. consul II. Iugurtham in triumpho duxit *ibid.* in bellum Cimbricum imperator electus *ibid.* 2. multiplicati eius consulatus *ibid.* 3. Cos. IV. ad Aquas Sextias Teutonos excidit *ibid.* 4. Cos. V. in campis Raudiis vicit *ibid.* 5. Cos. VI. 1, 15, 5. Servilium Glauciam et Apuleium Saturninum armis compescit 2, 12, 6. imperator in bello Italico 2, 15, 3. restituit remp. 2, 16, 4. bellum Mithridaticum Sullae abrogatum ei per P. Sulpicium decernitur 2, 18, 2. a Sulla Urbe exturbatur 2, 19, 1. in carcerem Minturnensium perducitur *ibid.* 2. Germanum, bello Cimbrico captum, ad se interficiendum missum visu deterret *ibid.* 3. a Minturnensibus dimissus in Africam transvehitur *ibid.* 4. inter Carthaginis ruinas inopem vitam agit *ibid.* a Cinna revocatur cum filio 2, 20, 5. Urbem cum Cinna occupat 2, 21, 5. crudelissime victoria utitur 2, 22, 1. Antonium oratorem necari iubet *ibid.* 3. consulatum VII. init 2, 23, 1. morbo decedit *ibid.* eius monumenta Iul. Caesar restituit 2, 43, 4.
C. Marius, eius filius, consul 2, 26, 1. 27, 1. eius indoles *ibid.* 2, 27, 5. pulsus a Sulla ad Sacriportum Praeneste se contulit 2, 26, 1. erumpens interemptus 2, 27, 3. incerta fama de eius interitu *ibid.* 4.
Marius Egnatius inter Italicorum duces 2, 16, 1.
ex marmore aedem quis primus Romae exstruxerit 1, 11, 5.
Maroboduus Marcomannos in interiora Hercyniae silvae transducit 2, 108, 1. eius indoles et mores *ibid.* 2. vires parat adversus Romanos *ibid.* ferox erga Augustum 2, 109, 1. timendus ob vicinitatem *ibid.* Tiberius eum aggredi parat *ibid.* 3. Vari caput ad Augustum mittit 2, 119, 6. Tiberii astutia, Druso filio adiutore, e regno egredi cogitur 2, 129, 4.
Mars, Romuli pater 1, 8, 4. Gradivus,

Digitized by Google

auctor Rom. nominis 2, 131, 1. Martis templum ab Augusto dedicatum 100, 2. Mars dubius 2, 55, 3.
Marsi 2, 15, 1.
Marsicum bellum 2, 21, 1. 29, 1.
Martia legio. *vid.* Legio.
Marullus Epidius, trib. pl., intempestive liber in Iul. Caesarem 2, 68, 3. ab hoc a rep. remotus *ibid.*
Massilia potentior metropoli sua 2, 7, 5. Caesaris victoriam moratur 2, 50, 2. ibi moritur L. Caesar 2, 102, 5.
Medi imperio Asiae potiuntur 1, 6, 1 sq.
Media a Pompeio M. victa 2, 40, 1. ab Antonio, triumviro, petita 2, 82, 2.
medici a Tiberio aegrotantibus in bello Pannonico parati 2, 114, 2.
Medon, Codri filius, primus archon Atheniensium 1, 2, 4.
Medontidae, eius posteri *ibid.*
Megara, media Corintho Athenisque, a Peloponnesiis condita 1, 2, 4.
Megasthenes, Chalcidensium, qui Cumas in Italia condiderunt, dux 1, 4, 1.
Melanthus, Codri pater 1, 2, 2.
Menandrus comicus 1, 16, 3.
Menas, libertus Pompeianus 2, 73, 2. praefectus classis Sex. Pompeii *ibid.* Statium Murcum fastidit 2, 77, 4.
Menecrates, eiusdem conditionis et culpae cum Mena. *vid.* Menas.
Menelaus, Hermiones pater 1, 1, 3.
mercatus Olympiorum cum ludis ab Iphito institutus 1, 8, 1.
Merula *vid.* Cornelius.
Messalla Corvinus, in castris Bruti et Cassii e primis ducibus 2, 71, 1. Octaviano se dedit *ibid.* gratus in hunc perpetuo *ibid.* eo consule cum Octaviano debellatum apud Actium 2, 84, 1. orator 2, 36, 2. pater Messalini et Cottae 2, 112, 1.
Messalinus, bello Pannonico et Delmatico praeclaras res gessit 2, 112, 1. fratri Cottae cognomen reliquit *ibid.* (Hispanias regit 2, 125, 5.)
Metapontus condita 1, 1, 1.
Metelli duo fratres (Macedonici filii) uno die triumphant 2, 8, 2.
Metelli duo, patrueles, censores *ibid.*
Q. Metellus Macedonicus (e Caeciliis 2, 11, 3.) Pseudophilippum devicit 1, 11, 1. inde cognomen meruit *ibid.* 2. Achaeos rebellantes fudit *ibid.* 12, 1. duas aedes porticibus circumdedit 1, 11, 2. 2, 1, 2. statuas e Macedonia detulit *ibid.* 3 sq. primus aedem ex marmore exstruxit *ibid.* 5. eius felicitas *ibid.* 6. contentiones pro rep. *ibid.* filii *ibid.* funus *ibid.* 7. severum in Hispania imperium 2, 5, 2.
Q. Metellus Numidicus, unde cognomen meruit 2, 11, 2. (39, 2.) bellum Iugurthinum gerit *ibid.* 1. a Mario depellitur ab imperio *ibid.* 2. triumphat *ibid.* a L. Saturnino civitate pulsus filii pietate restitutus est 2, 15, 3 sq. 45, 3. inter oratores est 2, 9, 1.
Q. Metellus, Numidici filius, Pius dictus 2, 15, 3 sq. dux in bello Italico apud Faventiam Sullae hostes fudit 2, 28, 1. contra Sertorium bellum gerit, ab hoste laudatus 2, 29, 3. cum Cn. Pompeio M. ex Hispaniis triumphat 2, 30, 2.
Q. Metellus Creticus, Cretam in pop. Rom. potestatem redegit 2, 34, 1. 38, 6. eius victoriam Pompeius M. sibi vindicare ex parte conatur 2, 34, 2. triumphat ex Creta *ibid.* 2, 40, 5. memor huius iniuriae, Pompeii actis in Asia refragatur *ibid.* 2, 44, 2. ante bellum civile obit 2, 48, 6.
Miletus ab Ionibus condita 1, 4, 3. Cyzicum et Byzantium condit 2, 7, 5.
militares coloniae 1, 14, 1. 15, 5.
milites desperantes perseverantia ducis victores 2, 5, 2. 55, 3. militum consulem suum interficientium primum exemplum 2, 20, 1. militum seditiosorum exempla *ibid.* 2, 24, 5. 81, 1. 125, 2 sq. deserentium ducem suum 2, 61, 2. 63, 1. 64, 1. 69, 3. 80, 4. 84, 2. desertorum a ducibus 2, 85, 3. 5. 119, 4. fortiter sine duce pugnantium 2, 85, 3 sq. fortiores quam duces 2, 112, 5. 119, 2. militum ex acie fugientium poena 2, 78, 3. libertini ad militiam coacti 2, 110, 7. militum ioci in triumphantes 2, 67, 4. donati ab imperatore 2, 104, 5.
T. Annius Milo, trib. pl., Ciceronem exulem restituit 2, 45, 3. candidatus consulatus Clodium interficit 2, 47, 4. Pompeii voluntate damnatus *ibid.* 5. infestus Caesaris partibus a M. Caelio accitus tumultum in Italia movet 2, 68, 1. in oppugnatione Compsae lapidis ictu interimitur *ibid.* 2. eius indoles *ibid.*
Miltiades, Cimonis pater 1, 8, 6.
Minatius Magius 2, 16, 1.
Minervium colonia condita 1, 15, 4.
Minturnae colonia 1, 14, 5.
Minturnenses C. Marium in carcerem coniectum interfici iubent 2, 19, 2. deinde fugam adiuvant *ibid.* 3.

Digitized by Google

Minucii triumphus e Scordiscis 2, 8, 3. eius porticus *ibid.*
Misenum promontorium 2, 77, 1.
Mithridates, Ponticus rex 2, 18, 1. eius ingenium et odium in Romanos *ibid.* occupata Asia cives Rom. necari iubet *ibid.* a Sulla debellatur 2, 18, 3. 23, 3 sqq. eius praefecti in Graecia victi 2, 23, 3. Sullae in Asiam transgresso se subiicit et paciscitur *ibid.* 6. Pontico regno circumscribitur *ibid.* a Fimbria in Asia proelio pulsus 2, 24, 1. a L. Lucullo fusus 2, 33, 1. exercitum reparat 2, 37, 1. a Pompeio M. fusus in Armeniam ad Tigranem generum fugit *ibid.* 2. ultimus iuris sui regum, praeter Parthicos, Pharnacis filii insidiis oppressus 2, 40, 1.
moles a L. Lucullo mari iniectae 2, 33, 4.
Mucianus Crassus 2, 4, 1.
P. Mucius Scaevola Cos. 2, 2, 1.
Q. Mucius Scaevola, iuris scientia, quam eloquentia, celebrior 2, 9, 1. 26, 2. pontifex max. a Damasippo trucidatus *ibid.*
L. Mummius, Cos. bello Achaico destinatus 1, 12, 1. 5. Corinthum eruit 1, 13, 1. Achaicus appellatur *ibid.* 2. 2, 38, 5. 128, 2. homo novus *ibid.* rudis artium 1, 13, 4.
mundi de ortu sententiae 2, 66, 5.
munus gladiatorium a Iul. Caesare editum 2, 56, 1. ab Augusto 2, 100, 2. Augusti triumphantis munera 2, 89, 1. munus aedilitatis M. Marcelli 2, 93, 2.
Murcus. *vid.* Statius.
L. Murena in Augustum conspirat, et opprimitur 2, 91, 2. 93, 1.
Mutilus Papius 2, 16, 1.
Mutina 2, 61, 4. 73, 1.
Mycenae in Creta conditae 1, 1, 2.
Mylae, ad quas prospere ab Agrippa contra Sex. Pompeium pugnatum 2, 79, 4.
Myrina, ab Aeoliis condita 1, 4, 4.
Myrmidonum civitas, postea Thessalia appellata 1, 3, 1.
Mytilenaeorum perfidia in Romanos 2, 18, 3. a Pompeio in Theophanis gratiam restituti in libertatem *ibid.*
Mytilene, in Lesbo insula, ab Aeoliis condita 1, 4, 4. 2, 53, 3.
Myus ab Ionibus condita 1, 4, 3.

N.

Narbo Martius. colonia 1, 15, 5. 2, 7, 6.
Naso poëta 2, 36, 3.
naumachia, a Caesare edita 2, 56, 1. ab Augusto 2, 100, 2.
Nauportum, Pannoniae urbs, in confinio Tergestis 2, 110, 4.
navigia Germanorum 2, 107, 1.
Neapolis a Cumanis condita 1, 4, 1. urbs fidelissima Romanis et amoenissima *ibid.* 2. ibi C. Velleius, avus historici, se interimit 2, 76, 1.
Neapolitani Augusto certamen athletarum sacrant 2, 123, 1.
Negotiantes in Africa criminati Metelli in bello Iugurth. lentitudinem 2, 11, 2.
negotiatores Rom. a Pannoniis trucidati 2, 110, 6.
Nepe colonia 1, 14, 2.
Neptunia colonia 1, 15, 4.
Nero. *vid.* Claudius.
Nerva. *vid.* Licinius.
Nestor 1, 1, 1.
Nicomedes, Bithyniam hereditate Romanis reliquit 2, 4, 1. 39, 2.
Ninus cum Semiramide Babylona condit 1, 6, 2.
Nola, quando a Tuscis condita 1, 7, 2 sq. fidelissima Romanis 2, 18, 2. in bello sociali pertinacissima, a Sulla obsessa 2, 17, 1. 18, 2. 20, 4. ibi Augustus moritur 2, 123, 2.
Nolanum bellum 2, 17, 1.
Norbanus, Cos. a Sulla victus 2, 25, 2. 4.
Norici, vicini Marcomannis 2, 109, 1. a Tiberio victi 2, 39, 3.
Noricum regnum 2, 109, 3.
novi homines ad summos honores evecti 2, 127, 1. 128.
Numantia a Scipione excisa 2, 4, 2. 3. 5, 1.
Numantinum bellum contumeliosum 2, 1, 3 sqq. 9, 3. 90, 3.
Numidia, provincia facta 2, 39, 2.
Numidicus. *vid.* Metellus.
Numonius Vala, Vari legatus, desertor suorum a Germanis occiditur 2, 119, 5.

O.

obsides a piratis in redemptione Caesaris civitatibus dati 2, 22, 2. ab Antonio in Capitolium missi 2, 58, 3. Parthorum regis liberi Romam missi 2, 94, 4.
occidens 2, 91, 1.
oceanus 1, 2, 4. 2, 106, 3.
Octavia, soror Augusti 2, 78, 1. 93, 1. nubit Antonio 2, 78, 1.

Digitized by Google

Octaviae porticus 1, 11, 3.
Cn. Octavius, praetor navalis 1, 9, 4. eius triumphus *ibid.* 5. 6. in circo porticum molitus est 2, 1, 2.
Cn. Octavius, eius nepos, Cos. Cinnae iussu interfectus 2, 22, 2.
M. Octavius, trib. pl. 2, 2, 2.
C. Octavius, Augusti pater 2, 59, 2. eius genus, mores, fortuna, coniugium, dignitas et mors *ibid.*
C. Octavius, huius et Atiae filius 2, 59, 1 sq. nepos Iuliae ex Atia *ibid.* a Philippo vitrico educatus *ibid.* 3. a C. Iul. Caesare dilectus, sacerdotiis honoratus *ibid.* Apolloniam in studia missus *ibid.* 4. post caedem avunculi Romam festinat 2, 59, 5. adoptatus a Caesare testamento *ibid.* 1. frequenti hominum occursu et prodigiosa solis facie Romae exceptus *ibid.* 6. invitis parentibus Caesaris hereditatem cum nomine adit 2, 60, 1 sq. ab Antonio superbe exceptus *ibid.* 3. insidiis petitus *ibid.* 5. exercitum parat e veteranis Caesaris 2, 61, 1 sq. legionem Martiam et Quartam excipit *ibid.* 2. honores ei decreti *ibid.* 3. bellum contra Antonium mandatum *ibid.* id circa Mutinam ab eo fortiter administratum *ibid.* 4. victo Antonio spretus a senatu 2, 62, 5. ab exercitu vindicatus *ibid.* ab Antonio ad triumviratum adductus 2, 65, 1. privigna Antonii ei desponsa *ibid.* 2. nondum xx annos natus consul factus *ibid.* repugnat proscriptioni frustra 2, 66, 1 sq. in Macedoniam adversus Brutum et Cassium traiecit 2, 70, 1. infirmus valetudine munia ducis obit *ibid.* servat Messallam Corvinum 2, 71, 1. in Italiam regressus tumultum L. Antonii et Fulviae profligat 2. 74, 1 sqq. bellum in Campania a Ti. Claud. Nerone excitum adventu suo componit 2, 75, 1. Fulviam et Plancum ex Italia profugere patitur 2, 76, 2. bellum parat contra Antonium, quod pace Brundusina componitur *ibid.* Salvidienum Rufum opprimit *ibid.* 4. a Sex. Pompeio coena exceptus 2, 77, 1. in Illyrico et Delmatia milites exercet 2, 78, 2. bellum adversus Sex. Pompeium parat 2, 79, 1. Liviam ducit *ibid.* 2. bellum cum Sex. Pompeio varia primum, deinde secunda fortuna gerit *ibid.* 3 sqq. Lepidum, ex Africa accitum dignitate exuit 2, 80. seditionem exercitus discutit 2, 81, 1. Campanam coloniam supplemento, reditibus et aquaeductu auget *ibid.* 2. Romae domos coëmtas publicis usibus destinat, Apollini templum vovet *ibid.* 3. in Plancum ab Antonio profugum clemens est 2, 83, 2. apud Actium dimicat 2, 85, 1 sqq. Antonianis vitam et veniam offert *ibid.* 4 sq. clementia eius in victos 2, 86, 2. 87, 2. Cleopatram et Antonium bello persequitur 2, 87, 1. triumphat 2, 89, 1. felicitatem orbi terrarum restituit *ibid.* 2 sqq. consulatus undecim continuavit *ibid.* 5. dictaturam repulit *ibid.* Hispaniam perdomuit 2, 90, 1 et 4. 38, 4. 39, 2 sq. *Reliqua vid. sub v.* Augustus.
Ofella. *vid.* Lucretius.
Olympiade vi. condita Roma 1, 8, 4.
Olympiorum initia 1, 8, 1. 2.
Olympieum ab Antiocho Epiphane inchoatum 1, 10, 1.
Opimianum vinum 2, 7, 3.
L. Opimius, praetor Fregellas excidit 2, 6, 3. consul C. Gracchum et Fulvium Flaccum opprimit *ibid.* sq. capitis civis Rom. pretium proponit *ibid.* 4. Fulvii Flacci filium, legatum missum interimit 2, 7, 1. eius factum improbatum *ibid.* 4. ingenium et mores *ibid.* 2. iudicio publico damnatus *ibid.* 2.
Opis aedes 2, 60, 4.
optimates in Tib. Gracchum irruunt 2, 3, 2. Cinnam Urbe pellunt 2, 20, 3. dissuadent bellum piraticum Pompeio M. mandandum 2, 31, extr. refragantur Pompeii actis Asiaticis 2, 40, 6. reconciliantur eidem consuli III. 2, 47, 3.
oratores summi inter Graecos circa Isocratem eiusque discipulos 1, 16, 4. inter Romanos circa Ciceronem 1, 17, 3. nulli inter Argivos, Thebanos, Lacedaemonios 1, 18, 2. oratores Romani clari inter bellum Punicum tertium et civile primum 2, 9, 1 sq. circa Ciceronis tempora 2, 36, 2.
Orestes Aegisthum et matrem obtruncat 1, 1, 3. eius filii quam diu post eum regnaverint 1, 2, 1. ab Heraclidis e Peloponneso eiecti colonias in Asiam deducunt 1, 3, 1.
oriens 2, 82, 1. 91, 1. 92, 2. 94, 2. 101, 3. 122, 2.
Orodes, rex Parthorum, Crassum cum

Digitized by Google

exercitu delet 2, 46, 4. signa Rom. capit 2, 91, 1.
Osca 2, 30, 1.
Osci vicini mutant Cumanos 1, 4, 2.
Ostiae annona per Tiberium moderata 2, 94, 1.
Otho Roscius lege equitibus sedes in theatro restituit 2, 32, 3.
otium disciplinae militum inimicissimum 2, 78, 2.
ovatio Tiberii 2, 96, extr. 122, 2.
Ovidius. *vid.* Naso.

P.

Pacorus, Parthorum regis filius, bello interemptus 2, 78, 1.
Pacuvius, clarus in tragoediis 2, 9, 2.
Paestum colonia 1, 14, 6.
Palatium, ubi Roma condita 1, 8, 4. sub eo theatrum a Cassio aedificatum 1, 15, 3. in eo domum aedificavit Drusus, quae deinceps Ciceronis, Censorini et Statilii Sisennae fuit 2, 14, 3. domos ibi Augustus coëmi curavit 2, 81, 3.
Palinuri promontorium, ubi Octaviani classis vento lacerata 2, 79, 3.
Panaetius, Scipionis Afric. min. comes 1, 13, 3.
Panares, dux Cretensium 2, 34, 1. Q. Metello victori subductus Pompeii M. triumphum ornat 2, 40, 5.
Pannonia, provincia per Tiberium facta 2, 39, 3. a Tiberio debellata 2, 96, 2 sq. 98, 1. 104, 5. ad dextram Marcomannorum sita 2, 109, 1. universa rebellat 2, 110, 1. pacem petit 2, 114, 4.
Pannonicum bellum 2, 114, 1. 117, 1.
Pannonii 2, 96, 3. 121, 3. disciplina, lingua Rom. et literis utentes 2, 110, 5.
Pansae et Hirtii consilium Caesari datum 2, 57, 1. ei consuli designato cum Hirtio bellum contra Antonium mandatur 2, 61, 3. ex vulnere moritur 2, 61, 4. publica sepultura honoratus, una cum Hirtio 2, 62, 4.
Papirius Carbo orator 2, 9, 1. *cf.* Carbo.
Papius Mutilus 2, 16, 1.
Parilia, dies natalis Romae 1, 8, 4.
Parmensis. *vid.* Cassius.
Parthicum bellum Crassus 2, 46, 2. Iul. Caesar molitur 2, 59, 4.
Parthorum legati ad Sullam primum Romanorum missi 2, 24, 3. Parthici reges sui iusis 2, 40, 1. Parthorum rex a Syria reiectus 2, 46, 4. signa Rom. capta Augusto remittit 2, 91, 1. obsides liberos dat 2, 94, 2. Parthus desciscit a societate Romana 2, 100, 1. rex cum C. Caesare in insula Euphratis congreditur 2, 101, 1. 4. M. Lollii perfida consilia indicat 2, 102, 1. Parthi 2, 53, 1. 78, 1. 82, 2. 101, 2. 119, 1.
Parus, Ionum colonia 1, 4, 3.
Passienus 2, 116, 2.
patres a Romulo lecti 1, 8, 6. ab iis nomen patriciorum *ibid.*
Patrae captae ab Agrippa 2, 84, 3.
patrimonia militum occisorum a legato occupata 2, 120, 1.
Paullus (ex Aemiliis), ad Cannas caesus, L. Aemilii Paulli pater 1, 9, 3.
Paullus a Lepido triumviro fratre proscriptus 2, 67, 2.
Paullus censor cum Planco 2, 95, 3.
pax Augusta 2, 126, 3. Brundusina 2, 76, 3. circa Misenum cum Sex. Pompeio 2, 77, 1. cum Mithridate per Sullam facta 2, 23, 6. cum Tigrane per Pompeium M. 2, 37, 3. cum Parthis per C. Caesarem 2, 101, 2.
Q. Pedius, collega Octavii in consulatu 2, 65, 2. 69, 5. eius lex *ibid.* *cf.* Lex.
Pelasgi Athenas commigravere 1, 3, 1.
Pelops 1, 8, 2. eius progenies ab Heraclidis expellitur Peloponneso 1, 2, 1.
Peloponnesii Megaram condunt 1, 2, 5.
Peloponnesus 1, 2, 1. 3, 3.
Penthilus, Orestis filius 1, 2, 1.
Pergamum in Creta 1, 1, 2.
M. Perperna Aristonicum vicit 2, 4, 1. 38, 5.
M. Perperna Sertorium interficit 2, 30, 1.
Perseus, Macedonum rex, victus ab Aemilio Paullo 1, 9, 4. Samothraciam profugit *ibid.* ab Octavio ad deditionem compulsus *ibid.* in triumpho ductus *ibid.* 5. 6. Albae in libera custodia decessit 1, 11, 1.
Perusia ab Octavio expugnata 2, 74, 4.
Perustae Delmatae 2, 115, 3.
pestilentia lacerat exercitum Rom. 2, 21, 3.
Petreius, legatus Pompeii in Hispania 2, 48, 1. desertus ab exercitu 2, 50, 3. remissus ad Pompeium a Iul. Caesare *ibid.*
Pharnaces, (Arbaces) Medus Sardanapalum imperio vitaque privat 1, 6, 2. filius Mithridatis 2, 40, 1. rex Ponti, a Iul. Caesare victus 2, 55, 2.

Digitized by Google

Pharsalica acies 2, 52, 2 sq. 68, 1.
Phidippus Ephyram in Thesprotia condit 1, 1, 1.
Philemo poëta 1, 16, 3.
Philippi 2, 70, 1.
Philippii campi 2, 86, 2.
Philippus, Macedo 1, 11, 1. vitricus Octaviani 2, 59, 3. 60, 1.
Philo Publilius censor 1, 14, 4.
philosophi Socratici in artatum temporis spatium incidentes 1, 16, 4.
Phocaea, Ionum colonia 1, 4, 3. Massiliam condit 2, 7, 5.
Phrahates, Orodis filius, Parthorum rex, ab Antonio signa Rom. cepit 2, 91, 1.
Picentes 2, 65, 3.
Picenum coloni missi 1, 15, 3. Picenus ager 2, 21, 1. Pompeii clientelis refertus 2, 29, 1.
pictores 1, 17, 4.
Pindarus 1, 18, 2.
Pinnetes, Pannoniorum dux 2, 110, 4. captus a Romanis 2, 114, 4.
Piraei portus munitiones 2, 23. 3.
piratarum insolentia et potentia 2, 31, 2. ii a Pompeio procul a mari collocati 2, 32, 4 sqq. Iul. Caesarem captum tenent 2, 42, 1. ab hoc capti et cruci suffixi 2, 42, 2 sqq.
piratica scelera Sex. Pompeii 2, 73, 2.
Pisaurum, colonia 1, 15, 2.
M. Piso, consularis 2, 41, 2.
L. Piso bellum Thracicum comprimit 2, 98, 1. praefectus urbi *ibid.* eius ingenium et mores *ibid.* 2.
Piso in Tiberium coniurat 2, 130, 3.
Pius, cognomen Metelli 2, 15, 4.
Placentia, colonia 1, 14, 7.
Plancus, dubiae fidei 63, 3. morbo proditor 88, 1. consul designatus cum D. Bruto 63, 3. eius proditor et insidiator 64, 1. Plotius Plancus, frater, ut proscriberetur, a triumviris impetrat 67, 2. triumphans cum Lepido irrisus *ibid.* partium Antonianarum adiutor 74, 3. Fulviae profugientis comes 76, 2. assentator Cleopatrae 83, 1. Antonii librarius obscoenissimarum rerum minister *ibid.* refrigeratus ab Antonio ob rapinas transfugit ad Octavium *ibid.* 2. absentem Antonium in senatu incusat *ibid.* 3. Augusti cognomen Octaviano dandum censet 91, 1. eius censura 95, 3.
plastae 1, 17, 4.
Plato 1, 16, 4.
Plautius Silvanus 112, 4.
Plotius Plancus 67, 2.
Pollio. *vid.* Asinius.
Polybius Scipionis comes perpetuus 1, 13, 3.
Pompeianae partes 2, 51, 2. 62, 1. 6. 65, 1. 73, 1.
Pompeiani conditiones pacis a Caesare non recipiunt 2, 49, 3 sq. in Africa validi 2, 54, 2. 55, 1. victi ibi a Caesare *ibid.* et in Hispania *ibid.* 3 sq. post Antonii fugam a Mutina animum tollunt 2, 62, 1 sqq. 63, 3. 73, 2. Ciceronem faventem sibi habent *ibid.* 6. inimici Octavio 2, 62, 5. 65, 1. restituunt Sex. Pompeium 2, 73, 2.
Pompeiani horti ab Antonio possessi 2, 60, 3.
Pompeii urbs 2, 16, 2.
Pompeiorum familiae 2, 21, 4.
Q. Pompeius primus e Pompeiis consul cum Cn. Servilio 2, 1, 4. 21, 4. turpe foedus cum Numantinis fecit 2, 1, 4. 90, 3. ob gratiam impunitus 2, 1, 5.
Q. Pompeius, eius filius consul 2, 17, 1. 21, 1. eius filius Sullae gener interficitur 2, 18, 2. ipse ab exercitu seditioso interficitur, auctore Cn. Pompeio 2, 20, 1.
Cn. Pompeius, Magni pater 2, 15, 3. 21, 1. 29, 1. imperator bello sociali 2, 15, 4. 16, 4. 21, 1. 29, 1. seditionem militum in Q. Pompeium excitat 2, 20, 1. medium inter Cinnam et Sullam se gerit consulatus alterius obtinendi causa 2, 21, 1. cum Cinna sub moenibus Romae confligit *ibid.* 2. decedit, pestilentia exercitum Romanum lacerante, in voluptatem civium *ibid.* 3. patronus agri Piceni 2, 29, 1.
Cn. Pompeius Magnus, eius filius 2, 15, 3. 21, 1. 29, 1. Sullae exercitum e Piceno adducit 2, 29, 1. eius genus, forma, mores *ibid.* 2. inde a toga virili commilito patris *ibid.* 3. Sertorio timendus *ibid.* ex Hispaniis eques Rom. triumphat 2, 30, 2. consul factus die post triumphum *ibid.* aequalem ferre nequit 2, 29, 4. 30, 3. 33, 3. consul tribuniciam potestatem restituit 2, 30, 4. maior cive habetur 2, 31, 1. bellum piraticum ei mandatur ex lege Gabinia, cum imperio extraordinario *ibid.* 2 sq. invidiam optimatum hac re sibi contrahit *ibid.* 3 nimius reipublicae 2, 32, 1. piratas coërcet *ibid.* 4. lege Manilia bellum Mithridaticum ei mandatur 2, 33, 1. eius iurgia cum L. Lucullo *ibid.* 2. facete eius dictum in Lucullum *ibid.* 4. partem gloriae

Digitized by Google

Cretae a Q. Metello devictae sibi vindicare conatur 2, 34, 2. 40, 5. bellum adversus Mithridatem feliciter gerit 2, 37, 1. Tigranem Armeniae regem in deditionem accipit *ib.* 2—4. Syriam in potestatem pop. R. redigit *ibid.* 4. Pontum provinciam facit 2, 38, 6. penetrat victor in Mediam, Albaniam, Iberiam et oram Ponti 2, 40, 1. eius reditus in Italiam favorabilis *ibid.* 2 sq. per biduum triumphat, aerarium ditat *ibid.* 3. de tribus orbis terrarum partibus triumphat *ibid.* 4. honores extraordinarii ei decreti *ibid.* eius actis in Asia optimates refragantur *ibid.* cum Caesare et Crasso societatem potentiae init 2, 44, 1. 2. filiam Caesaris, Iuliam, ducit *ibid.* 3. 47, 2. de Cicerone oppresso suspectus 2, 45, 2. restituit Ciceronem *ibid.* 3. consul cum M. Crasso 2, 46, 1. lege lata Caesari provinciam prorogat, et Crasso Syriam decernit *ibid.* 2. eius uxor et filius ex ea moriuntur 2, 47, 2. consul sine collega ambitum coërcet *ibid.* 3. reconciliatus cum optimatibus, a Caesare alienatus *ibid.* 3. Milonem damnat *ibid.* 4. Hispaniam provinciam per legatos administrat 2, 48, 1. dimittere exercitum recusat *ibid.* adversatur Caesari absenti in petendo consulatu secundo 2, 30, 3. eius theatrum et vicina aedificia *ibid.* 2, 130, 1. pro aegrotante eo Italia vota suscipit 48, 2. conditiones pacis a Caesare propositas, Curio discutit *ibid.* 4. senatus auctoritate armatus contra Caesarem 2, 49, 2. transmisit Dyrrhachium *ibid.* 5. eius vires et terrestres et navales 2, 51, 1. obsessus a Caesare *ibid.* Caesarem profligat *ibid.* 3. Caesarem in Thessaliam sequitur 2, 52, 1. profugus ex acie Pharsalica 2, 53, 1. Aegyptum se contulit *ibid.* recipit in itinere Corneliam uxorem *ibid.* 3. dolose interemptus *ibid.* vix sepulturam nactus *ibid.* 4. eius aetas *ibid* 5. eius magnitudo 2, 29, 1. 30, 3. 31, 1 sqq. 32, 1. 5. 37, 3 sq. 40, 1 sq. 5. 47, 3. 48, 2. 53, 4. Mytilenaeis libertatem restituit 2, 18, 1. statua equestri honoratus 2, 61, 3. iudices cccLx legit 2, 76, 1.

Cn. Pompeius, Magni filius 2, 55, 2. ingens bellum in Hispania contra Caesarem conflat *ibid.* vulneratus in fuga interficitur *ibid.* 4.

Sex. Pompeius, Magni filius 2, 72, 4. eius ingenium et mores 2, 73, 1. 77, 2. 79, 5. fugae paternae comes 2, 53, 1. in Hispania cum Asinio Pollione bellum gessit 2, 73, 1. post Antonii a Mutina fugam orae maritimae praefectus *ibid.* occupata Sicilia, recipit profugos ex acie Philippensi et proscriptos 2, 72, 5. 73, 3. mare latrociniis infestat *ibid.* annonam Romae gravem facit 2, 77, 1. pax cum eo circa Misenum *ibid.* Octavium et Antonium coena in navi excipit *ibid.* Sicilia et Achaia ei concessae *ibid.* 2. restituit pactione proscriptos et profugos in patriam *ibid.* sq. Statium Murcum interficit *ibid.* 4. eius vires et magnitudo 2, 79, 1. ab Octavio bello petitus *ibid.* sq. cladem infert illi *ibid.* 3 sq. victus tandem Asiam fuga petit et ad Antonium profugit *ibid.* 5. Antonii iussu a Titio iugulatur *ibid.* 5. 87, 3.

Sex. Pompeius consul 2, 123, 3.

Pomponius, eques R., singulari fide in C. Gracchum 2, 6, 6.

Pomponius (Atellanarum auctor) 2, 9, 5.

Pomponius Flaccus, consularis, Rhascupolim e regno suo evocat 2, 129, 1. eius indoles et mores *ibid.*

C. Pontidius, dux Italicorum 2, 16, 1.

Pontius Telesinus *ibid.* dux Samnitium eximius cum Sulla ad portam Collinam dimicat 2, 27, 1. 2. occisus victoris vultum praetulit *ibid.* 3. eius caput circa Praeneste gestatum *ibid.* eius frater minor una cum C. Mario filio occubuit 27, 5.

Ponti (Euxini) dextra et intima a Pompeio penetrata 2, 40, 1.

Pontici maris provinciae a Velleio visae 2, 101, 3. Ponticus rex 2, 18, 1. Pontici fines 2, 23, 6. Pontici triumphi apparatus ex acantho 2, 56, 2.

Pontus, provincia facta 2, 38, 6.

Popaedius Silo, inter duces Italicorum 2, 16, 1.

M. Popilius Laenas 1, 10, 1 sq.

P. Popilius Laenas 2, 7, 2.

Porcia familia 2, 35, 2. *vid.* Catones.

porticus Scipionis in Capitolio 2, 1, 2. Metelli Macedonici *ibid.* 1, 11, 3. Cn. Octavii 2, 1, 2. Octaviae 1, 11, 3. Minucii 2, 8, 3.

portoria nova a C. Graccho constituta 2, 6, 2.

Postumius Albinus censor asper 1, 10,

Digitized by Google

6. Sp. Postumius Cos. 1, 14, 3. censor *ibid.* 4.
Postumus. *vid.* Agrippa. Vibius.
Potentia colonia 1, 15, 2.
praefectura Capuae 2, 44, 4.
praefectus fabrum 2, 76, 1. castrorum 2, 112, 6. 119, 4. 120, 2. classis 2, 73, 3. cohortium 2, 112, 6. equitum 2, 24, 1. 104, 3. Urbis 2, 88, 2. 98, 1.
Praeneste munitum 2, 26, 1. a Sulla obsessum 2, 27, 2. cuniculis instructum *ibid.* a Fulvia occupatum 2, 74, 3.
praetexta praetoria, consularis 2, 65, 3.
praetextati filii 1, 10, 3. 2, 59, 2.
praetor iterum post consulatum Lentulus 2, 34, 4. praetores seni 2, 16, 2. decem ab Augusto constituti 2, 89, 3. praetor navalis 1, 9, 5.
praeturam aedilitati continuare 91, 3.
Priene, Ionum colonia 1, 4, 3.
primi pili centurio, fusti percussus 2, 78, 3.
princeps optimus recte facere cives faciendo docet 2, 126, 4.
princeps senatus 2, 43, 3.
privatorum ausa pro republica: Scipionis Nasicae 2, 3, 1. Pompeii M. 2, 29, 1. Caesaris in piratas 2, 42, 3. Octaviani 2, 61, 1.
proscriptio a Sulla inventa 2, 28, 3. 66, 1. triumviralis 2, 66, 1.
proscriptorum bona a Sulla vendita 2, 28, 4. eorum liberi honorum iure spoliati, oneribus ordinis relictis *ibid.* iidem a Iul. Caesare ad ius dignitatis revocati 2, 43, 4. proscripti a triumviris ad Sex. Pompeium confugiunt 2, 72, 5.
provinciae Rom. quae et a quibus ducibus factae 2, 38 et 39, provinciae Caesari prorogatae 2, 46, 2.
Pseudophilippus Macedoniam occupat 1, 11, 1. a Q. Metello Macedonico victus *ibid.*
Ptolemaeus ab Antiocho Alexandriae obsessus 1, 10, 1 sq.
Ptolemaeus, Cypri rex 2, 45, 4. 5. 38, 6.
Ptolemaeus (Auletae fil.), Aegypti rex 2, 53, 1. puer ab aulicis regitur *ibid.* sq. 54, 1. eius perfidia in Caesarem 54, 1.
Publicola, classis Antonianae dux apud Actium 2, 85, 2.
Publilius, Q. Philo, censor 1, 14, 4.
Punica bella 1, 12, 6. 2, 38, 3. Primum bellum Punicum 1, 14, 7. 2, 38, 2. 3. 128, 2. bellum Punicum (i.e. secundum) 2, 18, 2. secundum 2, 38, 3. 4. 90, 2.
Puteoli, colonia 1, 15, 3.
Pydna, Macedoniae urbs 1, 9, 4
Pyrrhus, Achillis filius 1, 1, 1. 3.
Pyrrhus, Epiri rex 1, 14, 5. 2, 17, 2.
Pythius 1, 2, 2.

Q.

quadrantem creditoribus solvi lex Valeria iussit 2, 23, 2.
Quadrigarius, historicus 2, 9, 4.
quaestiones in Gracchorum amicos et clientes 2, 7, 1. de Scipionis morte quaestio nulla 2, 4, 6.
quaestor cum iure praetorio 2, 45, 4.
Quintilius Varus. *vid.* Varus.
Quintius Crispinus 2, 100, 5.

R.

Rabirius, poëta 2. 36, 3.
Raudii campi 2, 12, 5.
Regulus primus in Africam traiecit 2, 38, 2.
repetundarum iudicia 2, 8, 2. 13, 2.
Rhaeti a Druso et Tiberio debellati 95, 2. de iis triumphum meritus Tiberius 122, 2.
Rhaetia, provincia facta 39, 3. 104, 5.
Rhascupolis, Thraciae rex 2, 129, 1.
Rhenus 2, 8, 3. 106, 2. 119, 5. 120, 1. 121, 1.
Rhodii 1, 9, 2. 2, 18, 1.
Rhodus a Cassio capta 2, 69, 6. ibi Tiberius moratus 2, 99, 3. 103, 1.
Rhoemetalces, rex Thraciae 112, 4.
Roma 1, 12, 6. 2, 3, 3. condita 1, 8, 4. a Gallis capta 1, 14, 1. auctore Augusto a principibus Rom. ornata 2, 89, 4.
Romana urbs 1, 6, 4. Romanum nomen 1, 12, 4. 14, 1. 2, 60, 1. 128, 2. imperium 1, 12, 5. 131, 1. Romana constantia 1, 10, 2. disciplina militaris 2, 109, 1. 110, 5. tragoedia 1, 17, 1. Romani animi in Vari militibus 2, 119, 2. Romanarum literarum genera angusto temporis spatio perfecta 1, 17.
Romanorum potentiae auctor 2, 1, 1. et luxuriae *ibid.*
Romulus Martis filius 1, 8, 4. iniurias avi ultus *ibid.* Romam condidit *ibid.* ab avo legionibus contra vicinos adiutus *ibid.* 5. asylum fecit 1, 8, 6. patres legit *ibid.*
Roscius Otho. *vid.* Otho.
rostra 2, 56, 4. pro rostris Metelli Macedonici funus a filiis sublatum 1,

Digitized by Google

11, 7. ibi Sulpicii caput erectum 2, 19, 1. in rostris Octavii statua posita 2, 61, 3.
Rubiconem Caesar transiit 2, 49, 4.
Rufus. *vid.* Salvidienus. Egnatius.
Rupilius, consul, saevus in Tib. Gracchi amicos, iudicio publico oppressus 2, 7, 2.
P. Rutilius (Rufus), vir optimus, repetundarum damnatus 2, 13, 2. historicus 2, 9, 4.
P. Rutilius (Lupus), consul, caesus 2, 16, 3. 15, 1.

S.

Sabini Romae recens conditae invidi 1, 8, 5. Sabinarum virginum raptus *ibid.* 6. Sabinis civitas sine suffragio data 1, 14, 5. cum suffragio *ibid.* 6.
sacerdos Augusti Livia 2, 75, 3. sacerdotes a collegis suffecti, deinde a populo creati 2, 12, 3.
sacra Cereris, aeris sono nocturno insignia 1, 4, 1. sacra populi Rom. religiosissima (scl. Bonae Deae) a Clodio violata 2, 45, 1.
Sacriportus 2, 26, 1 sq. 28, 1.
Sacrovir Galliarum princeps 2, 129, 5.
ad saga itum 2, 16, 3.
Salamis in Cypro a Teucro condita 1, 1, 1.
Salernum, colonia 1, 15, 3.
Sallues victi 1, 15, 4.
Sallustius Thucydidis aemulus 2, 36, 2. 3.
saltare Glaucum 2, 83, 2.
Salvidienus Rufus 2, 76, 4. e familiaribus Octavii 59, 5. eius origo et incrementa 76, 4. conspirat in Octavianum *ibid.*
Samnites ex parte donati civitate 1, 14, 3. eorum dux Telesinus 2, 27, 1. 5.
Samothracia insula 1, 9, 4.
Samus, insula 1, 4, 3.
Sardanapalus imperio et vita privatus 1, 6, 2.
Sardinia, provincia facta 2, 38, 3.
Saticula, colonia 1, 14, 4.
Saturninus. *vid.* Apuleius et Sentius.
saxo Tarpeio deiectus Lucilius 2, 24, 2.
Scaevola. *vid.* Mucius.
scalptores 1, 17, 4.
Scaurus, orator 2, 9, 1. cf. Aurelius.
Cn. et P. Scipiones primi exercitus in Hispaniam duxerunt 2, 38, 4. 90, 2. ibi periere 2, 90, 3.
Cn. Cornelius Scipio (Calvus), Africani maioris patruus 2, 3, 1. 90, 2. primus in Hispaniam missus, ibi periit 2, 90, 2 sq. proavus P. Scipionis Nasicae, qui Ti. Gracchum interfecit 2, 3, 1.
P. Corn. Scipio, eius frater, consul 2, 90, 2. in Hispania periit *ibid.*
P. Corn. Scipio Africanus (maior), huius filius 1, 10, 3. eius maiestas et vigor eloquentiae *ibid.* virtutes 1, 12, 3. Carthaginem monimentum clementiae suae fecit 1, 12, 5. potentiae Rom. viam aperuit 2, 1, 1. avus Gracchorum 2, 2, 1. 6, 7. *cf.* Cornelia. aedilis una cum fratre 2, 8, 3.
P. Corn. Scipio Afr., eius filius, nominis specie et eloquentia solum patri similis 1, 10, 3. adoptat Aemilii Paulli filium *ibid.* 1, 12, 3.
P. Corn. Scipio Africanus Aemilianus, Paulli fil. 1, 12, 3. eius ingenium et mores *ibid.* aedilitatem petens consul factus *ibid.* in Hispania et Africa coronis donatus *ibid.* 4. in Hispania hostem ex provocatione interimit *ibid.* Carthaginem diruit *ibid.* 5. 2, 4, 2. 38, 2. Africani nomen meruit 1, 13, 2. eius doctrina et studia *ibid.* 3. Polybii et Panaetii amicus *ibid.* orator 1, 17, 3. 2, 9, 1. luxuriae viam aperuit 2, 1, 1. iterum consul factus Numantiam excidit 2, 4, 2. 9, 3. eius iudicium de Ti. Gracchi caede, et dictum in concionem populi tumultuantem 2, 4, 4. bis triumphavit *ibid.* 5. de eius morte nulla habita quaestio *ibid.* 6. quo aetatis anno decesserit *ibid.* 7. Africano avo et Paullo patri simillimus 1, 12, 3. 2, 4, 6. Africam provinciam fecit 2, 38, 2.
P. Corn. Scipio Nasica (Cn. Scipionis Calvi fil.), vir optimus a senatu iudicatus 2, 3, 1.
P. Corn. Scipio Nasica (Corculum), eius fil., consul restitit Cassio censori theatrum molienti 1, 15, 3. censor porticus fecit in Capitolio 2, 1, 2. 3, 1.
P. Corn. Scipio Nasica Serapio, eius fil. 2, 3, 1. eius reip. studium *ibid.* pontifex maximus ob virtutes creatus absens *ibid.* privatus optimatum causam contra Ti. Gracchum suscipit *ibid.* 2.
P. Corn. Scipio Nasica, consularis, Pompeii M. socer 2, 54, 2.
L. Corn. Scipio Asiaticus 2, 38, 5. eius abnepos consul cum Norbano 2, 25, 2. desertus ab exercitu, a Sulla dimissus *ibid.*
Scipio, Iuliae adulter 2, 100, 5.
Sciplones Laeliis amicis et adiutoribus

Digitized by Google

usi 2, 127, 1. fortissimi ducum Rom. 2, 80, 3. 90, 3. duo fratres collegae (in aedilitate) 2, 8, 2.
Scordisci a Minucio victi 2, 8, 3. a Tiberio subiecti 2, 39, 3.
Scribonia, Iuliae mater, filiam in exilium comitatur 2, 100, 5.
Scylacium, colonia 1, 15, 4.
sedendo coenare 2, 114, 3.
seditio exercitus Cn. Pompeii in Q. Pompeium 2, 10, 1. in Octavium discussa 81, 1. legionum Germanicarum et Illyricarum 2, 125. M. Caelii in Iul. Caesarem 2, 68, 2. Galliarum 2, 121, 1. seditiones forenses et theatrales a Tiberio compressae 126, 2.
Segestes, Germanus Arminii consilia Varo indicat 2, 118, 4.
L. Aelius Seianus, eius genus 2, 127, 3. eius ingenium et mores *ibid.* 3 sq. adiutor principalium onerum a Tiberio adsumptus *ibid.* 2, 128, 4.
Seleucia 2, 46, 4.
Semiramis Babylonem condidit 1, 6, 2.
Semnonum fines Albis praeterfluit 2, 106, 2.
P. Sempronius Sophus, consul 1, 14, 6.
C. Sempronius (Blaesus), consul (iterum) *ibid.* 7.
C. Sempronius consul 2, 4, 5.
Ti. Sempronius Longus, consul anno primo belli Punici secundi 2, 90, 2.
Ti. Sempronius Gracchus, Iuliae adulter 2, 100, 5.
senatorum filiis ordinis iura, oneribus relictis, a Sulla adempta 2, 28, 4. senatorum operae ad bellum Pannonicum et Delmaticum exactae 2, 110, 7. eorum census a Tiberio expletus 2, 129, 3.
senatus, consilium publicum, a Romulo lectus 1, 8, 6. iudicia senatui adempta, *vid.* Iudicia. Senatus adversatur Livio Druso 2, 13, 2. Cinnae consulatum abrogat 2, 20, 3. maior eius pars Ciceronem domum prosequitur 35, 4. senatus causae non Pompeio summam imperii detulit 49, 2. eius maior pars cum Pompeio Dyrrhachium transmisit *ibid.* 5. comprobat amnestiam a Cicerone propositam 58, 2. honorat Octavianum statua equestri et bellum contra Antonium ei mandat 61, 3. paene totus e Pompeianis constans spernit Octavianum 62, 1. 4. 73, 2. senatui maiestas ab Augusto restituta 2, 89, 3. a Tiberio 126, 2. senatus lectus 89, 4.
Sentius Saturninus per Sex. Pompeium restitutus reip. 77, 3. absente Augusto consul solus 92, 1 sq. severitate prisca consulatum gessit *ibid.* 2—4. consul iterum 103, 2. legatus Caesaris in Germania 105, 1. eius mores *ibid.* 2. a Tiberio adversus Maroboduum exercitum ducere iussus 109, 3, 110, 1.
Sertorianum bellum 2, 30, 5.
Q. Sertorius a Sulla dimissus 25, 3. laudat Metellum, timet Pompeium 2, 29, extr. per quinquennium gravis Romanorum hostis in Hispania 90, 3. a M. Perperna interficitur 30, 1.
Servilia, Lepidi uxor, ignem devorat 88, 3.
Q. Servilius Caepio 2, 1, 3. alius 2, 53, 5.
P. Servilius (Vatia Isauricus), consul cum Iul. Caesare 2, 53, 3. Ciliciam perdomuit 2, 39, 2.
C. Servilius Glaucia praetor a Mario morte multatus 2, 12, 6.
Servilius praetor ab Asculanis interfectus 2, 15, 1.
Servilii duo, duces Sullani 2, 28, 1.
servo se occidendum praebet C. Gracchus 2, 6, 5. Dolabella 69, 2. servorum in proscriptos fides 2, 67, 1.
Setia colonia 1, 14, 2.
Sextius Calvinus Sallues devicit, aquas Sextias condidit 1, 15, 4.
Sicilia, provincia facta 2, 38, 2. ibi res gestae 2, 72, 4. 73, 2. 75, 3. 77, 2. 4. 78, 1. 79, 2. 80, 2. 82, 1.
Sigimerus, princeps Germanorum, Arminii pater 118, 2.
signa Romana a Parthis ad Augustum remissa 91, 1.
Silanus, a Cimbris fusus 2, 12, 2.
M. Silanus per Sex. Pompeium reip. restitutus 77, 3.
Silianus. *vid.* Licinius.
P. Silius, legatus Augusti in Hispania 2, 90, 4. sub eo Velleius tribunatum militum auspicatur 101, 3. eius socer Coponius 83, 3. eius filius A. Licinius Nerva Silianus 116, 3.
C. Silius, eius fil., scelus in Tiberium molitus 130, 3.
Silo Popaedius *vid.* Popaedius.
Silvanus Plautius. *vid.* Plautius.
Sinuessa, colonia 1, 14, 5.
Siscia 113, 3.
Sisenna, historiae belli civilis et Sullani auctor 2, 9, 4. Statilii Sisennae domus 2, 14, 3.
Smyrna ab Aeoliis condita 1, 4, 4. ibi Trebonius a Dolabella occisus 69, 1.

Digitized by Google

societas potentiae inter Caesarem, Pompeium et Crassum 2, 44, 1. inter Octavianum et Antonium 65, 2.
Socraticum os 1, 16, 4.
solis orbis 59, 6.
somnium Calpurniae, Caesaris coniugis, de eius caede 2, 57, 2. Artorii medici de Octaviano 2, 70, 1.
Sophocles 1, 16, 3.
Sora, colonia 1, 14, 5.
Sosius dux classis Antonianae apud Actium 85, 2. L. Arruntii fide et Octaviani clementia servatus 2, 86, 3.
Sparta Lycurgi legibus florens 1, 6, 3.
Spartacus bellum gladiatorium movet 2, 30, 5.
Spoletium, colonia 1, 14, 7.
Statianus, Antonii legatus 82, 2.
Statilius Sisenna 2, 14, 3.
Statilius Taurus terrestres copias Octaviani apud Actium regit 2, 85, 2. evectus ab Augusto eiusque adiutor 127, 1.
Statius Murcus, praetorius, Cassio legiones in Syria tradit 69, 2. cum classe ad Sex. Pompeium transit 72, 4. 77, 4. ab eodem in Sicilia interfectus 77, 4.
statua equestris, rarus honos, quibusnam posita sit 2, 61, 3. statuae equestres a Lysippo factae Romam translatae 1, 11, 3 sq. statuae Corintho Romam transportatae 1, 13, 4.
Strabo. *vid.* Caesar.
Strato Aegeates, M. Bruti familiaris 2, 70, 4 sq.
Suessa Aurunca, colonia 1, 14, 4.
Sulla. *vid.* Cornelius.
Sullana Victoria 2, 27, 5.
Sullanum bellum 2, 9, 4. exemplum 2, 66, 1.
P. Sulpicius, tribunus plebis seditiosus 2, 18, 2. eius opes et mores *ibid.* leges exitiabiles tulit *ibid.* Q. Pompeii filium, Sullae generum, interficit *ibid.* a Sulla Urbe expulsus et occisus 2, 19, 1. intemperans 2, 20, 2. orator 2, 9, 1. 18, 5. 36, 2.
supplementum legionum a Tiberio provisum 130, 2.
Sura. *vid.* Aemilius.
Sutrium, colonia 1, 14, 2.
Syracusae, Corinthi colonia 2, 7, 5. a Marcello captae 2, 38, 2.
Syria 1, 10, 1. 69, 2. 101, 1. 117, 2. provincia facta 2, 37, 4. 38, 6. Crasso decreta 2, 46, 2. 3. a Cassio defensa *ibid.* 4. a Ventidio 2, 78, 1.

T.

tabula in aede Dianae Tifatinae cum inscriptione affixa a Sulla 2, 25, 4.
tabulae pictae Corintho Romam transportatae 1, 13, 4.
tabulas novas Caelius praetor suadet 68, 1.
Tarentum, colonia 1, 15, 4.
Tarpeio saxo deiectus Lucilius 2, 24, 2.
Tarracina, colonia 1, 14, 4.
Tauromenium, Siciliae urbs 79, 4.
Taurus. *vid.* Statilius.
Tegea in Creta 1, 1, 2.
Telamo, Teucri pater 1, 1, 1.
Telesinus. *vid.* Pontius.
Temenus Heraclida 1, 2, 1.
templum in Samothracia 1, 9, 4. Dianae Tifatinae a Sulla honoratum 2, 25, 4. Martis ab Augusto dedicatum 2, 100, 2.
Tenus insula ab Ionibus occupata 1, 4, 3.
Terentius poeta 1, 17, 1.
Tergeste in confinio Italiae et Pannoniae 110, 4.
testudo in apparatu triumphi Alexandrini Iul. Caesaris adhibita 56, 2.
tetrarchae Asiae 2, 51, 1.
Teucer, Telamonis filius, Salamina in Cypro condit 1, 1, 1.
Teus, Ionum colonia 1, 4, 3.
Teutonica militia 2, 121, 1.
Teutoni Rhenum transcendunt 2, 8, 3. clades inferunt Romanis 2, 12, 2. terribilis eorum expeditio in Italiam 120, 1. eorum gens a Mario in Gallia excisa 2, 12, 4.
theatrales seditiones a Tiberio Imp. compressae 2, 126, 2.
theatrum Pompeii 2, 48, 2. Titius in eo ludos edens a populo expellitur 79, 5. a Tiberio restitutum 130, 1.
Thebae nullo oratore celebres 1, 18, 2. Pindaro celebres *ibid.* 3.
Theodotus, Pompeium interficiendi auctor 2, 53, 3. poenas Caesari dedit 2, 54, 1.
Theophanes, Pompeii familiaris 2, 18, 1.
Thesprotia 1, 1, 1.
Thessalia, olim Myrmidonum civitas vocitata 1, 3, 1. a Thessalo Thesprotio, non a Thessalo Herculis filio ita dicta *ibid.* sq. victoriae Iul. Caesaris fato destinata 2, 52, 1.
Thessalus, Herculis filius 1, 3, 2.
Thessalus Thesprotius, Thessaliam occupavit 1, 3, 1.

Digitized by Google

Thraces a Pisone victi 98, 1 sq. auxilium ferunt Romanis bello Pannonico et Delmatico 112, 4.
Thracia 98, 1. 112, 4. a Velleio, tribuno mil. peragrata 101, 3.
Thucydides 36, 2.
Thurii 68, 1.
thyrsus ab Antonio gestatus 82, 4.
Tiberis 2, 6, 7. 45, 5.
Tiberius, Imp. *vid.* Claudius.
Tibullus poëta 36, 3.
Tifata mons 25, 4.
Tigranes Armeniae rex 33, 1. a L. Lucullo victus *ibid.* Mithridatis socius 37, 2. eius filius se Pompeio dedit *ibid.* 3. mox ipse cum adulatione Pompeii *ibid.* pecunia ingenti multatus et Armeniae finibus circumscriptus *ibid.* 4.
Tisamenus, Orestis filius 1, 2, 1. exclusus ab Heraclidis e Peloponneso 1, 2, 7.
Titius a Sex. Pompeio reip. restitutus 2, 77, 3. iugulavit iussu M. Antonii Sex. Pompeium 2, 79, 5. ob id invisus *ibid.* Planci avunculi exemplo ab Antonio ad Octavianum transfugit 83, 2.
togatae, scil. comoediae, Afranii 2, 9, 3.
Torquatus, A. Manlius Atticus Cos. 1, 14, 7.
tragici Graecorum 1, 3, 2. praestantissimi aetate sibi proximi 1, 16, 3. sic et Romanorum 1, 17, 1. 2, 9, 3.
C. Trebonius, familiarissimus Iul. Caesaris, inter eius percussores est 2, 56, 3. a Dolabella in Asia occisus 69, 1. 87, 3.
tribunicia potestas a Sulla imminuta, a Pompeio restituta 30, 4. tribuniciae potestatis collega Agrippa ab Augusto adsumptus 90, 1. et Tiberius 99, 1. 103, 2.
tribuno plebis collega imperium abrogat 2, 2, 3. tribuni seditiosi occisi, *vid.* Gracchus, Apuleius, Saturninus, Drusus, Sulpicius, Clodius. Tribunicius vir de saxo Tarpeio deiectus 24, 2.
triumphi insignia 2, 10, 3.
triumphus Aemilii Paulli 1, 9, 3. 5. 6. Octavii et Anicii *ibid.* 6. Metelli Macedonici 1, 11, 6. duorum Metellorum uno die 2, 8, 2. Metelli Numidici 2, 11, 2. C. Marii 2, 12, 1. Metelli (Numidici Pii) et Pompeii ex Hispaniis 30, 2. Luculli et Metelli Cretici 34, 2. Pompeii ex Asia per biduum 40, 3. Iul. Caesaris quinque triumphi 2, 56, 2. Augusti triumphi 89, 1. Tiberii 96, 3. 97, 4. 121, 3. triumphi meriti, sed non acti 122, 1. 2. Germanici 2, 129, 2.
triumviratus Iul. Caesaris, Pompeii et M. Crassi 2, 44, 1. Octaviani, Lepidi et Antonii 2, 65, 1 sq. 88, 1.
Troia 1, 2, 1. 8, 4.
Troicum bellum 1, 5, 2.
Tullius. *vid.* Cicero.
Tusculum 2, 128, 2.
Tusci 1, 7, 1.
Tuscus haruspex 2, 7, 1.
Tyrii Gades condiderunt 1, 2, 4. Carthaginem 1, 6, 4. Tyro potentior Carthago 2, 7, 5.
Tyrrhenus 1, 1, 4.

V.

Vala. *vid.* Numonius.
Valentia, colonia deducta 1, 14, 7.
Valerius Antias, historicus 2, 9, 4.
Valerius Flaccus, Cos. 1, 15, 5. auctor legis de quadrante creditoribus solvendo 23, 2. consularis a C. Flavio Fimbria interemptus 24, 1.
Varro (Atacinus), poëta 36, 2.
Varro ad Philippos interfectus 71, 2.
Varus, e Pompeianis, acie Mundensi occisus 55, 4.
Sex. Quinctilius Varus, e Bruti et Cassii partibus, post aciem Philippensem liberto se iugulandum praebet 71, 3.
P. Quinctilius Varus, eius filius, Germaniae praefectus 117, 1 sqq. eius ingenium et mores *ibid.* 2, 120, 3. Germanos spernit 117, 3. iure dicundo Germanos irritat *ibid.* 4. 118, 1. Segestis indicium contemnit 2, 118, 4 sq. clades exercitus eius contumeliosa 2, 119, 2. se ipse transfixit *ibid.* 3. eius corpus semiustum ab hostibus laceratum *ibid.* 6. caput ad Maroboduum, et ab eo ad Augustum missum, sepulturaque honoratum *ibid.*
Vatinius a M. Bruto legionibus privatus 69, 3. dux malus *ibid.* deformis corpore et animo *ibid.* 4.
Veientes 1, 8, 5.
Velia 79, 3.
Velleianus; *vid.* Magius.
Velleius, historicus, a Decio Magio oriundus 2, 16, 2. eius atavus Minatius Magius *ibid.* eius avus C. Velleius 76, 1. eius pater 104, 3. eius patruus, Capito 69, 5. eius frater 115, 1. 121, 3. 124, 4. tribunus militum sub M. Vinicio et P. Silio 101 3. deinde sub

Digitized by Google

C. Caesare *ibid.* 2 sq. successor patris in praefectura militum 104, 3. Tiberii praefectus aut legatus per novennium *ibid.* in Germania *ibid.* — 107. quaestor designatus 111, 2. Tiberio exercitum in Pannoniam adducit *ibid.* legatus Tiberii in bello Delmatico et Pannonico *ibid.* 3. 113, 3. triumphum Tiberii, donis adornatus, comitatur 121, 3. ab Augusto et Tiberio ad praeturam commendatus 124, 3. brevitatem operis propositi declarat 1, 16, 1. 2, 29, 1. 38, 1. 48, 6. 52, 2. 55, 1. 66, 3. 86, 1. 89, 1. 96, 3. 103, 3. 119, 1. 124, 1. opus historicum iustum promittit 2, 48, 6. 66, 3. 89, 1. 96, 3. 99, 2. 103, 3. 114, 4. 119, 1.

C. Velleius, avus Velleii praefectus fabrum 76, 1.

Venetia ab Asinio Pollione in potestate Antonii retenta 76, 2.

Ventidius inter captivos Picentium triumpho ductus 65, 3. praetor et consul deinde factus *ibid.* post ipse triumphat *ibid.* Parthos fundit 78, 1.

Venus, a qua Iul. Caesar deducebat genus 2, 41, 2.

Venusia colonia 1, 14, 5.

Vesta, perpetuorum ignium custos 131, 1.

Vesuvius mons 30, 5.

veterani ad arma revocati contra M. Antonium 61, 1. contra Pannonios et Delmatas rebelles 110, 7.

veterum ducum Rom. severitas revocata a Domitio Calvino 78, 3. a Druso, Tiberii filio 125, 4. veterum consulum severitas adhibita a Sentio Saturnino, consule 92, 2 sq.

Veturius, T. Calvinus, Cos. 1, 14, 3.

Vetus. *vid.* Antistius.

Vibillius, centurio, ob fugam ex acie fusti percussus 2, 78, 3.

Vibius Postumus, consularis 116, 1.

victoria C. Marii crudelissima 2, 22. Sullae item *ibid.* 25, 3. 28, 2 sqq. Iulii Caesaris clemens post aciem Pharsalicam 2, 52, 5. in Africa 2, 55, 1. Augusti 2, 86, 2.

Victoriae ludi celebrati 27, 5.

Viennensium seditio 2, 121, 3.

Vindelici, a Tiberio et Druso victi 2, 95, 2. 104, 5. 122, 2. 2, 39, 3.

M. Vinicius, a quo inchoatum bellum Pannonicum cum Agrippa 96, 2. bellum Germanicum gestum 104, 2. ob id triumphalia ornamenta cum inscriptione meruit *ibid.*

P. Vinicius, eius filius, quo consule Tiberius Rhodo revertit 103, 1. sub eo Velleius trib. mil. 2, 101, 3.

M. Vinicius, eius filius, consul, ad quem Velleius historiam suam conscripsit 1, 13, 5. 2, 101, 3. 103, 1. 113, 1. 130, 4. annos rerum gestarum ab eius consulatu numerat 1, 8, 1 et 5. 12, 5. 2, 7, 3. 49, 1. 65, 2.

Virgilius, princeps carminum 36, 3.

Viriathus 2, 1, 3. 90, 3. fraude Servilii interemptus 2, 1, 3.

Visurgis, amnis, a Tiberio transitus 105, 1.

Utica 1, 2, 4.

uxorum fides in proscriptos 2, 67, 1.

X.

Xerxes togatus L. Lucullus a Pompeio Magno dictus 33, 4.

Z.

Zmyrna. *vid.* Smyrna.

ASHMOLEAN MUSEUM OXFORD

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google